

VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS

FINANSAI IR BANKININKYSTĖ

Greta Bužaitė

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

GYVENTOJŲ FINANSINIO RAŠTINGUMO ĮTAKA GYVENIMO KOKYBEI	THE IMPACT OF FINANCIAL LITERACY ON QUALITY OF LIFE
---	--

Darbo vadovas Doc. Dr. Egidijus Bikas

(mokslinis darbo vadovo laipsnis,
pedagoginis mokslo vardas, vardas,
pavardė)

Vilnius, 2023

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	5
1. FINANSINIO RAŠTINGUMO IR GYVENIMO KOKYBĖS TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Finansinio raštingumo samprata	8
1.2. Finansinį raštingumą lemiantys veiksniai	10
1.3. Finansinio raštingumo vertinimas	15
1.4. Gyvenimo kokybės samprata	19
1.5. Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai	23
1.6. Gyvenimo kokybės vertinimas	26
2. TYRIMO METODIKA	32
3. FINANSINIO RAŠTINGUMO ĮTAKOS GYVENIMO KOKYBEI TYRIMAS	38
3.1. Tyrimo dalyvių charakteristikų grafinė analizė.....	38
3.2. Respondentų anketos atsakymų analizė.....	43
3.3. Finansinio raštingumo įtakos nustatymas gyvenimo kokybei.....	52
IŠVADOS	60
PASIŪLYMAI	62
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	63
SUMMARY	68
PRIEDAI	69

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Finansų raštingumo sąvokos apibrėžimai
- 2 lentelė. Finansinį raštingumą lemiantys veiksniai
- 3 lentelė. Finansinio raštingumo vertinimo modelis apklausos būdu
- 4 lentelė. Gyvenimo kokybės sąvokos aspektai
- 5 lentelė. Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai
- 6 lentelė. Gyventojų kokybę lemiantys veiksniai Lietuvoje
- 7 lentelė. Gyvenimo kokybės vertinimo lygmenys
- 8 lentelė. Gyvenimo kokybės vertinimo sritys
- 9 lentelė. Tyrimo etapai
- 10 lentelė. Finansinio raštingumo vertinimo klausimai
- 11 lentelė. Koreliacijos koeficiento ryšio stiprumas
- 12 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį
- 13 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių
- 14 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę
- 15 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimo lygį
- 16 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą studijų kryptį
- 17 lentelė. Respondentų mėnesinės pajamos
- 18 lentelė. Klausimo apie sudėtines palūkanas respondentų atsakymų pasiskirstymas
- 19 lentelė. Klausimo infliacijos tema atsakymų pasiskirstymas
- 20 lentelė. Klausimo apie saugiausią pinigų laikymą atsakymų pasiskirstymas
- 21 lentelė. Klausimo apie biudžeto sudarymą respondentų atsakymų pasiskirstymas
- 22 lentelė. Klausimo apie pensiją respondentų atsakymų pasiskirstymas
- 23 lentelė. Klausimo apie vartojimo paskolos poreikio dažnumą respondentų atsakymų pasiskirstymas
- 24 lentelė. Klausimo apie vartojimo paskolos naudojimą respondentų atsakymų pasiskirstymas
- 25 lentelė. Finansinės gerovės siekiamumas
- 26 lentelė. Klausimo apie išsilavinimo poveikį gyvenimo kokybei atsakymų pasiskirstymas
- 27 lentelė. Klausimo apie finansinį išprusimą atsakymų pasiskirstymas
- 28 lentelė. Respondentų skirstymas į finansinio raštingumo lygius
- 29 lentelė. Gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių rezultatų vidurkiai
- 30 lentelė. Gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių svorio koeficientai

31 lentelė. Gyvenimo kokybės indeksai pagal finansinio raštingumo lygį

32 lentelė. Finansinį ir kitos krypties išsilavinimą įgijusių asmenų duomenų statistinė analizė

33 lentelė. Sudarančių ir nesudarančių savo / šeimos biudžeto asmenų duomenų statistinė analizė

34 lentelė. Besinaudojančių ir nesinaudojančių vartojimo paskolų paslaugomis asmenų duomenų statistinė analizė

35 lentelė. Koreliacinės analizės rezultatai

IVADAS

Darbo temos aktualumas.

Kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau susiduria su finansiniais klausimais, sprendimais, įsipareigojimais. Net jauniausias visuomenės narys turi teisę spręsti kur leisti savo dienpinigius, pirkti skanėstą ar žaislą, taupyti ar galbūt paskolinti draugui. Finansinis raštingumas – žinios ir įgūdžiai, kurie padeda suprasti ir įvertinti esamą situaciją bei ją pasinaudojant priimti teisingus finansinius sprendimus, kurie ateityje gali užtikrinti materialinę gerovę (Yuneline, Suryana, 2020). Sparčiai besivystančios technologijos, diegiamos inovacijos turi didelę reikšmę finansų rinkai, ji tobulėja, tampa funkcionalesnė. To pasekoje tradiciniai finansų instrumentai įgauna vis mažesnę paklausą, grynuosius pinigus keičia elektroniniai, didėja inovatyvių finansinių paslaugų ir produktų pasiūla, todėl tai tampa neatsiejama kiekvieno visuomenės nario gyvenimo dalimi. Žinios ir įgūdžiai finansiniais klausimais padeda žmogui lengviau priimti teisingus sprendimus taupant, investuojant ar kitais finansiniais klausimais. Finansinis raštingumas suteikia galimybę efektyviau kontroliuoti asmeninius finansus ir taip užtikrinti ne tik savo, bet ir valstybės finansinę gerovę.

Sprendžiant įvairius visuomeninius klausimus, analizuojant ekonomines, socialines problemas vis dažniau atsižvelgiama į visuomenės gyvenimo kokybę. Priimta, jog pagrindiniai makroekonominiai rodikliai, tokie kaip BVP, infliacija, nedarbo lygis, valstybės biudžetas neatskleidžia tikrosios gyvenimo kokybės šalyje, siekiant ją įvertinti būtina atsižvelgti kaip pati visuomenė vertina savo pasitenkinimą gyvenimu, atsižvelgiant į šalyje esančią medicinos paslaugų kokybę, švietimą, visuomenės pasitikėjimą valdžia ir kitus veiksnius, kurie daro įtaką žmogaus gyvenimo kokybei (Stiglitz, Sen ir Fitoussi, 2009).

Finansinis raštingumas yra vienas iš tvarios ir klestinčios valstybės pagrindų, todėl Pasaulio ekonomikos forumas finansinį raštingumą yra traukęs į svarbiausių įgūdžių, būtinų XXI a. žmogui, sąrašą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikti tyrimai rodo, jog didesnis finansinis raštingumas lemia didesnę finansinę įtrauktį šalies lygmeniu, taip pat teigiama, jog finansinio raštingumo lygio gerinimas visame pasaulyje gali padėti stipriai sumažinti likusias socialines ir ekonomines spragas, nelygybes (OECD, 2018). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Pasaulio ekonomikos forumo, Europos Komisijos keliami finansinio raštingumo ir tvarumo klausimai rodo, jog ši tema iš ties aktuali ir svarbi siekiant ne tik ekonomikos augimo, bet ir tvaraus vystymosi.

Atsižvelgiant į analizuojamos temos iširtumą, galima pastebėti, jog bendrai apie finansus, finansų elgseną, valdymo ypatumus atlikta mokslinių tyrimų gana nemažai. Lietuvoje finansų valdymo ypatumai analizuoti tarp jaunimo grupių, kurios patiria socialinę atskirtį (Balkytė, Budrienė, Liniauskaitė ir Meškeliienė, 2017). Taip pat tyrinėtas ryšys tarp finansinio raštingumo ir pensijos planavimo (Glinevičius, Ulbinaitė, 2016; Liutvinavičius, Sakalauskas, 2011). Kvieskienė (2016) analizavo finansinį raštingumą tarp moksleivių ir studentų. Visgi, nors tyrimų analizuojančių finansinio raštingumą literatūroje galima rasti gana nesunkiai, dauguma jų orientuoti į jaunimo grupę, o taip pat vis dar nėra priimta vieno finansinio raštingumo sąvokos apibrėžties ar jo vertinimo, tad galima teigti, jog finansinio raštingumo koncepcija Lietuvoje vis dar nėra iki galo iširta.

Gyvenimo kokybės samprata, jos vertinimas taip pat sulaukęs nemažo susidomėjimo tarp mokslininkų, tačiau tai vis dar likęs neišspręstas, ilgas ir sudėtingas procesas. Gyvenimo kokybės sąvoka vis dar neturi priimto vieno bendro apibrėžimo, ji lemiančių veiksnių bei bendro vertinimo. Daugiausia literatūroje analizuojama žmogaus savijautos, sveikatos įtaka gyvenimo kokybei (Kreiviniene, 2007; Kreiviniene ir Vaičiulienė, 2015; Tamušauskaitė, Vasyliūtė, Drungilienė ir Mockienė, 2015). Servetkienė (2012) atliko tyrimą, kurio metu analizavo Lietuvos gyventojų materialinių, fizinių bei dvasinių veiksnių įtaką gyvenimo kokybei. Taip pat pastebima, jog objektyvūs gyventojų kokybės vertinimai literatūroje yra papildyti vertinimu remiantis subjektyviais veiksniais, orientuotais į pačių gyventojų nuomone, pasitenkinimu gyvenimu, todėl literatūroje trūksta tyrimų, kurie vertintų gyvenimo kokybę Lietuvos gyventojų subjektyviais apklausos metodu.

Išanalizavus literatūrą pastebėta, jog Lietuvoje nėra atlikta tyrimų, vertinančių finansinio raštingumo įtaką gyvenimo kokybei. Taip pat trūksta tyrimų, kurie būtų orientuoti į darbingo amžiaus žmonių grupę, ne tik jaunimą. Kadangi gyvename tokiaame amžiuje, kuriame technologijos, inovacijos atneša stiprių pokyčių ir naujovių finansų srityse, žmonių finansinis raštingumas turi ypatingai didelę reikšmę jų priimamiems sprendimams, kurie galimai gali daryti įtaką gyvenimo kokybei. Tad šiame darbe atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama įvertinti kokia finansinio raštingumo įtaka gyvenimo kokybei.

Darbo problema – ar finansinis raštingumas lemia aukštesnę gyvenimo kokybę?

Darbo tikslas – atskleidus finansinio raštingumo ir gyvenimo kokybės teorinius aspektus, sudaryti tyrimo metodologiją bei išanalizuoti finansinio raštingumo įtaką gyvenimo kokybei.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą identifikuoti finansinio raštingumo sampratą, lemiančius veiksnius bei vertinimo būdus.
2. Remiantis moksline literatūra atskleisti gyvenimo kokybės sampratą, lemiančius veiksnius bei vertinimo būdus.
3. Sudaryti tyrimo metodologiją.
4. Atlikus apklausą ir identifikavus respondentų finansinio raštingumo lygį nustatyti kokią įtaką daro finansinio raštingumo lygis gyvenimo kokybei.
5. Atliekant koreliacinę analizę patikrinti išsikeltų hipotezių tikslumą.

Darbo metodai: Pirmoje magistrinio darbo dalyje siekiant išanalizuoti finansinio raštingumo bei gyvenimo kokybės sampratą, lemiančius veiksnius bei vertinimo metodus, renkant ir sisteminant teorinę medžiagą naudojama lyginamosios mokslinės literatūros analizės ir sintezės metodai. Tyrimo dalyje susisteminami apklausos metu surinkti duomenys, remiantis jais atliekama koreliacinė analizė, gautiems rezultatams aprašyti taikomas interpretavimo metodas.

Darbo struktūra: Baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje remiantis moksline literatūra analizuojama finansinio raštingumo samprata, ją lemiantys veiksniai bei vertinimas. Vėliau analizuojama gyvenimo kokybės samprata, ją lemiantys veiksniai bei taip pat analizuojami literatūroje pateikiami gyvenimo kokybės vertinimo būdai. Sekančiame skyriuje sudaroma tyrimo metodologija, kuria remiantis atliekamas tyrimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti finansinio raštingumo įtaką gyvenimo kokybei.

1. FINANSINIO RAŠTINGUMO IR GYVENIMO KOKYBĖS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Finansinio raštingumo samprata

Finansinio raštingumo sąvokai apibūdinti nėra vienos bendrai priimtos apibrėžties. Bendrąja prasme finansinis raštingumas – tai finansų srities žinios, kurios padeda asmeniui priimti finansiškai naudingus sprendimus siekiant didesnės finansinės gerovės. 1 lentelėje pateikiama kaip ši sąvoka traktuojama Lietuvos ir užsienio mokslininkų literatūroje bei finansų institucijų oficialiuose šaltiniuose.

1 lentelė

Finansų raštingumo sąvokos apibrėžimai

Autorius	Apibrėžimas
Navickas, Gudaitis ir Krajnakova (2014)	Finansinis raštingumas svarbus veiksnys priimant kasdienes sprendimus, siekiant didinti santaupas skirtas investicijoms.
Dwiastanti (2015)	Finansinis raštingumas – įrankis, kuriuo mokant tinkamai naudotis asmuo gali turėti didesnę dalį pasyvių pajamų nei aktyvių.
Lietuvos bankas (2015)	Finansinių sąvokų ir rizikų supratimas, gebėjimas tikslingai taikyti šias žinias priimant racionalius finansinius sprendimus, kad būtų pasiekta asmens finansinė gerovė.
Kvieskienė (2016)	Įgūdžių visuma, kurie padeda suprasti finansinę informaciją ir remiantis ja priimti tinkamus sprendimus.
Hung, Parker ir Yoong (2009)	Įgūdžiai ir žinios, kuriuos mokant efektyviai taikyti praktikoje galima tinkamai valdyti finansinius išteklius.
Gaigalienė, Leckė ir Legenzova (2019)	Žinios, kurios padeda tvirtą pagrindą elgsenai su finansais.
Mahdzan, Tabiani (2013)	Žinios, kurios daro įtaką finansinių sprendimų priėmimui, kurie padeda geriau planuoti santaupas, išsilavinimą, būsto pirkimą ar pensiją.
Yuneline, Suryana (2020)	Gebėjimas skaityti, suprasti ir analizuoti esamas finansines sąlygas, pritaikyti turimas žinias valdant savo pajamas, kad būtų pasiekta materialinė gerovė.

1 lentelės tęsinys

Balkytė, Budrienė, Liniauskaitė, Meškeliienė (2017)	Žmogiškasis kapitalas, kurio dėka žmogus pasitikėdamas savo turimomis žiniomis geba atlikti naudingus finansinius veiksmus.
OECD, 2020	Tai ne tik žinios ir gebėjimas jas taikyti, bet taip pat ir vertybės, mąstymas, požiūris, motyvacija siekiant finansinio saugumo ir gerovės.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis lentelėje nurodytais autoriais.

Analizuojant įvairių autorių ir finansų institucijų pateiktas finansų raštingumo sąvokos apibrėžtis galima pastebėti, jog šios tarpusavyje skiriasi, tačiau nežymiai. Didžioji dalis autorių teigia, jog finansinis raštingumas yra žinios, kurios daro įtaką priimamiems sprendimams, siekiant finansinio saugumo, stabilumo ir gerovės (Navickas, Gudaitis ir Krajnakova, 2014; Gaigalienė, Leckė ir Legenzova, 2019; Mahdzan ir Tabiani, 2013).

Taip pat nemaža dalis autorių teigia, jog neužtenka turimų žinių, reikia ir gebėjimų jas taikyti priimant sprendimus, tad šią sąvoką traktuoja kaip gebėjimas skaityti, suprasti, analizuoti esamas finansines sąlygas bei turimą informaciją tinkamai panaudoti priimant racionalius finansinius sprendimus, siekiant efektyviai valdyti finansinius išteklius, kurie padeda išvengti finansinių sunkumų (Dwiastanti, 2015; Lietuvos bankas, 2015; Kvieskienė, 2016; Hung, Parker ir Yoong, 2009; Yuneline ir Suryana, 2020).

Analizuojant mokslinę literatūrą, pastebėta, jog kai kurie autoriai finansinio raštingumo sąvoką aiškina kaip žmogiškąjį kapitalą, kurio dėka žmogus pasitikėdamas savo turimomis žiniomis geba atlikti finansiškai naudingus sprendimus (Balkytė, Budrienė, Liniauskaitė ir Meškeliienė, 2017). Nagrinėtame straipsnyje šie mokslinio straipsnio autoriai išskyrė pasitikėjimą savo žiniomis, nes tai padeda jiems tiksliau vertinti esamus rodiklius, numatyti ekonominius svyravimus bei remiantis savo žiniomis užtikrinčiau priimti sprendimus, kurie atneša siekiamą finansinę naudą.

Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija tarptautiniame suaugusiųjų finansinio raštingumo tyrime (2020) šią sąvoką interpretavo ne tik kaip finansų srities žinias ir įgūdžius jas taikyti, tačiau ją papildė ir kaip asmens vertybės, mąstymas, požiūris, motyvacija priimant finansinius sprendimus, kurie suteikia materialinę gerovę ir saugumą. Šiame tyrime buvo pastebėta, jog nuo mažens ugdomas deramas požiūris į finansus daro įtaką asmens vertybėms, individas geba geriau planuoti savo išlaidas, tinkamai taupyti. Nuolatinis domėjimasis esama situacija, stebėjimas vykstančių ekonominių įvykių ir svyravimų didina motyvaciją investuoti efektyviai savo pinigus, tam, kad būtų pasiekta didžiausia grąža ir finansinė gerovė.

Išanalizavus finansinio raštingumo sąvokos apibrėžimus pateiktus mokslinėje literatūroje, galima daryti išvadą, jog vieningo apibrėžimo šiai sąvokai paaiškinti nėra. Vieni autoriai linkę tai vertinti tik kaip asmens turimas finansines žinias, kiti autoriai žvelgia į šią sąvoką plačiau, pridėdami, jog tai žinių ir įgūdžių visuma, kuriuos reikia mokėti taikyti praktikoje. Kiti šią sąvoką apibūdina dar plačiau, pridėdami pasitikėjimą žiniomis, vertybes, motyvaciją, požiūrį į finansus ir žmogaus elgseną su jais. Dėl vieno visi autoriai teigia vienodai – didesnis finansinis raštingumas gali padėti pasiekti aukštesnę ir stabilesnę finansinę gerovę.

1.2. Finansinį raštingumą lemiantys veiksniai

Finansinį raštingumą lemiančių veiksnių literatūroje išskirta yra gana nemažai. Kai kurie mokslininkai skirsto veiksnius į keturias grupes: demografiniai, ekonominiai, socialiniai ir psichologiniai veiksniai (Janor, Yakob, Hashim, Zanariah ir Wel, 2016). Kiti autoriai savo moksliniuose tyrimuose išskiria veiksnius į grupes jų neskirstydami. Remiantis dažniausiai literatūroje išskiriamais veiksniais, šiame darbe jie suskirstyti į demografinius, geografinius, ekonominius, socialinius ir psichologinius. Pagrindiniai veiksniai lemiantys finansinį raštingumą aptariami šiame skyriuje.

Atlikus mokslinių straipsnių analizę, pastebėta, jog finansinio raštingumo sąvoka dažniausiai siejama su žiniomis, įgūdžiais, tad nenuostabu, jog mokslinėje literatūroje kaip pagrindinis veiksnys darantis didžiausią įtaką finansiniam raštingumui išskiriamas išsilavinimas. Glinevičiaus ir Ulbinaitės (2016) atliktame tyrime išsiaiškinta, jog didžiausią raštingumo lygį turi asmenys įgiję aukštesnę nei bakalauro išsilavinimą. Šie žmonės geba racionaliau valdyti savo finansus, įvertinti rizikas, taip pat priimta išvada, jog aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys labiau linkę planuoti savo pensiją (Glinevičius ir Ulbinaitė, 2016).

Tam, kad individas galėtų priimti tikslingus finansinius sprendimus, jam būtini asmeninių finansinių sąvokų pagrindai, pavyzdžiui, kuo skiriasi paprastosios palūkanos nuo sudėtinių, kas yra investavimo rizika, kurios finansinės priemonės bei investiciniai fondai yra tinkamesni, kaip geriausia kaupti pensiją. Šių sąvokų supratimas, padėtų lengviau žmogui priimti jam aktualius bei naudingus sprendimus, susijusius su būsto paskola, naudingomis santaupų investicijomis, pensijų kaupimu. Šių ir panašių finansinių klausimų supratimas bei tinkamas sprendimų parinkimas gali būti naudingi ne tik pačiai visuomenei, bet ir valstybei. Efektyvūs sprendimai padidina ne tik namų ūkio pajamas, dėl išaugusio vartojimo taip pat padidėja ir pinigų kiekis ekonomikoje, o kartu didėja ir BVP. Tinkami finansiniai sprendimai didina visuomenės gyvenimo kokybę, kas bendrai gali turėti įtakos ir palūkanų normai bei infliacijai (Navickas, Gudaitis ir Krajinakova, 2014). Tad galime daryti išvadą, jog ne tik patys individai turi stengtis gilinti žinias finansų rinkose, bet ir

pačios valstybės turi inicijuoti visuomenės finansinio raštingumo didinimą, dėl bendro abiejų šalių naudingumo.

Taip pat pastebėta, jog išsilavinę asmenys geba geriau planuoti savo pajamas ir išlaidas. Žmonės turintys finansinį išsilavinimą dažnai išsikeldami finansinį tikslą, jo sėkmingam pasiekimui susidaro mėnesinį ar metinį biudžetą. Biudžeto pagalba lengviau gali kontroliuoti savo pajamas, išlaidas bei finansinius sprendimus. Toks finansų stebėjimas padeda nepasiduoti marketingo reklamoms išleidžiant pinigus impulsyviems pirkiniams. Tad tai tik patvirtina, jog išsilavinimas daro įtaką mūsų sprendimams siekiant finansinių tikslų (Navickas, Gudaitis ir Krajinakova, 2014).

Pasak Kvieskienės (2016), aukštasis išsilavinimas daro teigiamą įtaką didesniajam finansinio raštingumo lygiui. Asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą labiau suinteresuoti taupyti, turimas santaupas investuoti diversifikuojant investicinį portfelį, taip pat išsilavinę žmonės dažniau planuoja savo pensijas, atsakingiau skolinasi įvertinę atidžiai paskolos sąlygas bei nuolat domisi finansinėmis naujienomis (Kvieskienė, 2016).

Šneiderienės, Zonienės ir Nutautienės (2020) atliktame tyrime nustatyta, jog aukštąjį išsilavinimą įgiję individai jaučiasi finansiškai saugesni Covid-19 pandemijos metu, kadangi šie turi daugiau santaupų, finansinio ir nekilnojamo turto, kaupiamąjį draudimą. Taip pat tyrimo rezultatai rodo, jog 37,7 % aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų planuoja gauti valstybės paramą pandemijos laikotarpiu, tuo tarpu daugiau nei du kartus, 75,8 % profesinį išsilavinimą turinčių asmenų tikisi pasinaudoti valstybės parama (Šneiderienė, Zonienė ir Nutautienė, 2020). Remiantis šiais rezultatais, galima daryti išvadą, jog asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą geba geriau valdyti savo finansus, tad ekonominio nuosmukio laikotarpiai aukštąjį išsilavinimą turintiems asmenims nėra tokie rizikingi.

Finansų valdymo įgūdžiai taip pat daro didelę įtaką mūsų kasdieniams finansiniams pasirinkimams. Turima patirtis padeda geriau atskirti kurios prekės iš ties reikalingos ir būtinos pirkti, o kurias galima planuoti atsidėti vėlesniam pirkimui, ar išvis nepirkti. Toks gebėjimas planuoti savo išlaidas gali padėti neišlaidauti per daug nebūtinoms prekėms bei ilguoju laikotarpiu sutaupyti daugiau santaupų (Navickas, Gudaitis ir Krajinakova, 2014).

Vaikystėje formuojami finansiniai įgūdžiai jaunam žmogui padeda atsakingiau elgtis su savo dienpinigiais, stipendijomis ar kitomis gaunamomis pajamomis. Vaikas gavęs teisę pačiam spręsti kam išleisti savo dienpinigius, jau įgauna savo pirmuosius įgūdžius iš kurių gali pasimokyti. Pavyzdžiui, galbūt ne visada naudinga išleisti dienpinigius ant skanėstų, o geriau susitaupyti vertingesniam dalykui. Tokie finansiniai įgūdžiai gali padėti apsispręsti ir dėl studijų, profesinės karjeros, domėtis ne tik tuo, kas atrodo įdomu, bet taip pat domėtis ir norimos specialybės paklausa, galimo atlyginimo režiais, įvertinti ar tai atitinka būsimo studento lūkesčius

(Kvieskienė, 2016). Laiku išugdyti įgūdžiai padeda savarankiškame gyvenime atsakingiau elgtis su finansiniais įsipareigojimais, įvertinti finansinių įsipareigojimų atsakomybę, laiku apmokėti sąskaitas, susimokėti už nuomą, neprisiimti neapgalvotų kreditų. Būtent nuo vaikystės ugdomas finansinis raštingumas padeda įgauti įgūdžių, kurie padeda lengviau suprasti finansinių įsipareigojimų svarbą bei kaip svarbu laiku atsiskaityti už paslaugas (Navickas, Gudaitis ir Krajinakova, 2014).

Jauno žmogaus įgūdžiai formuojasi stebint jam jo artimą aplinką. Vaikai linkę perimti elgesį, požiūrį, mąstymą tokį, kokį mato savo šeimoje, tad pačius pirmuosius įgūdžius formuoja tėvai. Tikėtina, jog jei tėvai nesugeba tinkamai valdyti savo finansų, turi skolų, dėl jų dažnai kelia pykčius, vaikai taip pat susidurs su finansiniais sunkumais ateityje. Kitas pavyzdys galėtų būti tai, jog jei abu tėvai renkasi savo santaupas laikyti tame pačiame banke, jų vaikai ateityje savo pirmąsias sąskaitas taip pat atsidaro tuose pačiuose bankuose kaip ir jų tėvai. Taip pat pastebėta, jog jei tėvai linkę taupyti pinigus, jų vaikai taip pat seka šiuo pavyzdžiu ir dažniausiai linkę taupyti labiau nei išlaidauti nebūtinoms prekėms. Na, o tėvai, kurie turi sėkmingos patirties valdant finansus bei investicijas, tikėtina, jog savo patirtį ir žinias perduos savo vaikams (Gaigalienė, Leckė ir Legenzova, 2019).

Jaunam žmogui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą, vis daugiau laiko jis praleidžia su savo bendraamžiais nei tėvais, todėl paauglystėje vis didesnę įtaką jo pasirinkimams pradeda daryti draugai. Tad jei vaiko bendraamžiai mėgsta dienpinigius leisti skanėstams, tikėtina, jis taip pat nenorės išsiskirti iš savo draugų rato ir impulsyviai pirks skanumynus. Tuo tarpu jei paauglį supantys draugai labiau linkę domėtis taupymu, investicijomis ar kitomis finansinėmis sąvokomis, tikėtina, kad šis taip pat nors pradžioje ir menčiau, bet diskutuos ir gilins žinias apie finansus taip po truputį didindamas savo finansinį raštingumą (Gaigalienė, Leckė ir Legenzova, 2019).

Dar vienas veiksnys darantis įtaką finansiniam raštingumui – medija. Medija tai priemonė, kurios dėka galima nesunkiai transliuoti norimą informaciją. Medijos priemonių yra iš ties daug, tačiau didžiausią auditoriją pasiekiantys: socialiniai tinklai, televizija, internetas, spauda, radijo laidos. Šiose medijos platformose galima rasti įvairią informaciją, įvairiomis temomis, įskaitant ir finansus. Internete nesunkiai galima rasti pagrindinių finansinių sąvokų apibrėžimus, informaciją apie investicinius fondus, pensijų kaupimą bei kitą finansinį raštingumą didinančią informaciją. Tiesa, būtina gebėti atsirinkti patikimus šaltinius, ar tą informaciją, kuri iš ties yra teisinga ir kokybiška (Gaigalienė, Leckė ir Legenzova, 2019).

Analizuojant finansinį raštingumą lemiantį veiksnių – amžių, jis suskirstomas į tris grupes: jaunų žmonių grupė, vidutinio (darbingo amžiaus) bei senjorai. Būtent jau aptartos jaunimo grupės rodikliai šalyse skiriasi, tačiau dažniausiai ši grupė pasižymi mažiausiu finansiniu raštingumu, šie atliktuose tyrimuose pripažįsta, jog stinga žinių apie finansų valdymą, kaip reikia taupyti ar

planuoti savo išlaidas. Jauniems žmonėms trūksta informacijos apie kredito rizikas, skolas ar pasekmes laiku nesumokėjus mokesčių. Jauni žmonės dažniausiai dar neturi darbo ar tik pradeda dirbuotis, tad jų pajamos būna mažesnės kas lemia dar didesnę svarbą turėti tinkamas žinias ir gebėjimus planuojant savo finansus (Balkytė, Budrienė, Liniauskaitė ir Meškeliene, 2017).

Vidutinio (darbingo) amžiaus žmonės pasižymi didžiausiu finansinių žinių lygiu. Atliktame tyrime Muller ir Weber (2010) išanalizavo, jog kai žmogui 43 – treji, šio finansinis raštingumas būna didžiausias. Pasiekęs tokį amžių žmogus, dažniausiai turi jau pakankamai žinių, įgūdžių ir patirties. Dažnai jau būna patyręs sėkmingų finansinių investicijų, pasimokęs iš nuostolių atnešusių klaidų, todėl geba tinkamai įvertinti esamą finansinę situaciją ir priimti didžiausią grąžą generuojančius sprendimus (Muller, Weber, 2010).

Senjorai pasižymi žemesniu finansiniu raštingumu (Kvieskienė, 2016). Remiantis Glinevičiaus ir Ulbinaitės (2016) atlikto tyrimo rezultatais, net 71 % senjorų Lietuvoje neplanuoja savo pensijos. Kadangi pensijos kaupimas tiesiogiai koreliuoja su finansiniu raštingumu, galime daryti išvadą, jog senesnio amžiaus žmonės pasižymi mažesniu finansiniu raštingumu (Glinevičius ir Ulbinaitė, 2016).

Sekantis literatūroje išskiriamas demografinis rodiklis darantis įtaką finansiniam raštingumui – lytis. Kvieskienė (2016) savo straipsnyje teigia, jog vyrų finansinis raštingumas yra didesnis nei moterų. Analizuojant bakalauro studentų lyties įtaką finansiniam raštingumui Nababan ir Sadalia (2013) atliktame tyrime gauti rezultatai parodė, jog vyrų finansinio raštingumo lygis siekia 57,29 % (standartinis nuokrypis 14,58), tuo tarpu moterų vidutinis finansinis raštingumas 56,13 % (standartinis nuokrypis 16,57). Glinevičiaus ir Ulbinaitės (2016) atliktame tyrime taip pat išsiaiškinta, jog vyrų finansinis raštingumas yra aukštesnis, ypatingai išsiskiria vyrų rezultatai turinčių savo verslą bei tų, kurių uždirbamos pajamos yra didesnės nei 600 Eur (neatskaičius mokesčių). Didesniam vyriškos lyties atstovų finansiniam raštingumui įtaką gali daryti tai, jog šie daugiau linkę domėtis finansinėmis naujienomis, taip pat vyrai drąsesni rizikuoti priimant sprendimus, o sukaupta patirtis leidžia tobulinti įgūdžius, mąstymą bei žinias.

Priklausymas mažumoms – dar vienas veiksnys darantis neigiamą įtaką finansiniam raštingumui. Asmenys priklausantys mažumoms dažniausiai uždirba mažiau pajamų, yra lengviau pažeidžiami, dažniausiai šalyse jaučiasi socialiai atskirti. Dažnai šie asmenys turi žemesnę išsilavinimą bei susiduria su vietinės kalbos problemomis, todėl tokiems asmenims yra sunkiau plėsti finansų rinkų žinias ar gilinti savo žinias investavimo, taupymo ar kitose dominančiose finansų srityse (Janor, Yakob, Hashim, Zanariah ir Wel, 2016).

Žmonės uždirbantys didesnes pajamas labiau linkę domėtis investavimo galimybėmis, rizikomis, dažniausiai jie turi aukštesnę išsilavinimą, tad nenuostabu, kad pajamos daro teigiamą

įtaką finansiniam raštingumui. Mokslinėje literatūroje atlikti tyrimai taip pat patvirtina, kad kylant asmens pajamoms, finansinio raštingumo lygis taip pat didėja (Muller, Weber, 2010).

Lusardi ir Mitchel (2014), savo tyrime taip pat išsiaiškino, jog ekonominiai ciklai turi įtakos finansiniam raštingumui. Žmonės dažniausiai linkę gilinti savo žinias kai jos tampa aktualios tam gyvenimo laikotarpiui, dažniausiai kai susiduria su problemomis, neišskumais (pavyzdžiui prieš žmogaus mirtį, tvarkantis paveldėjimo dokumentus yra gilinamasi į finansinius paveldėjimo aspektus). Mūsų priimami finansiniai sprendimai dažnai priklauso nuo ekonominio ciklo, ir būtent kai finansinio nuosmukio metu asmenys susiduria su finansiniais sunkumais, dažnai žmonės tinkamai nesugeba laiku įvertinti situacijos, tinkamai valdyti savo finansinį turtą ir patiria didelius sunkumus. Tad pastebėta, jog po kiekvieno ekonominio nuosmukio žmonės labiau linkę gilinti savo žinias apie santaupas, investavimo galimybes bei kitus aktualius finansinius klausimus, kurie padėtų sušvelninti neigiamas finansines pasekmes (Lusardi, Mitchel, 2014).

Žmonių priimamiems finansiniams sprendimams didelę įtaką daro jo pačio asmeninės savybės. Per didelis pasitikėjimas savo žiniomis, sugebėjimais, godumas – šios asmens savybės gali daryti įtaką priimtiems finansiniams sprendimams neįvertinus galimos rizikos (Vaitkus, Vasiliauskaitė, 2018). Taip pat teigiamos žmogaus savybės, kaip optimizmas, gera nuotaika, gali daryti įtaką finansiniams sprendimams, pavyzdžiui investavimo atvejais. Dažnai žmonės dėl savo impulsyvių savybių ar per didelio pasitikėjimo savo žiniomis ir galimybėmis gali priimti neapgalvotus, neracionalius sprendimus, neįvertinti tinkamai situacijos, galimų rizikų, tad asmeninės savybės gali turėti ir neigiamą įtaką finansiniam raštingumui (Šneiderienė, Zonienė ir Nutautienė, 2020).

Išanalizuota, jog gyvenamoji vietovė taip pat turi įtaką finansiniam raštingumui. Didesnis finansinis raštingumas žmonių, gyvenančių mieste ar arčiau jo. To priežastis galėtų būti aiškinama panašiai kaip ir priklausymas mažumos grupei, atokiau gyvenantiems žmonėms yra sunkiau gauti norimą informaciją, dėl sudėtingesnio susisiekiimo, galimo prastesnio interneto ryšio. Taip pat kaimo vietovėse gyvenančių asmenų pajamos dažniausiai yra mažesnės, tad to pasekoje jiems tam tikri finansiniai klausimai gali būti mažiau aktualūs (Kvieskienė, 2016).

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog finansinį raštingumą lemiančių veiksnių moksliniuose darbuose yra išskirta gana nemažai. Juos galima suskirstyti į socialinius, demografinius, ekonominius, psichologinius ir geografinius (2 lentelė).

2 lentelė

Finansinį raštingumą lemiantys veiksniai

Socialiniai	Demografiniai	Ekonominiai	Psichologiniai	Geografiniai
<ul style="list-style-type: none"> • Išsilavinimas • Patirtis (įgūdžiai) • Supanti aplinka • Medija	<ul style="list-style-type: none"> • Amžius • Lytis • Priklausymas mažumoms	<ul style="list-style-type: none"> • Pajamos • Ekonominiai ciklai	<ul style="list-style-type: none"> • Asmens savybės	<ul style="list-style-type: none"> • Gyvenamoji vieta

Sudaryta darbo autorės, remiantis Janor, Yakob, Hashim, Zanariah ir Wel, 2016; Gaigalienė, Leckė ir Legenzova, 2019.

Didžiausią įtaką finansiniam raštingumui daro išsilavinimas, įgūdžiai, patirtis, medija, pajamos. Ženklią įtaką finansiniam raštingumui daro supanti aplinka (tėvai, bendraamžiai, draugai), ypačingai jaunam žmogui, kurio įgūdžiai dar tik formuojasi. Žmonių, kurie priklauso mažumoms ar gyvena toliau nuo miesto finansinis raštingumas mažesnis. Analizuojant ekonominių ciklų įtaką finansiniam raštingumui, pastebėta, jog po finansinės krizės finansinis raštingumas visuomenės išauga, nes šie pradeda daugiau domėtis kaip efektyviai planuoti biudžetą bei plečia žinias dėl investavimo galimybių. Asmeninės savybės gali daryti ir neigiamą ir teigiamą ryšį finansiniam raštingumui, pastebėta, jog jei žmonės linkę per daug pasitikėti savo jėgomis ir linkę priimti impulsyviai sprendimus, jie tinkamai neįvertina galimų rizikų, tad tai dažniausiai turi neigiamą įtaką sprendimams bei laukiamai grąžai, ko pasekoje ir mažėja finansinio raštingumo lygis.

1.3. Finansinio raštingumo vertinimas

Pirmame šio darbo poskyryje išanalizuota, jog finansinis raštingumas neturi vieno bendro apibrėžimo, tad tai sukelia sunkumų siekiant jį įvertinti. Asmens universiteto diplomas ar įgyta kvalifikacija dažnai negali tinkamai atskleisti žmogaus raštingumo lygį, tad tinkamiausias būdas įvertinti finansinį raštingumą yra apklausos metodas, užduodant apklausoje dalyvaujantiems dalyviams klausimus (Hung, Parker ir Yoong, 2009).

Pastebėta, jog literatūroje dažniausiai buvo naudojamas trijų tipų klausimai apklausos metodu. Dažniausiai pirmoje klausimų grupėje formuojami klausimai būna apie sudėtinges

palūkanas, antrąją klausimų grupę sudaro klausimai infliacijos tema, trečioji – portfelio diversifikacija. Tokio klausimų tipo pradininkai buvo Lusardi ir Mitchell (2005, 2013) atliekant tyrimą finansinio raštingumo ir planavimo tema. Klausimai apie palūkanas ir infliaciją padeda įvertinti ar apklaustieji supranta sąvokų reikšmę, kurios daro didelę įtaką taupymui. Kadangi šie klausimai yra atvirojo tipo bei reikalaujantys nesudėtingo skaičiavimo, tai leidžia išsiaiškinti ir apklausoje dalyvaujančių gebėjimą skaičiuoti. Trečio tipo klausimai apie rizikos diversifikaciją padeda išsiaiškinti kiek žmonės supranta apie investicinius sprendimus bei galimybę mažinti riziką investuojant, pavyzdžiui, į akcijas. Taip pat šie mokslininkai savo darbuose pabrėžia, jog vertinant finansinį raštingumą reikia vadovautis keturiais principais, pirmiausia, tai siekiant įvertinti finansinių sąvokų supratimą šios turi būti itin paprastos, antra - klausimai turi būti aktualūs tiriamai respondentų grupei, trečias principas – klausimų kiekis turi būti ne per didelis ir paskutinis principas – jog klausimai turi būti pagal tam tikrą sunkumą, kuris padėtų identifikuoti tiksliau apklaustųjų finansinių žinių lygį (Lusardi, Mitchell, 2005; 2013).

Navickas, Gudaitis ir Krajinakova (2014) atlikdami finansinio raštingumo tema tyrimą taip pat naudojo internetinės apklausos metodą – mat šis metodas padeda pasiekti didžiausią auditoriją. Pirmaisiais klausimais buvo siekiama išsiaiškinti kiek žmonių supranta pagrindines finansinio raštingumo sąvokas, tokias kaip paprastosios ir sudėtinės palūkanos. Vėlesniuose klausimuose buvo užduodami klausimai apie infliaciją, akcijas, obligacijas, kurių pagalba buvo įvertinama apklaustųjų žinios apie taupymą ir investavimą. Siekiant įvertinti finansinį raštingumo lygį autoriai anketos rezultatus lygino su užsienio autorių tyrimo rezultatais, kurie uždavė panašius klausimus (Navickas, Gudaitis ir Krajinakova, 2014).

Glinevičius ir Ulbinaitė (2016) atlikdami tyrimą taip pat vadovavosi trijų tipų klausimų metodu, užduodami klausimai buvo apie palūkanų normas, infliacijos bei rizikos klausimus siekiant įvertinti finansinį raštingumą. Apklausos klausimai sudaryti tiriantys priežastinius ryšius. Atliekant tyrimą šie autoriai pasitelkė SPSS programą ir su apklausoje gautais duomenimis atliko regresinę, binarinę logistinę ir koreliacinę duomenų analizę (Glinevičius ir Ulbinaitė, 2016).

Mahdzan ir Tabiani (2013) savo tyrime taip pat naudojo trijų temų apklausos metodą, tačiau jų tyrime nebuvo klausimų rizikos tema, jie pirmoje klausimų dalyje bandė išsiaiškinti respondentų gebėjimą skaičiuoti procentinius pokyčius. Antroje ir trečioje - infliacijos ir palūkanų normas supratimo klausimus. Su gautais duomenimis šie mokslininkai atliko regresinę analizę naudojant SPSS programą (Mahdzan ir Tabiani, 2013).

Yuneline ir Suryana (2020) atlikdami finansini raštingumo tyrimą naudojo apklausos metodą, tačiau jų užduodami klausimai respondentams buvo taupymo, kreditų, draudimo ir investicijų temomis. Remiantis pirmos dalies apklausos rezultatais, visa imtis buvo skirstoma į dvi grupes – tie kurie turi santykinai daugiau finansinių žinių ir tie, kurie mažiau (skirstoma buvo

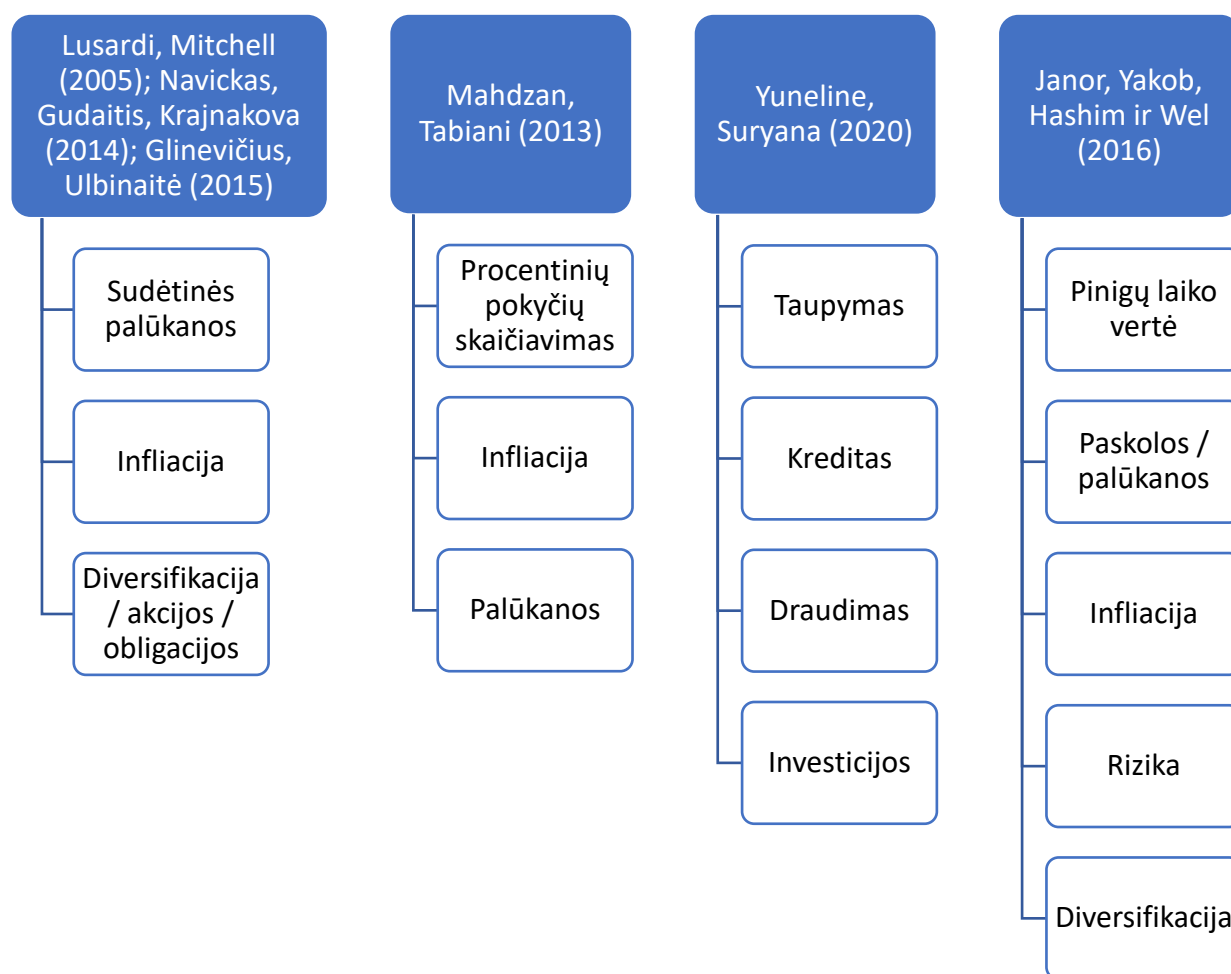
pagal teisingų atsakymų skaičių pirmoje dalyje). Toliau atliekant tyrimą apklaustieji buvo paprašyti priimti įsivaizduojamus sprendimus atsitikus aprašytoms finansinėms problemoms. Su gautais anketos rezultatais buvo atliekama regresinė analizė (Yuneline ir Suryana, 2020).

Janor, Yakob, Hashim ir Wel (2016) tyrime klausimus uždavė siedami žmogaus žinias, nuostatas ir elgesį. Klausimai apimė pinigų laiko vertę, paskolas, palūkanas, riziką, infliaciją bei diversifikaciją. Klausimais buvo siekiama išsiaiškinti kaip apklaustieji valdo savo pinigus, ar visada laiku apmoka sąskaitas, taupymo ir įsiskolinimo įpročius, namų ūkio finansinius tikslus. Keli uždaro tipo klausimų variantai buvo parinkti tokie, kurie atskleistų, ar respondentas linkęs į trumpalaikį pasitenkinimą, ar į ilgalaikį saugumą. Vidutinio požiūrio pasirinkimas buvo vertinamas papildomu balu. Užduoti klausimai atskleidė, koks respondentų finansinis raštingumas bei kokiais būdais jie kontroliuoja savo pinigus (Janor, Yakob, Hashim ir Wel (2016)).

OECD PISA 2015 atliekant penkiolikmečių - aštuoniolikmečių tarptautinį finansinio raštingumo tyrimą buvo pasirinkta naudoti taip pat klausimų tipo apklausos metodą. Klausimai buvo trijų tipų: atviri, uždari bei sudėtiniai. Sudėtiniai klausimai yra tokie kai užduodami tarpusavyje susiję keli klausimai, o į juos visus būna du atsakymo variantai: „taip“ arba „ne“. Pirmoje klausimų grupėje klausimai buvo apie pinigus ir pinigines operacijas, antroje apie finansų planavimą ir valdymą, trečioje apie rizikas ir atlygius. Klausimai šiame tyrime orientuoti 15-18-likos metų jaunimui, tad jie šiek tiek supaprastinti. Kiekvienas klausimas turėjo tam tikrą vertinimo balų vertę (iš viso 100 balų), susumavus teisingų atsakymų balus – nustatomas finansinio raštingumo lygis (Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2020).

3 lentelė

Finansinio raštingumo vertinimo modelis apklausos būdu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis lentelėje nurodytais autoriais.

3 lentelėje vaizduojamos susistemintos klausimų grupės finansinio raštingumo vertinimui apklausos metodu. Pateiktomis temomis užduodant klausimus siekiama išsiaiškinti ar žmonės supranta šių sąvokų reikšmę ir ar geba pritaikyti jų reikšmę realiame gyvenime, taip įvertinant jų finansinį raštingumą. Žvelgiant į 3 lentelę, galime matyti, jog dažniausiai mokslininkai savo tyrimuose naudoja trijų tipų klausimus: palūkanų, infliacijos, diversifikacijos temomis. Respondentų atsakymai vertinami balais, dažniausiai apklausos maksimalus balas – 100, atitinkamai surinkti balai atskleidžia finansinio raštingumo lygį. Tiesa, klausimų kiekis kiekviena tema įvairių autorių tyrimuose yra skirtingas, tad autoriaus nuomone, klausimų kiekis turėtų priklausyti nuo auditorijos kuriai yra skiriami klausimai, o taip pat nepamiršti įvertinti klausimų tikslumą ir kokybę. Taip pat pastebėtina, kad jei žmogus negeba tinkamai skaičiuoti palūkanų, tai dar nereiškia, kad jis finansiškai neraštingas, galbūt tai žmogus, kuris neturi finansinių

įsiskolinimų ir jam ši finansų tema neaktuali, tad tyrėjas formuluodamas anketos klausimus turi itin atsižvelgti į tiriamą temą bei žmonių grupę, amžių.

1.4. Gyvenimo kokybės samprata

Gyvenimo kokybės samprata literatūroje turi ne vieną apibrėžimą. Vieni autoriai šią sąvoką vertina per ekonominę, finansinę prizmę, kiti – medicininę, socialinę, sociologinę, psichologinę ar istorinę prizmę. Tokiai įvairiapusiai šios sąvokos sampratai įtaką gali daryti tai, jog pirmiausia atsirado ekonominė šios sąvokos apibrėžtis, o po beveik 7 dešimtmečių gyvenimo kokybės samprata pradėta analizuoti ir dėl medicininių veiksnių (Kreiviniene, Vaičiulienė, 2015).

Pirmieji gyvenimo kokybės apibūdinimai atsirado dar Aristotelio laikais (384 – 322 m . pr. Kr.), graikų filosofas savo veikaluose kalbėjo apie gyvenimo laimę, pilnatvę, kokybę (Gruževskis, Orlova, 2012). Pirmasis gyvenimo kokybės sąvoką panaudojo anglų ekonomistas A. C. Pigou knygoje „Turtas ir gerovė“ 1920 metais, knyga buvo apie ekonomiką ir gerovę (Valantinaitė, Dačiulytė, 2009).

Iki šių dienų nėra priimto vieno bendro apibrėžimo gyvenimo kokybės sąvokai paaiškinti. Janušauskaitė (2008), žmonių gyvenimo kokybę lygina su tam tikru priimtu materialinių, kultūrinių gyvenimo sąlygų standartu būdingų vertinamos šalies visuomenei ar tam tikrai socialinei grupei.

Gruževskis ir Orlova (2012) gyvenimo kokybę sieja su asmens augimu, kitimu, tobulėjimu todėl teigia, jog ir gyvenimo kokybė kinta kartu su asmenybe. Bendrai – tai fizinė, emocinė, materialinė ir socialinė žmogaus gerovė. Gyvenimo kokybė tapatinama su laime, su pasitenkinimu kasdieniu gyvenimu bei materialia gyvenimo gerove (ar žmogus nejaučia stygiaus jam reikalingų prekių ir paslaugų). Taip pat šios sąvokos traktavimas priklauso ir nuo to, koku mastu ji vertinama: individualiai, tam tikros bendruomenės mastu ar visos visuomenės (Gruževskis, Orlova, 2012).

Kreiviniene (2007) gyvenimo kokybę siūlo vertinti per žmogaus sugebėjimą atlikti įprastas žmogui veiklas, kurios tenkina žmogaus emocinius, psichologinius bei socialinius poreikius. Pagrindiniai veiksniai, kurie padeda suprasti gyvenimo kokybę: fizinis ir finansinis saugumas, pasitenkinimas esama situacija, identitetas ir laisvė (Kreiviniene, 2007).

Yra autorių, kurie į gyvenimo kokybės sampratą žiūri dar plačiau, į ją įtraukia ekonominius išteklius, žmogaus darbingumą, galimybes įsidarbinti, išsilavinimą, supančią aplinką bei gyvenimo sąlygas, santykius su artimais žmonėmis, darbo, laisvalaikio galimybes ir suderinamumą, sveikatą bei pasitikėjimą valstybės institucijomis. Visi šie veiksniai kartu kuria gyvenimo kokybę, kadangi tvari ekonominė, socialinė aplinka daro teigiamą įtaką žmonių

gyvenimui, jų elgsenai. Galimybė mokytis tai ko žmogus labai nori ir siekia, saugumo jausmas valstybėje ir šeimoje, kokybiškos sveikatos paslaugos, pažangios technologijos (darbe, švietime, medicinoje) – visi šie veiksniai gerina žmogaus bendrą savijautą, kas turi ypatingai didelę reikšmę gyvenimo kokybei (Stepukonis, Svensson, 2007).

Tserfus, Karagacheva, Inavova, Akindinova (2019) atliko tyrimą, kurio metu nustatė, jog gyvenimo kokybė, tai rodiklis, kuris apima daugelį komponentų, kaip sveikata, socialiniai santykiai, asmeniniai įsitikinimai, dvasingumas, religija, finansinės galimybės. Atitinkamai, gyvenimo kokybė atspindi individualių fiziologinių, psichologinių, socialinių, demografinių veiksnių sąveiką, parodo kaip pats žmogus jaučiasi aplinkoje, tai asmens psichinės adaptacijos būseną, savijautą jį supančioje aplinkoje (Tserfus, Karagacheva, Inavova ir Akindinova, 2019).

Atliktuose vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės tyrimuose, pastebėta, jog vertindami gyvenimo kokybę senjorai atsižvelgia ne tik į sveikatos ar pensijos dydžio veiksnius, tačiau ir į tokius aspektus kaip santykiai su kaimynais, ryšys su giminėmis, artimas santykis, bendravimas su vaikais bei anūkais, jų sėkmė kelia senuoliams didelę laimę. Taip pat vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybei daro įtaką prisiminimai, galimybė didžiulius savo gimtos šalies pasiekimus ir jos istoriją, geras oras bei žydinčios gėlės. Pastebėtina, jog senuoliams gyvenimo kokybei daro įtaką paprastesni, labiau kasdieniški dalykai lyginant su jaunais bei darbingo amžiaus žmonėmis (Stepukonis ir Svensson, 2007).

Sveikata, socialinė ir ekonominė aplinka nuolat kinta, tad gyvenimo kokybę stipriai lemia asmens gebėjimas prisitaikyti prie tos nuolatinės kaitos. Jurgelėnas, Juozulynas, Butikis ir Greičiūtė (2007) ištyrė, jog amžius yra stipriai susijęs su sveikata, todėl teigia, jog būtent amžius yra tas veiksnys, kuris turi didelę įtaką gyvenimo kokybei. Religiniai ir dvasiniai veiksniai visuomenės gyvenimo kokybei taip pat daro įtaką (Jurgelėnas, Juozulynas, Butikis ir Greičiūtė, 2007). Nors tyrimais yra įrodyta, jog senstančių žmonių gyvenimo kokybė prastėja, visgi, autoriaus nuomone, net ir senų žmonių gyvenimo kokybė gali būti labai aukšta, tai lemia pačio žmogaus savybės, požiūris į gyvenimą bei vertybės, kuriomis senas žmogus geba ir nori džiaugtis.

Gyvenimo kokybė yra daugialypė sąvoka, kurią kiekvienas gali suprasti ir aiškinti skirtingai, priklausomai nuo pačio žmogaus savybių ir konteksto. Gyvenimo kokybė labai priklauso nuo tos šalies ar šeimos papročių, tradicijų, kultūros, vertybių, asmeninių poreikių, tikslų bei sėkmės siekiant jų. Bendrai gyvenimo kokybė siejama su pasitenkinimu, saugumu ir laime (Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008).

Cicek (2018) teigia, jog gyvenimo kokybė apima keturias pagrindines sritis: fizinės veiklos sritis - nejausti fizinio skausmo, jaustis pailsėjusiu, mobiliu, energingu, darbingu, sekanti sritis – psichologinė, sveikatos sritis – jaustis laimingu, mėgautis gyvenimu, teigiamai priimti save, savo išvaizdą, jaustis nepriklausomu nuo asmeninių, dvasinių ar religinių įsitikinimų. Trečioji sritis -

socialinė - apima santykius su aplinkiniais bei socialinę paramą. Ketvirtoji sritis – saugumo jausmas, tai užtikrintai jaustis finansiškai, galimybė mokytis, tobulėti ar užsiimti mėgstama veikla.

Guimaraes, Severo, Costa ir Salmaria (2020) gyvenimo kokybę analizavo išmaniųjų miestų kontekste, teigė, jog gyvenimo kokybė tiesiogiai susijusi su valdžios veiksmais, miesto darniu vystymusi. Diegiamos technologinės naujovės plečia siūlomų paslaugų ir prekių spektrą, kas džiugina visuomenės narius, lengvina susisiekimą, darbus ar teikia kitokią naudą. Valdžia kartu su visuomene gali teikti sveikatos, švietimo ir saugumo paslaugas efektyviau ir skaidriau.

Gyvenimo kokybė, tai žmonių gerovė, pasitenkinimas tuo, kas vyksta jo gyvenime, o šiems žmogaus savijautos veiksniams įtaką daro fiziniai, dvasiniai, ekonominiai, socialiniai, demografiniai veiksniai (Servetkienė, 2012).

Panašiai gyvenimo kokybės sąvoka aiškinama ir kitų autorių. Gyvenimo kokybė – kiekvieno žmogaus savo gyvenimo įvertinimas, fiziniu, psichologiniu, dvasiniu bei socialiniu aspektu. Kiekvienas žmogus skirtingai vertina savo gyvenimo kokybę, dėl skirtingų požiūrių, tikslų, interesų (Furmonavičius, 2001; Prapiestis, Juozulynas ir Jurgėnas, 2003; Tamašauskaitė, Vasyliūtė, Drungilienė ir Mockienė, 2015).

Novianti, Wungu ir Purba (2020) teigia, jog gyvenimo kokybė apima žmogaus pasitenkinimą kasdiene jo veikla, darbu, laisvalaikiu, įskaitant galėjimą judėti, vaikščioti, skausmo ar diskomforto nejutimą, poilsio kokybę, namų aplinką, saugumą. Taip pat įtraukia ir psichologinius veiksnius kaip pasitikėjimą savimi, dvasingumą, religingumą.

Pasaulinė sveikatos organizacija (2012) šią sąvoką aiškina kaip savo asmeninio gyvenimo vertinimas, remiantis žmogaus požiūriu, vertybėmis, tikslais. Žmogaus tikslų siekimui, požiūriui daro įtaką įvairūs fiziniai, psichologiniai, medicininiai, socialiniai, dvasiniai, aplinkos veiksniai, todėl vertindamas savo gyvenimo kokybę jis šią lygina su visuomenei būdingais standartais (Pasaulinė sveikatos organizacija, 2012).

4 lentelėje pateikiami dažniausiai išskirti autorių mokslinėje literatūroje svarbiausi gyvenimo kokybės sąvokos aspektai.

4 lentelė

Gyvenimo kokybės sąvokos aspektai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Janušauskaitė, 2008; Gruževskis ir Orlova, 2012; Kreiviniene, 2007; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Servetkienė, 2012; Guimaraes, Severo, Costa ir Salmaria, 2020; Novianti, Wungu ir Purba, 2020; ir kt.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog gyvenimo kokybė – tai kompleksinė sąvoka jungianti įvairius žmogaus gyvenimui įtaką darančius veiksniai (fizinius, emocinius, socialinius, materialius, kultūrinius, dvasinius). Kadangi keičiasi ekonominė, socialinė aplinka, tobulėja technologijos, medicina, keičiasi ir žmogaus poreikiai, vertybės, visuomenei priimtini standartai, todėl kartu su aplinkos kitimu kinta ir šios sąvokos reikšmė. Gyvenimo kokybės vertinimas yra individualus žmogaus suvokimas, požiūris kaip jis vertina savo kasdienį gyvenimą esamuoju laiku, tad kiekvienas žmogus gyvenimo kokybę supranta skirtingai, remiantis savo vertybėmis, tradicijomis ar visuomenėje priimtiniais standartais.

1.5. Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai

Dėl gyvenimo kokybės sampratos nagrinėjimo iš skirtingų mokslo krypčių, gyvenimo kokybės samprata yra daugialypė, ją lemiančių veiksnių įvairovė gana didelė. Remiantis dažniausiai literatūroje išskiriamais veiksniais, galima juos suskirstyti į ekonominius, socialinius, politinius, aplinkos, kultūros, psichologinius veiksnius (5 lentelė).

5 lentelė

Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Janušauskaitė, 2008.

Iki XX a. pabaigos manyta, jog tik ekonominiai veiksniai, pavyzdžiui pajamos, gali daryti įtaką gyvenimo kokybei. Tačiau laikui bėgant pastebėta, jog yra ir daugiau reikšmingų veiksnių gyvenimo kokybei, tokių kaip išsilavinimas, raštingumas, nepriteklis. Nuo XX a. pabaigos pradėta labiau analizuoti ši kryptis ir pastebėta, jog socialiniai veiksniai, gyventojų gyvenimo trukmė, mirtingumas taip pat lemia gyvenimo kokybę, todėl vertinant gyvenimo kokybę buvo

atsižvelgiama nebe tik į ekonominius, bet ir socialinius rodiklius, kurie gyvenimo kokybę padeda įvertinti įvairiapusiškiau (Janušauskaitė, 2008).

Vertinant ekonominius veiksnius, dažniausiai atsižvelgiama į materialius išteklius (darbo užmokestį ar kitą finansinį turta), užimtumą, ekonominį aktyvumą. Atlikti tyrimai įrodo, jog žmogaus gera emocinė būseną teigiamai veikia jo darbo kokybę, darbingumą, tai paaiškina, jog vertinant gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius, būtina įtraukti ne tik ekonominius veiksnius (Servetkienė, 2012).

Socialiniai veiksniai apima žmogaus fizinio turto saugumą (pavyzdžiui, gyvenamojo būsto turėjimas), bendravimo gebėjimai, santykiai su visuomene, kai žmogus gali patenkinti savo socialinius poreikius bendraujant su kitais žmonėmis. Taip pat prie socialinių veiksnių galima priskirti fizinius gebėjimus atlikti kasdienės žmogui reikalingas funkcijas, su sveikata susijusius veiksnius, psichologinę sveikatą, pasitikėjimą savimi bei emocinę būseną. Kai žmogus yra fiziškai aktyvus jis tampa labiau atsparus ligoms, fiziškai ir emociškai tvirtesnė asmenybė (Furmonavičius, 2001; Prapiestis, Juozulynas ir Jurgelėnas, 2003; Rakauskienė, Skučas, 2009).

Valstybės vykdomos politikos paliečia visą visuomenę, tam tikros sistemos, įstatymai, reikalavimai, suvaržymai ar laisvės, leistinos ar draudžiamos veiklos – visa tai veikia visuomenę ir daro įtaką jos gyvenimo kokybei. Tad analizuojant politinius veiksnius darančius įtaką gyvenimo kokybei, autoriai literatūroje išskiria tokius veiksnius kaip priimamų sprendimų, žodžių ar veiklos laisvė, konstitucinės ir kitos teisės (Janušauskaitė, 2008).

Siekiant geresnės gyvenimo kokybės žmogui didelę įtaką daro aplinkos bei geografiniai veiksniai, literatūroje dažniausiai išskiriami šie: harmoninga aplinka, neužterštas oras, gera geriamojo ar kasdienai naudojamo vandens kokybė (Janušauskaitė, 2008).

Literatūroje išskiriami kultūros veiksniai, tokie kaip darbo ir laisvalaikio balansas. Kai žmogus geba ne tik dirbti ir rūpintis šeima, bet savo dienoje atranda laiko ir mėgstamiems pomėgiams, pavyzdžiui, muziejams ar knygoms, žmogus patenkindamas savo poreikius jaučiasi emociškai ir dvasiškai laimingesnis, jaučia didesnę pasitenkinimą savo gyvenimu (tad prie gyvenimo kokybės lemiančių veiksnių galima priskirti ir psichologinius veiksnius). Taip pat prie kultūrinių veiksnių gerinančių individo gyvenimo kokybę priskiriamos žmogaus vertybės, būdai save išreikšti, pomėgiai, pusiausvyros atradimas tarp darbo ir poilsio (Janušauskaitė, 2008).

Vertėtų išskirti išsilavinimo veiksnį, kadangi atliktuose tyrimuose išanalizuota, jog žmonės, kurie turi aukštąjį išsilavinimą, jų gyvenimo kokybė yra aukštesnė visuose analizuotuose veiksnių srityse (Prapiestis, Juozulynas ir Jurgelėnas, 2009).

Yasarturk, Akyuz, ir Gonulates (2019) gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius skirsto į individualius veiksnius, kaip lytis, amžius bei kai kurios paveldimos savybės. Socialiniai veiksniai, tai tokie kintamieji kurie atskleidžia visuomenės socialinę paramą, ekonominiams

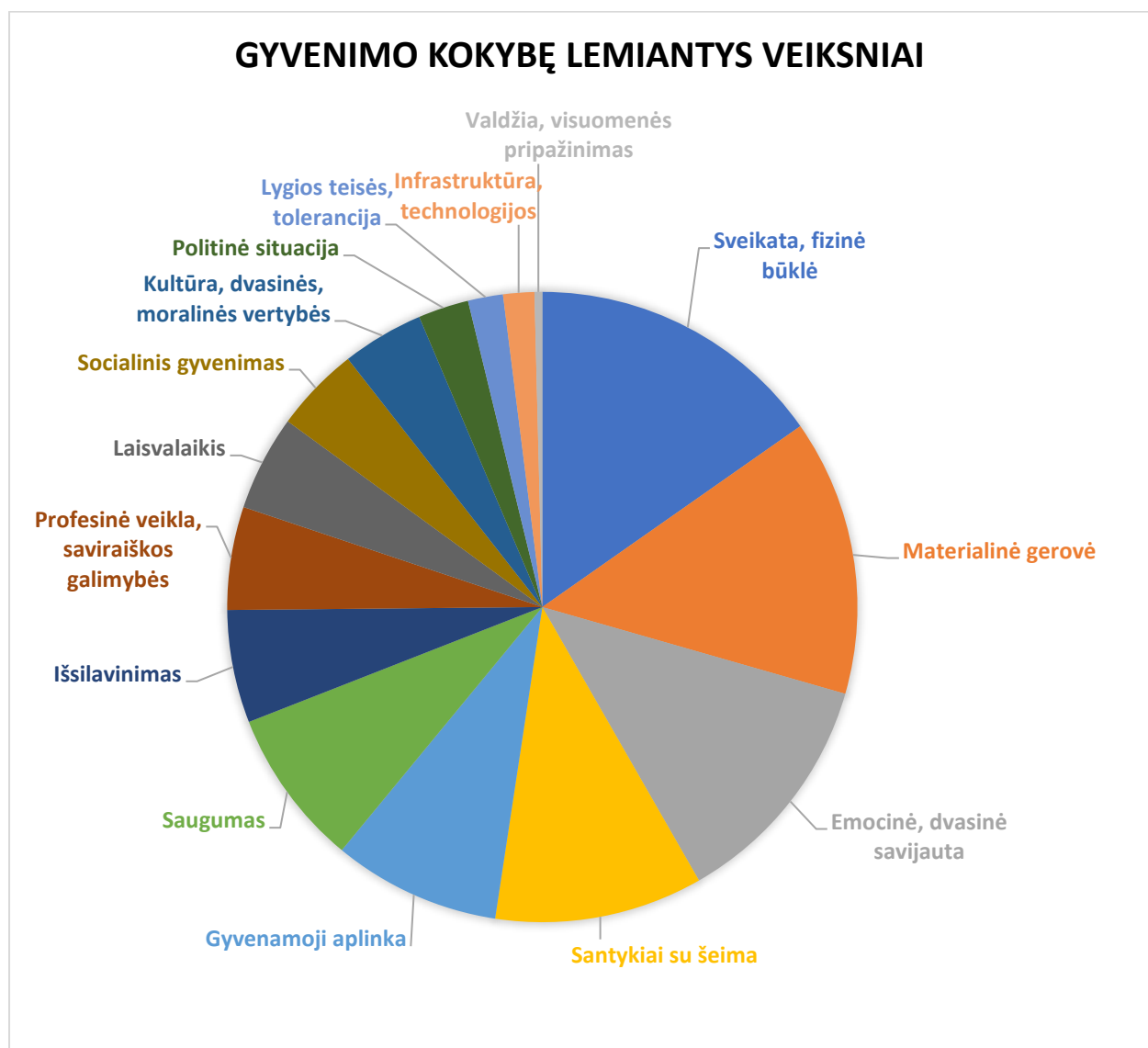

kintamiesiems priskiriama pajamos bei pragyvenimo sąlygos išėjus į pensiją, psichologiniai kintamieji - bendra laimė, pasitenkinimas gyvenimu, taip pat gyvenimo kokybę lemia sveikatos būklė bei aplinkos veiksniai, visuomenei galiojantys įstatymai, suvaržymai ar laisvė (Yasarturk, Akyuz, ir Gonulates (2019)).

Servetkienė (2012) savo moksliniame darbe atliko gyvenimo kokybės Lietuvoje tyrimą, kuriame išanalizavo, kurie veiksniai daro didžiausią įtaką gyvenimo kokybei. Tyrimui atlikti buvo pasitelktas daugiapakopės tikimybės apklausos interviu metodas, tyrimo imtis: 1002 Lietuvos gyventojai nuo 18 metų amžiaus. Tyrimo rezultatai pavaizduoti 6 lentelėje.

6 lentelė

Gyventojų kokybę lemiantys veiksniai Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Servetkienė, 2012.

Remiantis Servetkienės atliktu tyrimu (2012), galima matyti, jog didžiausią įtaką Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybei turi sveikata bei jų fizinė būklė. Visi žmonės vertina savo savijautą ir supranta, jog liga, trauma ar šiaip jaučiamas silpnumas riboja žmogaus funkcionalumą, jis negali pilnai pasirūpinti savimi, užsiimti norima veikla, jaustis komfortiškai ir laimingai savo kasdienybėje. Taip pat atliktu tyrimu išanalizuota, jog gyvenimo kokybę lemia ekonominiai veiksniai (materialinė gerovė), didesnis nei minimalus atlyginimas leidžia žmogui patenkinti ne tik būtiniausius poreikius, bet ir dalį savo pajamų žmogus gali leisti skirti patogumui, pramogoms, poilsiui ar kelionėms. To pasekoje žmogus gerina savo emocinę būseną, dvasinę savijautą, o šie psichologiniai veiksniai remiantis tyrimo rezultatais atskleidžia, jog yra trečioje vietoje pagal gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius. Visuomenei taip pat stipriai rūpi socialiniai veiksniai - ryšys su šeima, bendravimas su artimaisiais, šeimos narių pasisekimai bei jų laimė. Gyvenamoji vieta, aplinka, kuri supa žmogų, t.y vandens, oro kokybė, maža tarša, žemės derlingumas, tokie veiksniai palengvina žmogaus gyvenimą. Pavyzdžiui, jei miesto teikiamas vanduo yra geros kokybės, žmogui nereikia nuolat rūpintis vandeniu iš parduotuvės, taip susitaupo ne tik laikas, bet ir dalis pinigų, kuriuos galima išleisti kitiems gyvenimo kokybę gerinantiems veiksniams. Saugumas, išsilavinimas, darbo pobūdis, laisvalaikis, poilsis, socialiniai poreikiai (bendravimas su aplinkiniais, vieta visuomenėje), vertybės, šalies ir pasaulio politinė situacija, teisės bei kiti žmogui svarbūs elementai, poreikiai, aplinkybės kiek mažiau, bet taip pat prisideda prie asmens gyvenimo kokybės gerinimo (Servetkienė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, jog gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių yra daug ir įvairių. Kiekvieno žmogaus prioritetai poreikiams gyvenime skiriasi, tai priklauso nuo žmogaus vertybių, požiūrio, aplinkos, kuri supa žmogų, visuomenės standartų bei pačios valstybės, jos išsivystymo lygio. Natūralu, jog silpniau išsivysčiusioje šalyje gali būti mažiau išplėtotą infrastruktūrą, blogesnė švietimo, sveikatos paslaugų kokybė, mažesnės pajamos, o visi šie veiksniai neigiamai veikia asmens gyvenimo kokybę. Visgi, išanalizavus mokslinę literatūrą, dažniausiai joje išskiriami veiksniai darantys įtaką žmogaus gyvenimo kokybei yra sveikata, materialinė gerovė, emocinė būseną, šeimos gerovė bei gyvenamoji aplinka.

1.6. Gyvenimo kokybės vertinimas

Kaip jau išsiaiškinome gyvenimo kokybė nėra aiškinama visų mokslininkų vienodai, todėl ir jos vertinimo metodai literatūroje skiriasi. Šiame skyriuje analizuojami kokie gyvenimo kokybės vertinimo metodai dažniausiai naudojami vertinant gyvenimo kokybę. Pirmiausia, verta akcentuoti, jog gyvenimo kokybė gali būti vertinami trimis lygmenimis: makrolygmeniu, municipliniu lygmeniu, individo lygmeniu. (Jurgelėnas, Juozulynas, Butikis ir Greičiūtė, 2007;

Janušauskaitė, 2008; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Gruževskis, Orlova, 2012). 7 lentelėje pateikiama gyvenimo kokybės vertinimo lygmenys.

7 lentelė

Gyvenimo kokybės vertinimo lygmenys

Šaltinis, sudaryta darbo autorės, remiantis Jurgelėnas, Juozulynas, Butikis ir Greičiūtė (2007), Janušauskaitė (2008), Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė (2008), Gruževskis ir Orlova (2012).

Analizuojant gyvenimo kokybę makrolygmeniu, gyvenimo kokybę vertinama analizuojant gyvenimo sąlygas šalies mastu. Analizuojamos tokios sritys, kaip sveikata, materialinė gerovė, emocinė žmogaus savijauta, politinė, švietimo, mokslo, kultūros situacija visos visuomenės mastu (Janušauskaitė, 2008; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Gruževskis, Orlova, 2012).

Municipalinis lygmuo lyginant su makrolygmeniu yra siauresnis, šis lygmuo apima ne visos šalies, o tam tikros bendruomenės galimybes (tam tikro rajono, miesto, socialinės grupės) (Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Gruževskis, Orlova, 2012).

Individo lygmuo apima individualų kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybės vertinimą remiantis jį supančios aplinkos, vertybių, kultūros interesais. Tai subjektyvus vertinimas, nes žmogus vertindamas savo pasitenkinimą gyvenimu remiasi savo patirtimi, interesais, vertybėmis, savo situacijos suvokimu (Jurgelėnas, Juozulynas, Butikis ir Greičiūtė, 2007; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Gruževskis, Orlova, 2012).

Taip pat pastebėtina, jog moksliniuose straipsniuose gyvenimo kokybę vertinama dviem lygiais, remiantis:

- Objektyviais kriterijais;
- Subjektyvia nuomone.

Objektyvūs kriterijai apima ekonominius, socialinius rodiklius, kurie turi aiškius matavimo vienetus, skaitinę reikšmę, prieinamą, patikimą duomenų statistiką su kuria galima tuos duomenis lyginti, pavyzdžiui, nedarbo lygis, bendrasis vidaus produktas, mirtingumas, nusikalstamumo lygis. Verta atkreipti dėmesį, jog tam tikras objektyvaus rodiklio dydis, jo koeficientas skirtingų šalių žmonių ar socialinių grupių gali būti vertinamas skirtingai,

priklausomai nuo vertinamo konteksto, šalies išsivystymo lygio (Janušauskaitė, 2008; Valantinaitė, Dačiulytė, 2009; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008).

Priešingai nei objektyvūs kriterijai, subjektyvūs kriterijai įtraukia asmens emocijas, patirtis, interesus. Vertinant asmens gyvenimo kokybę subjektyviai, asmuo vertina remdamasis savo nuomone, suvokimu, jausmais ar jis laimingas, ar jis jaučiasi patenkintas savo gyvenimu, kaip jis vertina savo aplinką, santykius su šeima, medicininės paslaugas, viešą saugumą, švietimo paslaugas, galimybes turiningai praleisti laisvą laiką. Remiantis subjektyviu vertinimu didelę įtaką daro psichologiniai veiksniai, tokie kaip pačio asmens laimės, gerovės jausmas (Janušauskaitė, 2008; Valantinaitė ir Dačiulytė, 2009; Merkys, Brazienė ir Kondrotaitė, 2008; Rakauskienė ir Skučas, 2009; Kreiviniene ir Vaičiuliene, 2015).

Kokiu metodu bus vertinama gyvenimo kokybė priklauso nuo pačio tyrėjo bei sąlygų tyrimo atlikimui, kai kurie mokslininkai teigia, jog tikslingiausia būtų taikyti kompleksinį vertinimą (Kreiviniene ir Vaičiulienė, 2015). Kadangi objektyvūs rodikliai apima makroekonominius rodiklius, tai dažniausiai riboja tyrimo analizę, todėl dažniausiai siekiant įvertinti gyvenimo kokybę literatūroje naudojamas objektyvių situacijų vertinimas subjektyvia asmens patirtimi. Verta atsižvelgti ir į tai, jog kiekvieną objektyvią situaciją, kiekvienas žmogus gali vertinti skirtingai, todėl gyvenimo kokybės vertinimas sudėtingas, subjektyvus ir reikalaujantis gana daug laiko tyrimas.

Kadangi kiekvieno individo poreikiai skirtingi, tik patys tyrime dalyvaujantys asmenys geriausiai gali įvertinti savo gyvenimo kokybę, remdamiesi savo protu, asmenine nuomone (Tserfus, Karagacheva, Inavova ir Akindinova, 2019). Tad pats vertinimas yra itin subjektyvus dalykas, kuris priklauso nuo žmogaus asmeninių bei charakterio bruožų, auklėjimo, savijautos, supančios aplinkos, tuometinės emocinės būsenos ir panašių veiksnių. Tserfus, Karagacheva, Inavova, Akindinova (2019) atlikdami gyvenimo kokybės vertinimo tyrimą taikė „WHOQOL-100“ metodiką, kurią sudarė klausimai apimantys šešias asmens gyvenimui darančios įtaką sferas: fizinę sveikatą, psichologinę savijautą, nepriklausomybės lygį, socialinius santykius, aplinką, asmeninius įsitikinimus. WHOQOL-100 anketą sudarė 100 klausimų keturiomis skalėmis: intensyvumo, gebėjimų, dažnio bei vertinimo skalėmis. Atsakymai į klausimus vertinami 1-5 Likerto skalėje (1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku). Integraliam gyvenimo kokybės vertinimo rodikliui gauti visų sferų rezultatai sudedami, o su gautais duomenimis atliekama koreliacinė regresinė analizė (Tserfus, Karagacheva, Inavova ir Akindinova, 2019).

1984 metais medicinos mokslo atstovai C. E. Ferrans ir M. Powers sugalvojo gyvenimo kokybės indeksą, kurio pagalba galima nustatyti žmogaus pasitenkinimą gyvenimu, tam tikrų veiksnių gyvenime svarbą bei jų reikšmingumą. Ši indeksą sudaro penki elementai:

- 1) Kaip žmogus vertina savo gyvenimo kokybę bendrai;

- 2) Socialinė ir ekonominė gerovė;
- 3) Asmens sveikata ir profesinė veikla;
- 4) Emocinė, dvasinė savijauta;
- 5) Santykiai su šeima.

Žmogus, remdamasis šio indekso elementais, prioritizuoja juos suteikdamas jiems tam tikrą skaitinį svorį, toks vertinimas atspindi žmogaus vertybes bei pasitenkinimą gyvenimo kokybe (Servetkienė (2012)). Atsakymai vertinami Likerto skalėje nuo 1 iki 6 (1 – labai patenkintas klausiamu gyvenimo aspektu, 6 – labai nepatenkintas, antroje dalyje vertinant elemento svarbą žmogui 1 - labai svarbu, 6 – labai nesvarbu). Galimas surinktas balas svyruoja nuo 0 – 30, aukštesnis balas reiškia geresnę gyvenimo kokybę. Balai vertinami atsižvelgiant pagal veiksnio svarbą respondentui, t. y. jog svarbumo balai yra perkoduojami į -2,5, -1,5, -0,5, +0,5, +1,5, +2,5, šie perkoduoti balai atitinkamai pagal respondento svarbą dauginami iš apklaustojo pasirinkto patenkinimo balo (neperkoduoto), visos šios reikšmės sudedamos ir padalijamos iš bendro skaičiaus atsakytų elementų (Kimura, Silva, 2009).

2000 metais Calvert - Henderson paskelbė modernesnę gyvenimo kokybės vertinimo metodiką. Tai 6-erius metus trukęs komandinis darbas, kuris prisideda prie kuriamos pasaulinės gerovės statistikos be įprastų makroekonominių duomenų. Calvert – Henderson metodika apima šias sritis: švietimą, užimtumą, žmogaus teises, energetiką, supančią aplinką, sveikatą, pajamas, infrastruktūrą, saugumą nacionaliniu mastu, poilsį, materialinį turtą, pavyzdžiui, gyvenamasis būstas (Servetkienė, 2012).

2005 metais *The Economist Intelligence Unit* sukūrė gyvenimo kokybės indeksą, pagrįstą unikalios metodika. Šis indeksas jungia objektyvius rodiklius bei šių subjektyvų vertinimą. Indeksas apima materialinę gerovę, sveikatą, santykius su šeima, visuomeninį gyvenimą, lyčių lygybę, darbingumą, klimatą, politinį stabilumą bei žmonių laisvę (*The Economist Intelligence Unit*, 2005). Galima atkreipti dėmesį, jog šiame indekse nėra atsižvelgiama į išsilavinimo / švietimo sritį.

2008 metais Prancūzijos respublikos prezidentas Nicholas Sarkozy pareiškė didelį nepasitenkinimą tuometine ekonomikos ir visuomenės statistikos informacija, todėl tais pačiais metais buvo suburta komisija imtis veiksmų. Komisija, kurią sudarė Joseph Stiglitz (komisijos pirmininkas), Amartyan Sen (patarėjas) ir Jean Paul Fitoussi (koordinadorius) 2008 metais parengė ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo ataskaitą, kurios tikslas buvo įvertinti BVP rodiklio tinkamumą vertinti šalies gerovę ir socialinę pažangą. Pripažinta problema – bendrajam vidaus produktui darančių kintamųjų įtaka, tokių kaip infliacija, nedarbo lygis, vyriausybės išlaidos, neatspindi realios visuomenės situacijos, kaip jie vertina savo pasitenkinimą gyvenimu, todėl buvo pasiūlytas gyvenimo kokybės įvertinimo indeksas, kuris apima šias sritis: sveikatą,

švietimą, asmeninės veiklas (darbą ir laisvalaikį), politikos balsą ir vyriausybės valdymą, socialinius ryšius, aplinkos sąlygas, asmeninį ir viešą saugumą (Ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo ataskaita, 2008).

Pagrindinė tokia vertinimo nauda – jog, tai ganėtinai paprasta apskaičiuoti naudojantis apklausos metu surinktais duomenimis. Tačiau, taip pat toks metodas diskutuotinas, dėl galimų svorio koeficientų iškraipymų, sunku vertinti agreguotą indeksą. Visgi, nepaisant minėtų trūkumų, toks indekso apskaičiavimas vis tiek dažnai naudojamas tyrimuose (Puškorius ir Servetkienė, 2015; Dumbliauskienė ir Jarmalavičienė, 2012).

8 lentelė

Gyvenimo kokybės vertinimo sritys

Autoriai, metai	C. E. Ferrans, M. Powers, 1984	Calvert- Henderson, 2000	The Economist Intelligence Unit, 2005	J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi, 2009
Ekonominė gerovė	✓	✓	✓	✓
Socialinė gerovė	✓	✓	✓	✓
Sveikata	✓	✓	✓	✓
Politinė sritis		✓	✓	✓
Aplinkos sąlygos, saugumas		✓	✓	✓
Švietimas		✓		✓
Emocinė, dvasinė savijauta	✓			
Gyvenimo kokybė (asmens vertinimas)	✓			

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis lentelėje nurodytais autoriais.

Remiantis 8 lentelėje pateiktais duomenimis, galima apibendrinti, jog visi gyvenimo kokybės vertinimo indeksai apima ekonomines, socialines ir sveikatos sritis. C. E. Ferrans ir M. Powers gyvenimo kokybės vertinimo indeksas išsiskiria tuo, jog įtraukia emocinę, dvasinę asmens savijautą, o taip pat į šį indeksą traukiamas subjektyvus žmogaus įvertinimas gyvenimo pasitenkinimu. Pastebėtina, jog taip pat šis indeksas, priešingai nei kitų nagrinėtų šiame darbe autorių, neįtraukia politinės bei aplinkos sąlygų, saugumo sričių. Calvert – Henderson, J. Stiglitz,

A. Sen, ir J. P. Fitoussi indeksai išsiskyrė tuo, jog vertindami gyvenimo kokybę į indekso sudėtį siūlė įtraukti švietimą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog dėl gyvenimo kokybės sąvokos daugialypiškumo, šio rodiklio vertinimas tampa sudėtingu procesu. Nėra priimta vienos bendros sistemos gyvenimo kokybei įvertinti, todėl vertinimo sistema priklauso nuo pačių autorių išsikeltų tikslų, sąlygų bei jų pasirinkimų. Gyvenimo kokybė gali būti vertinama trijuose lygmenyse: makrolygmeniu, municipaliniu arba individo. Taip pat galimas vertinimas remiantis objektyviais arba subjektyviais kriterijais. Dažniausiai vertinant gyvenimo kokybę naudojamas apklausos metodas, kuriame patys tyrime dalyvaujantys respondentai vertina gyvenimo kokybę remiantis savo subjektyvia patirtimi, nuomone. Gyvenimo kokybei darantiems veiksniams išgryninti autoriai siūlo naudoti indeksus, kurie sudaryti iš įvairių sričių rodiklių, kurie apima ekonomines, socialines, sveikatos, politines, švietimo, emocines, dvasinės savijautos sritis.

2. TYRIMO METODIKA

Remiantis pirmoje magistro darbo dalyje atlikta mokslinių tyrimų analize, šiame skyriuje sudaroma finansinio raštingumo įtakos gyvenimo kokybei tyrimo metodologija, kuri padės nuosekliai įgyvendinti išsikeltus uždavinius bei pasiekti šio darbo tikslą.

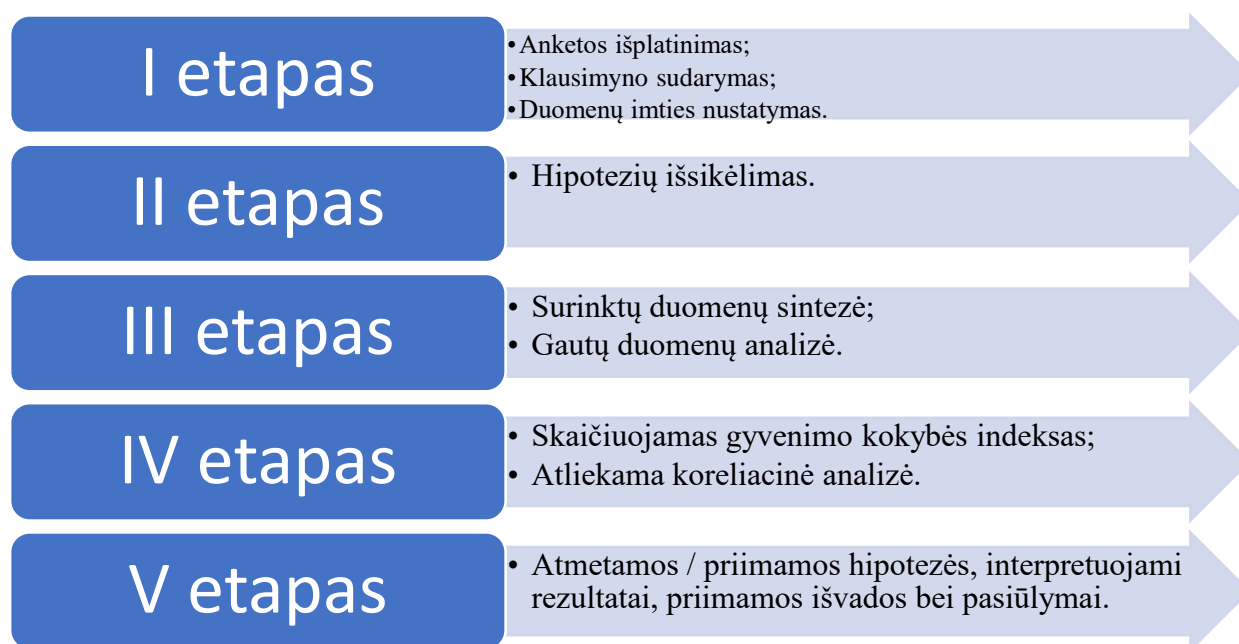
Magistro darbo tyrimo dalyje yra atliekamas kiekybinis tyrimas, duomenims surinkti yra naudojamas apklausos metodas, pagal teisingų atsakymų skaičių apklaustieji sugrupuojami į tris grupes: žemo finansinio raštingumo, vidutinio finansinio raštingumo ir aukšto finansinio raštingumo. Taip pat pagal surinktus apklausos metu rezultatus skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas, stebima kaip pasikeitus finansinio raštingumo lygiui keičiasi gyvenimo kokybės indeksas. Tyrimo pabaigoje atlikta gautų duomenų analizė ir interpretavimas, patikrinama išsikeltų hipotezių tikslumas, pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

Tyrimui atlikti pasirinktas dažnai naudojamas empiriniams tyrimams atlikti apklausos metodas. Šis metodas patogus tyrėjui ir tiriamajam, jį patogų naudoti siekiant apklausti didelę imtį, taip pat šis metodas puikiai tinkamas, kai analizuojame su asmenimis susijusius poreikius, požiūrį, nuostatas, suvokimą, vertinimą.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos 30 – 40 metų amžiaus gyventojų finansinio raštingumo įtaką gyvenimo kokybei.

9 lentelė

Tyrimo etapai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

I etapas. Sudaryta apklausos anketa pateikiama elektroniniu būdu, nes šis būdas greičiausias ir patogiausias pasiekti respondentą, anketa pildoma anonimiškai, laikas neribojamas. Anketa sudaroma internetiniame puslapyje www.apklausa.lt. Įvadinėje dalyje paaiškinama, kas atlieka tyrimą, koks tyrimo tikslas bei pateikiama trumpa informacija reikalinga sklandžiam anketos užpildymui. Anketos nuoroda platinama pažįstamų ir artimųjų aplinkoje, jų darbovietėse. Toks anketos platinimas užtikrins patikimesnius bei kokybiškesnius atsakymus.

Pirmojo magistro darbo tyrimo etape remiantis išnagrinėta mokslinė literatūra sudaromas klausimynas (1 priedas). Iš viso apklausos anketą sudaro 17 klausimų, 16 iš jų yra uždaro tipo klausimai, kuriuose respondentai gali pažymėti vieną ar kelis pasirinktus atsakymus bei esant poreikiui yra galimybė įrašyti savo atsakymą. Penkioliktasis klausimas susideda iš 7 teiginių, kuriuos respondentai vertina Likerto matavimo skalėje.

Apklausos anketos klausimus galima suskirstyti į kelias grupes. Pirmąją anketos klausimų dalį sudaro bendrieji klausimai (1 – 7 klausimas), kurie atskleidžia apklaustųjų amžių, lytį, gyvenamąją vietovę (kaimas/miestas), išsilavinimą, darbinę profesiją bei vidutines pajamas. Šios charakteristikos leis rezultatus analizuoti įvairiais pjūviais. Antrąją klausimų dalį sudaro klausimai padėsiantys išsiaiškinti respondentų finansinį raštingumą. Klausimai sudaromi remiantis teorinėje dalyje mokslininkų (Lusardi, Mitchell, Navickas ir kt.) analizuotais trijų tipų klausimų principais, jų atliktais tyrimais, kurie apima palūkanų, infliacijos, investavimo temas (8 – 10 klausimai). Kadangi teorinėje dalyje taip pat buvo teigiama, jog finansiškai raštingam asmeniui būdinga sekti savo išlaidas, planuoti savo / šeimos biudžetą, pensiją, reguliariai taupyti bei atsakingai skolintis, būtent šiais aspektais 10 – 13 klausimai atskleis respondentų turimus įgūdžius valdant savo finansus. 14 – 16 klausimuose respondentas atskleidžia ar planuoja savo finansinę gerovę, remdamasis savo nuomone įvertina ar išsilavinimas daro poveikį gyvenimo kokybei bei atskleidžia ar laiko save finansiškai išprususiu. Trečią dalį sudaro Likerto skalės tipo 7 teiginiai, šie padės įvertinti apklaustųjų gyvenimo kokybę. Teiginiai apima teorinėje dalyje išanalizuotus gyvenimo kokybei įtaką darančius veiksnius kaip materialinė gerovė, sveikata, fizinė būklė, emocinė, dvasinė savijauta, santykiai su šeima, saviraiškos galimybės, gyvenamoji aplinka. Respondentai teiginius vertina 5 balų sistemoje (1 – visiškai sutinku, 5 – visiškai nesutinku). Skaičiuojant gyvenimo kokybės indeksą visiškai sutikimas atitinka 100 skaitinę reikšmę, sutinku – 80, nei sutinku nei nesutinku – 50, nesutinku 20, visiškai nesutinku – 0. Sekančiame žingsnyje skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas, remiantis 1 ir 2 formulėmis.

Formulė gyvenimo kokybės indeksui apskaičiuoti:

$$I_{GK} = \sum_{n=1}^{\infty} (k_n b_n) \quad (1)$$

(k_n – svorio (svarbos) koeficientas; b_n – respondento veiksnio (pvz., emocinio stabilumo) savijautos įvertinimas)

Svarbos svorio koeficientas nustatomas remiantis šia formule:

$$k_s = \frac{(v \times 1)}{S_v} \quad (2)$$

(k_s – svorio koeficientas; v - elemento vidurkis; S_v – visų kriterijų rodiklių suma)

Išsikeliant tyrimo tikslą buvo pasirinkta analizuoti 30 – 40 metų amžiaus Lietuvos gyventojus. Toks imties amžiaus požymis pasirinktas, kadangi šio amžiaus žmonės yra jau priėmę daugelį svarbiausių savo gyvenimo pasirinkimų, kurie nulėmė jų dabartinį gyvenimą. 30 – 40 metų amžiaus žmonės dažniausiai jau būna baigę studijas, įsigiję būstus, turintys pastovius darbus bei sukaukę patirties atliekant svarbius taupymo, investavimo, skolinimosi sprendimus. Šio amžiaus žmonių grupės finansinio raštingumo žinios ir įgūdžiai jau turi suformuotą pagrindą, kuriuo remiantis priimti sprendimai, kurie turėjo įtakos jų dabartinei gyvenimo kokybei.

Siekiant išgryninti kiek reikalinga surinkti duomenų kokybiškiems tyrimo rezultatams pasiekti yra apskaičiuojama apklausos imtis. Šiam tikslui pasiekti yra pasitelkiama apklausos imties formulė:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} \quad (3)$$

(n – imties dydis; Δ - paklaidos dydis; N – tyrinėjamos visumos dydis)

Remiantis apklausos imties formule bei Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis apskaičiuojama reikalingas apklaustų respondentų skaičius. Nuolatinis gyventojų skaičius Lietuvoje 2022 metų pradžioje buvo 2 794 691 gyventojai. Iš jų 424 557 gyventojai 2022 metų pradžioje buvo 30 - 40 metų amžiaus (Lietuvos statistikos departamentas, 2022).

Skaičiuojant imtį su pasirinkta 7 % paklaida, gaunama, jog reikalingas apklausti respondentų skaičius yra 204 (skaičiavimai pateikiami 2 priede).

II etapas. Antrame etape išsikeliamos hipotezės, kurios atlikus tyrimą bus patvirtinamos arba atmetamos.

Tyrimo hipotezės:

H₀: Įgytas universitetinis finansinis išsilavinimas lemia aukštesnę gyvenimo kokybę.

H₁: Įgytas universitetinis finansinis išsilavinimas nelemia aukštesnės gyvenimo kokybės.

H₀ hipotezė bus priimta tokiu atveju, jei atliktos apklausos rezultatai parodys, jog iš ties asmenų, kurie turi įgiję finansų krypties universitetinį išsilavinimą, gyvenimo kokybės indeksas yra aukštesnis negu asmenų įgijusių ne finansų krypties išsilavinimą.

H₀: *Asmenų, kurie sudaro savo / šeimos pajamų išlaidų biudžetą gyvenimo kokybė aukštesnė nei tų, kurie nesudaro.*

H₂: *Asmenų, kurie sudaro savo / šeimos pajamų išlaidų biudžetą gyvenimo kokybė žemesnė nei tų, kurie nesudaro.*

H₀ hipotezė bus priimta, jei asmenų, kurie planuoja savo pajamas ir išlaidas (10 anketos klausimas), šių gyvenimo kokybės indeksas bus didesnis nei tų, kurie pajamų / išlaidų biudžeto nesudaro.

H₀: *Asmenų, kurie nesiskolina vartojimui gyvenimo kokybė geresnė nei tų, kurie skolinasi.*

H₃: *Asmenų, kurie nesiskolina vartojimui gyvenimo kokybė žemesnė nei tų, kurie skolinasi*

H₀ hipotezė bus priimta, jei respondantai, kurie teigia, jog vartojimui nesiskolina gyvenimo kokybės indeksas bus didesnis nei tų, kurie vartojimui skolinasi (12 anketos klausimas).

III etapas. Trečiajame etape atliekama surinktų duomenų sintezė ir analizė. Surinkus reikiama kiekį apklausų, rezultatai susistemunami, analizuojami ir pateikiami grafiškai naudojant Microsoft Office Excel programą. Pirmiausia atliekama bendrųjų klausimų analizė, analizuojama kokiomis savybėmis pasižymi apklaustieji (lytis, amžius, gyvenamoji vietovė, išsilavinimas, išsilavinimo kryptis bei pajamos), rezultatai pateikiami grafiškai ir interpretuojami. Analizuojant antrosios klausimų grupės atsakymus (7 – 12 klausimas) respondantai suskirstomi į finansinio raštingumo lygius pagal surinktų teisingų atsakymų skaičių.

Pirmieji trys klausimai buvo sugalvoti Lusardi ir Mitchell kaip baziniai klausimai finansiniam raštingumui matuoti. 7 klausimas atskleidžia ar respondantas supranta kas yra sudėtinės palūkanos, 8 klausimas susijęs su palūkanomis ir infliacija, 9 klausimas padeda suprasti ar apklaustasis supranta, kur laikomi pinigai patiria mažiausią riziką, todėl kiekvienas teisingas atsakymas respondentui uždirbs vieną tašką. Taip pat teisingais atsakymais laikomi atsakymai, kurie teorinėje dalyje aptarti kaip finansiškai raštingai žmogui būdingi įgūdžiai valdant savo finansus, šie atsispindės 10 – 12 klausimų atsakymuose.

13 anketos klausime analizuojama ta respondentų dalis, kuri turi vartojimo paskolų naudojimosi patirties. Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti kokių tikslų imamos vartojimo paskolos. Vartojimo paskolos pinigus galime išleisti savo nuožiūra, ji gali būti naudojama siekiant įsigyti būtines technikas, automobilį, siekiant atsinaujinti namus, pavyzdžiui, naujiems baldams, taip pat studijoms, sveikatingumo paslaugoms ar automobiliui. Be to norint pasiimti vartojimo paskolą ši nereikalauja pradinio įnašo, tačiau įprastai kainuoja ženkliai brangiau (pasižymi didesnėmis palūkanomis), todėl įdomu išanalizuoti, kokiais tikslais bei kokiomis charakteristikos pasižymi asmenys besinaudojantys vartojimo paskolų paslaugomis, juk tai labai atsakingas sprendimas, kuris reikalauja gebėjimų tinkamai įvertinti sutarties sąlygas, kainą bei paskolos būtinumą.

14 anketos klausimas atskleidžia ar respondentai siekia finansinės gerovės, todėl svarbu išanalizuoti kokia respondentų dalis planuoja savo ateitį ir siekia finansinės gerovės. 15 bei 16 anketos klausimai leidžia patiems respondentams įvertinti savo finansinį išprusimą bei atskleis jų pačių nuomonę, ar išsilavinimas daro poveikį gyvenimo kokybei.

10 lentelėje pateikta, kurie atsakymai laikomi teisingais, vienas teisingas atsakymas vertas vieno taško.

10 lentelė

Finansinio raštingumo vertinimo klausimai

Klausimas	Teisingas atsakymas	Vertė
Įsivaizduokite, jog turite 100 eurų banko taupomojoje sąskaitoje. Jūsų sudėtinių palūkanų norma siekia 2%. Neskaičiuojant mokesčių, kiek turėsite pinigų sąskaitoje praėjus dvejiems metams? (7 klausimas)	Daugiau nei 104 Eur	1 taškas
Įsivaizduokite, jog metinė infliacija yra 3%, metinės palūkanos už Jūsų indėlį yra 1,5%. Lyginant su šiandiena, kiek prekių galėtumėte įsigyti, jei atsiimtumėte indelį po metų? (8 klausimas)	Mažiau	1 taškas
Įsivaizduokite, jog laimite 10 000 Eur, kaip manote, siekiant apsaugoti nuo infliacijos, kur saugiausia vienerius metus būtų laikyti pinigus? (9 klausimas)	Banko indelis	1 taškas
Ar sudarote savo/šeimos pajamų ir išlaidų biudžetą? (10 klausimas)	Taip	1 taškas
Kaip manote, kas sudarys Jūsų pajamas senatvėje? (11 klausimas)	Visi atsakymai, reiškiantys daugiau nei tik senatvės pensija.	1 taškas
Kaip dažnai skolinates vartojimui? (12 klausimas)	Nesiskolinu	1 taškas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Surinkus 5 ir daugiau taškų laikoma, kad respondentas pasižymi aukštu finansiniu raštingumu. Palikta dviejų taškų suklydimo riba paaiškinama faktoriumi, jog ne visada finansiškai raštingas žmogus bus susidūręs su visomis analizuojamomis finansinėmis sąvokomis ar elgsenos savybėmis. Apklaustasis surinkęs 3 - 4 taškus priskiriamas vidutinio finansiško raštingumo lygiui. Surinkęs du ar mažiau taškų respondentas priskiriamas žemo finansinio raštingumo lygiui. Siekiant kuo tikslesnio respondentų skirstymo į lygius, visuose šiuose vertinamuose klausimuose yra galimybė pasirinkti atsakymo variantą “nežinau”, tai padeda užtikrinti, jog respondentas pildydamas sąžiningai anketą, nespelios galimų variantų.

IV etapas. Šiame etape skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas, remiantis J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi (2009) siūlomu indeksu, kuris apima sveikatą, emocinę, dvasinę savijautą, saviraiškos galimybes, gyvenamąją aplinką, socialinius ryšius bei finansinės gerovės sritis. Indeksui gauti pirmiausia bus apskaičiuotas minėtų šešių gyvenimo kokybę lemiančių sričių svorio koeficientai žemo, vidutinio ir aukšto finansinio raštingumo grupėms atskirai (2 formulė). Toliau remiantis 1 formule skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas. Remiantis bendruose klausimuose išskirtomis respondentų charakteristikomis, pagal suskirstytą raštingumo lygį respondentai analizuojami, stebima kaip kinta šių gyvenimo kokybę keičiantis finansinio raštingumo lygiui.

Taip pat ketvirto etapo metu, siekiant patikrinti hipotezių patikimumą, yra atliekama koreliacinė analizė. Nustatytas koreliacijos koeficientas parodo ryšio stiprumą tarp analizuojamų veiksnių, kuo koeficiento reikšmė arčiau -1 ar 1, tuo ryšys stipresnis. 11 lentelėje pateikiamas ryšio stiprumas pagal koeficientų reikšmes.

11 lentelė

Koreliacijos koeficiento ryšio stiprumas

Koeficientas	Ryšio stiprumas
<i>Nuo -0,3 iki 0,3</i>	Labai silpnas / joks
<i>Nuo 0,3 iki 0,5 (arba nuo - 0,3 iki - 0,5)</i>	Silpnas
<i>Nuo 0,5 iki 0,7 (arba nuo - 0,5 iki - 0,7)</i>	Vidutinis
<i>Nuo 0,7 iki 0,9 (arba nuo - 0,7 iki - 0,9)</i>	Stiprus
<i>Nuo 0,9 iki 1 (arba nuo - 0,9 iki 1)</i>	Labai stiprus

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis skirtingų autorių literatūra.

V etapas. Šiame etape remiantis atliktos analizės rezultatais priimamos arba atmetamos tyrimo pradžioje išsikeltos hipotezės, taip pat pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

3. FINANSINIO RAŠTINGUMO ĮTAKOS GYVENIMO KOKYBEI TYRIMAS

3.1. Tyrimo dalyvių charakteristikų grafinė analizė

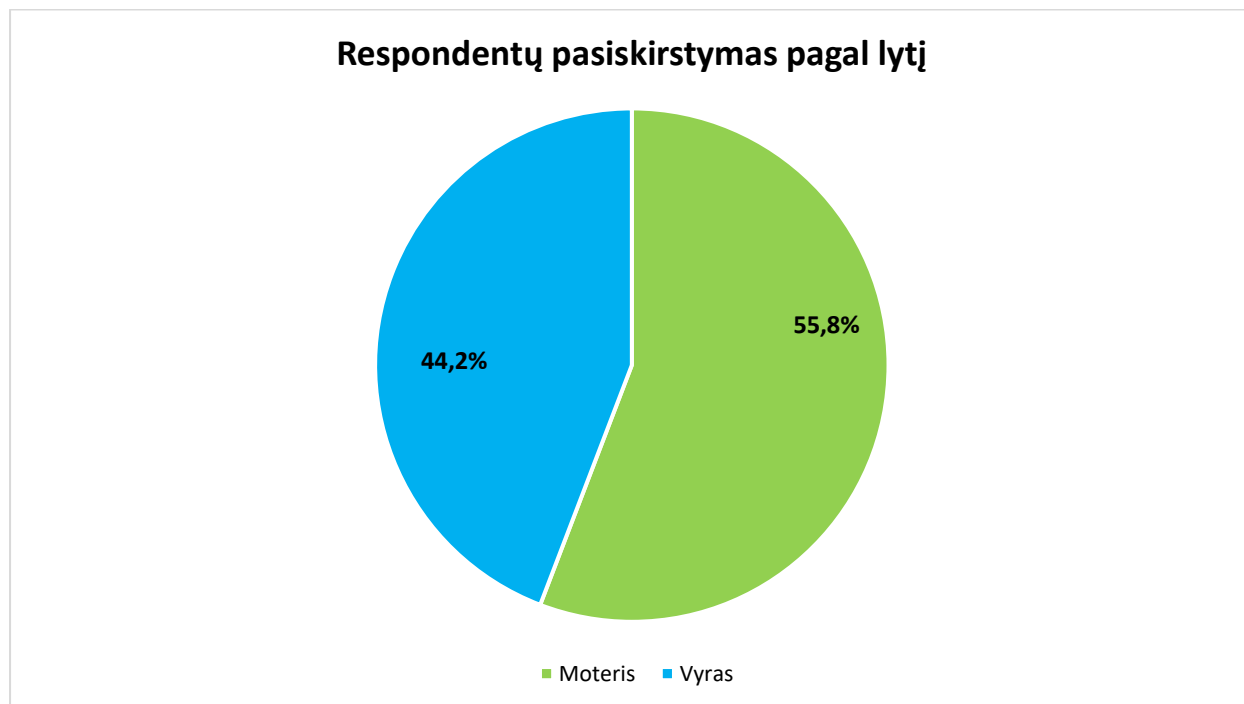
Šiame skyriuje atliekama, dalyvavusių apklausoje respondentų, bendrųjų klausimų rezultatų analizė. Bendraisiais klausimais siekiama išsiaiškinti respondentų bendrąsias charakteristikas, kaip lytis, amžius, gyvenamoji vietovė, išsilavinimas bei pajamos.

Atliekant tyrimą iš viso buvo užpildyta 218 anketų, kadangi pasirinkta analizuoti imtis buvo 30 – 40 metų amžiaus asmenys, trijų asmenų anketos buvo eliminuotos, dėl amžiaus netinkamumo (du užpildę anketas buvo 29 -erių bei vienas 42 metų amžiaus). Taigi, iš viso pavyko surinkti 215 -likos respondentų atsakymus, kuriuos analizuosime šiame tyrime.

Analizuojant procentinį pasiskirstymą lyties atžvilgiu, 12 lentelėje galima matyti, jog šis pasiskirstęs gana tolygiai. Iš viso tyrime dalyvavo 120 moterų (55,8 %) ir 95 vyrai (44,2 %).

12 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

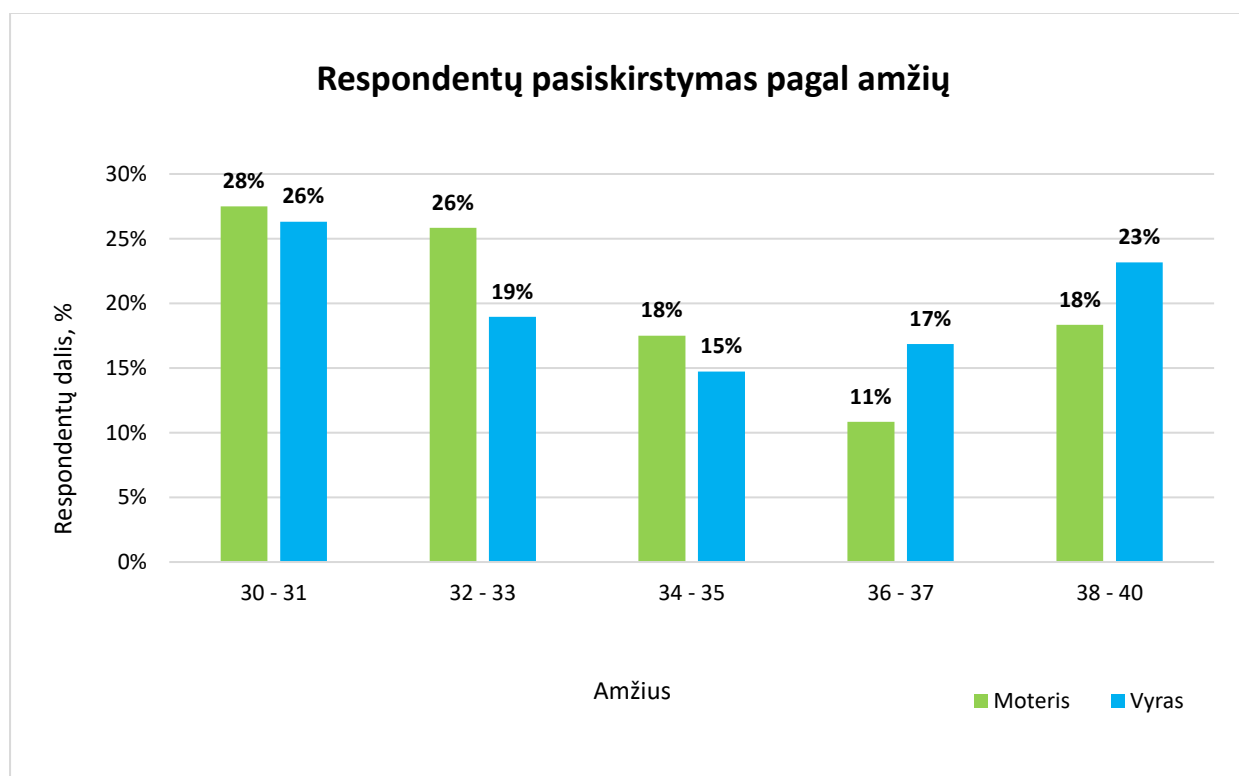

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant respondentus pagal amžių, iš 13 lentelės galima matyti, jog daugiausia respondentų dalyvavusių tyrime yra 30 – 31 metų amžiaus asmenys. Analizuojant lyties aspektu, šioje amžiaus grupėje abiejų lyčių aktyvumas itin panašus, 30 – 31 metų amžiaus moterų dalyvavusios apklausoje sudaro 28 % visų tyrime dalyvavusių moterų, tuo tarpu vyrų mažiau vos dvejais procentiniais punktais – 26 %. Žvelgiant į 32 – 33 metų amžiaus skalę, matoma, jog šiame amžiaus tarpsnyje skirtumas tarp vyrų ir moterų dalyvavusių apklausoje didžiausias. Vyrai sudaro 19 % apklaustųjų, o 32 - 33 metų moteriškos lyties atstovių dalyvavo 7 procentiniais punktais daugiau apklausoje nei vyrų to paties amžiaus. Analizuojant toliau lyties aspektu apklaustus respondentus, galima matyti, jog 36 metų ir vyresnių respondentų dalis dalyvavusių tyrime didesnė yra vyrų. 36 – 37 metų skalėje moterų dalyvavusių tyrime yra 6 procentiniais punktais mažiau nei vyrų, 38 – 40 metų skalėje – moterų mažiau 5 procentiniais punktais. Taigi, apibendrinant respondentų procentinę pasiskirstymą pagal amžių, galima teigti, jog tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas lyties atžvilgiu didelių išskirčių neturi, visuose analizuojamuose amžių grupėse lyčių aktyvumas pildant anketą ganėtinai panašus.

13 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

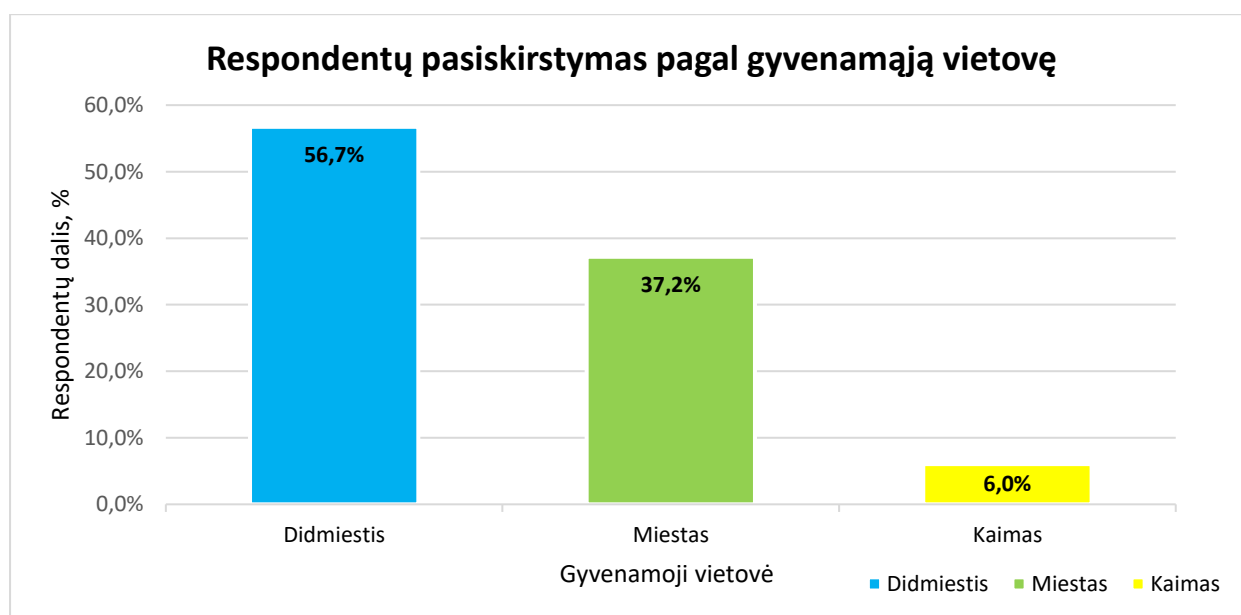

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

14 lentelėje galima matyti kaip tyrime dalyvavę respondentai pasiskirstę pagal gyvenamąją vietovę. Didžiausia dalis respondentų yra iš didmiesčio – 122 asmenys, šie sudaro 56,7 % visos apklaustųjų imties. Iki 100 tūkstančių gyventojų miestuose dalyvavusių tyrime respondentų yra 80 (37,2 %). Kaime gyvenančių apklaustųjų mažiausia dalis – 13 asmenų (6 %). Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę leis palyginti kaip skiriasi finansinis išprusimas bei gyvenimo kokybė tarp didmiesčiuose, mieste ir kaime gyvenančių asmenų.

14 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę

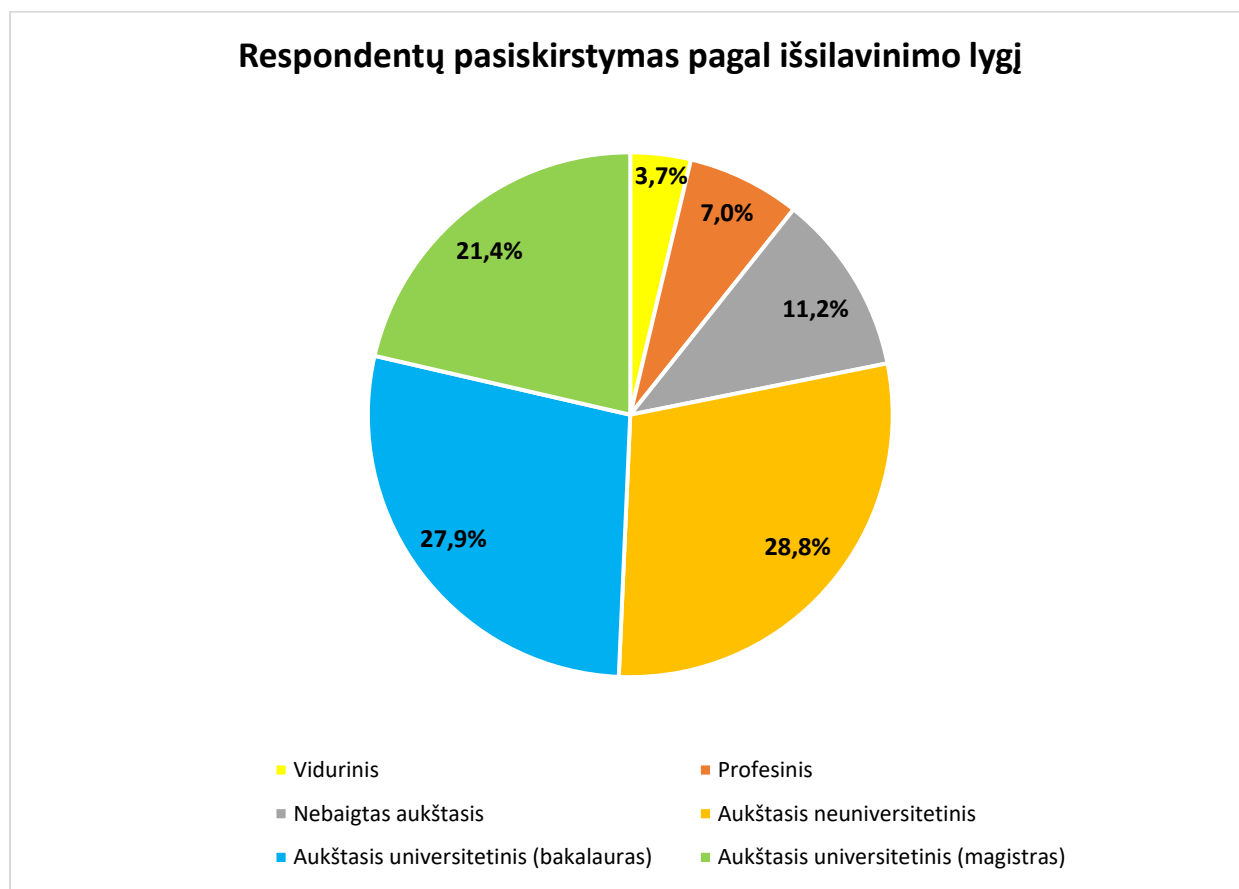
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant tyrimo duomenis, galima matyti, jog didžioji respondentų dalis įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą – 28,8 %. (15 lentelėje). Vos 0,9 procentinio punkto mažiau apklaustųjų turi aukštąjį universitetinį bakalauro lygio išsilavinimą – 27,9 %. Aukštąjį universitetinį magistro lygio išsilavinimą įgiję 21,4 % apklaustųjų. Taip pat, galima matyti, jog turime atsakymų respondentų, kurių išsilavinimas - nebaigtas aukštasis (11,2 %), profesinis (7 %) bei vidurinis (3,7 %). Toks platus respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą leis analizuoti, kokią įtaką išsilavinimo lygis turi gyvenimo kokybei.

15 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimo lygį

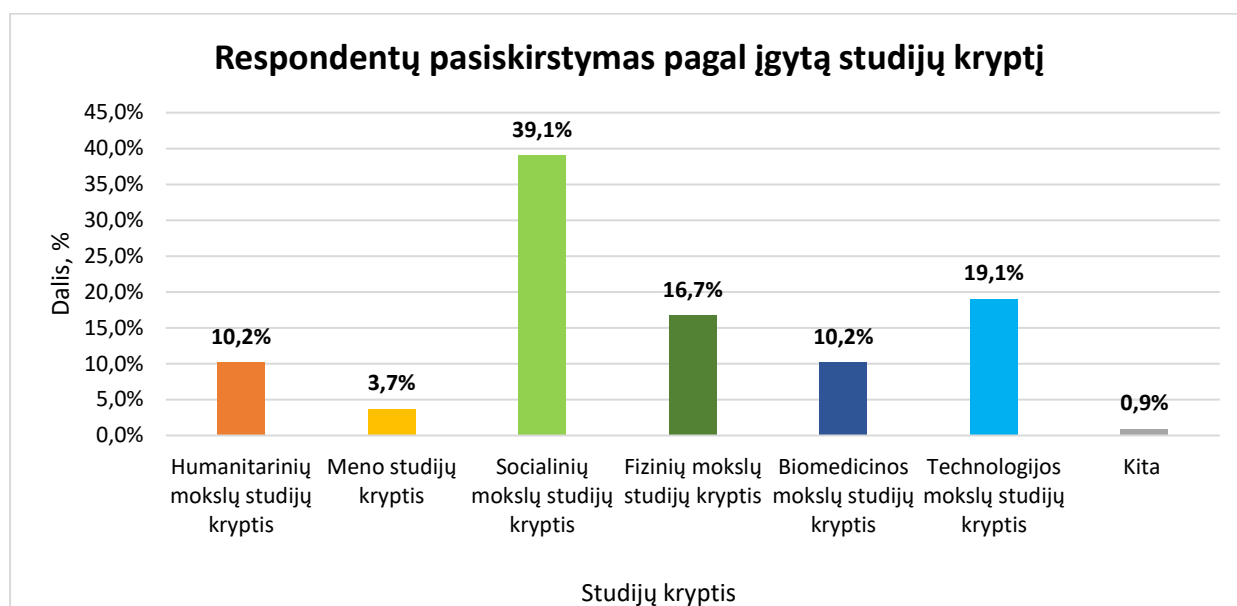

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant respondentus pagal jų įgyto išsilavinimo kryptį, galima matyti, jog didžioji dauguma turi socialinių mokslų krypties išsilavinimą (39,1 %), (16 lentelė). 20 % procentinių punktų mažiau - respondentų įgijusių technologijos mokslų studijų krypties išsilavinimą (19,1 %). Fizinių mokslų studijų krypties išsilavinimą turi 16,7 % respondentų. Humanitarinių bei biomedicinos mokslų studijų krypties išsilavinimus turi įgiję vienodas tyrime dalyvavusių respondentų kiekis po 10,2 %. Meno studijų krypties išsilavinimą įgiję vos 3,7 % apklaustųjų, na, o mažiausia dalis apklaustųjų (0,9 %) pažymėjo opciją „kita“ ir įrašė, jog jie turi įgiję tik vidurinį išsilavinimą. Toks respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą kryptį leis analizuoti, kokią įtaką išsilavinimo kryptis turi finansiniam raštingumui bei gyvenimo kokybei.

16 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą studijų kryptį

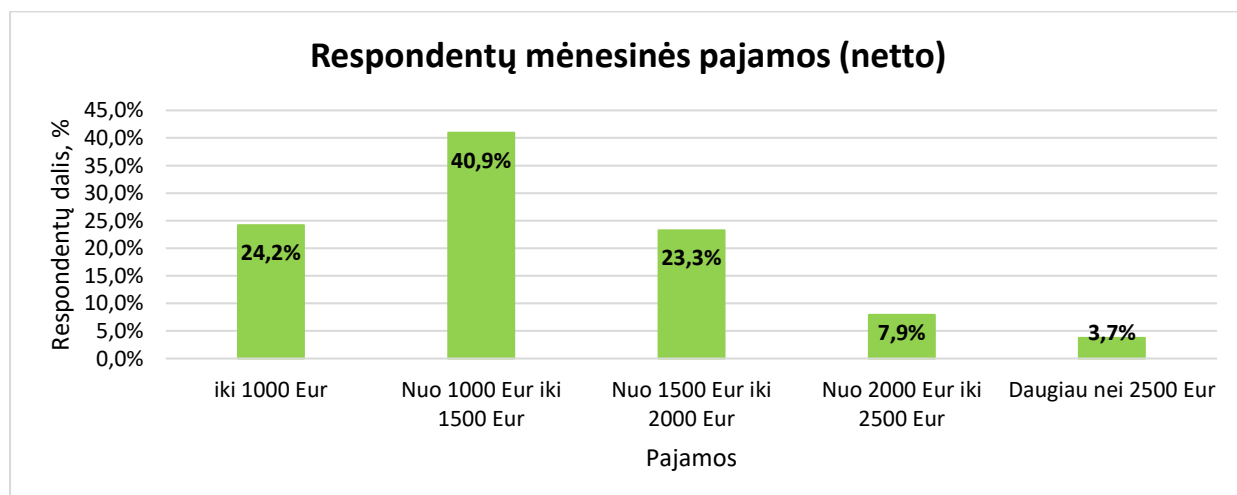

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant respondentų pajamas, galima matyti, jog didžioji dauguma respondentų (40,9 %) gauna vidutines pajamas, atskaičius mokesčius – 1000 – 1500 eurų per mėnesį, (17 lentelė). Gana tolygiai pasiskirsčiusios respondentų dalys gaunančios iki 1000 eurų pajamų (24,2 % respondentų) bei nuo 1500 iki 2000 eurų pajamų per mėnesį (23,3 %). Nuo 2000 iki 2500 eurų per mėnesį pajamų uždirba 7,9 % respondentų. Didesnes nei 2500 eurų per mėnesį pajamas gauna mažiausia dalis apklaustųjų – 3,7 %.

17 lentelė

Respondentų mėnesinės pajamos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Taigi, apibendrinus apklausoje dalyvavusių respondentų bendrąsias charakteristikas, galima daryti išvadą, jog šių pasiskirstymas lyties aspektu gana tolygus. Žvelgiant į likusias analizuotas charakteristikas, kaip amžius, gyvenamoji vietovė, išsilavinimas bei pajamos, šių platus pasiskirstymas leis atlikti išsamų tyrimą, analizuojant įvairiais pjūviais.

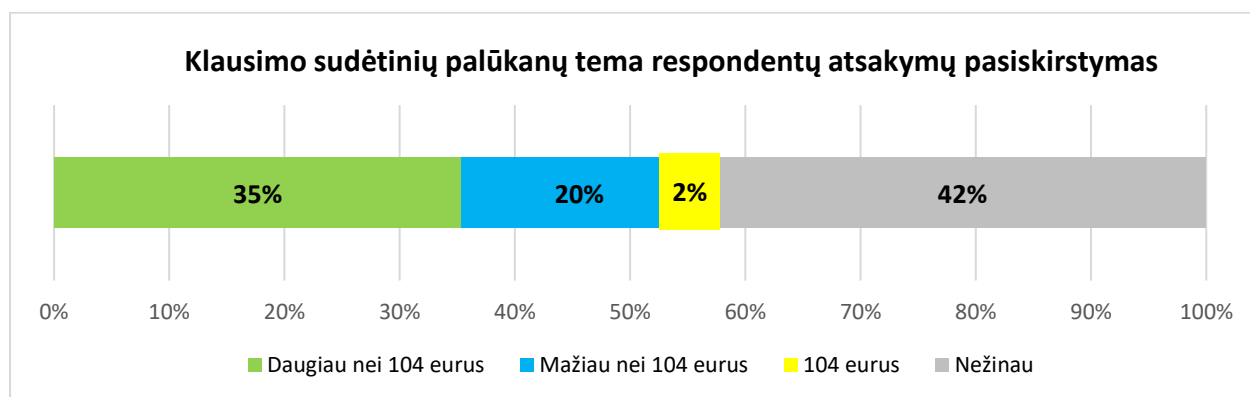
3.2. Respondentų anketos atsakymų analizė

Antrąją klausimų grupę sudaro klausimai padėsiantys išsiaiškinti respondentų finansinius įgūdžius, žinias, elgseną. Remiantis šios grupės klausimų atsakymais, respondentai skirstomi į žemo, vidutinio bei aukšto finansinio raštingumo lygius.

Aštuntoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai supranta, kas yra sudėtinės palūkanos. Net 65 % apklaustųjų į šį klausimą atsakė klaidingai (18 lentelė), tad galima daryti išvadą, jog labai didelė dalis apklaustųjų neteisingai suvokia sudėtinių palūkanų skaičiavimo principą, ko pasekoje, taupant, galimai respondentai pasirinktų laikyti pinigus einamojoje sąskaitoje, o ne banko indėlyje. Tuo tarpu suprantant sudėtinių palūkanų skaičiavimo principą taupomojoje sąskaitoje bei pasirenkant laikyti pinigus banko indėlyje, šis pasirinkimas uždirbtų palūkanas, kurios ilguoju periodu galėtų padėti apsisaugoti nuo pinigų perkamosios galios mažėjimo dėl kylančios infliacijos.

18 lentelė

Klausimo apie sudėtines palūkanas respondentų atsakymų pasiskirstymas

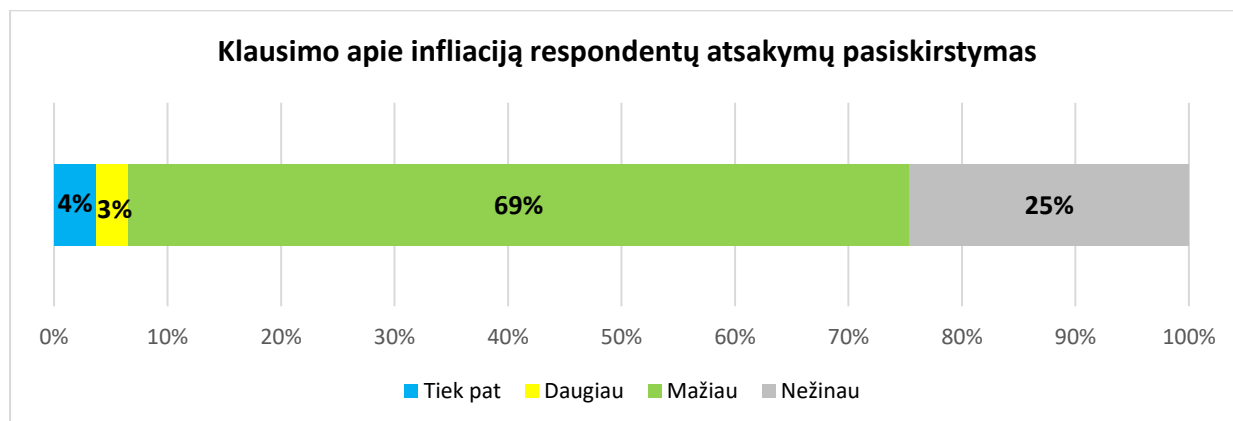
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Devintuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ar respondentai supranta kas yra infliacija. Didžioji dauguma respondentų – 69 % - į devintąjį anketos klausimą atsakė teisingai, (19 lentelė). Visgi likęs 31 % apklaustųjų atsakė klaidingai arba pasirinko atsakymo variantą „nežinau“, kas parodo, kad gana nemaža dalis žmonių nesupranta, ypač pastaruoju metu aktualios

temos – infliacijos ir jos pasekmių – dėl kylančios infliacijos mūsų taupomi pinigai namuose ar banko sąskaitose praranda perkamąją galią.

19 lentelė

Klausimo infliacijos tema atsakymų pasiskirstymas

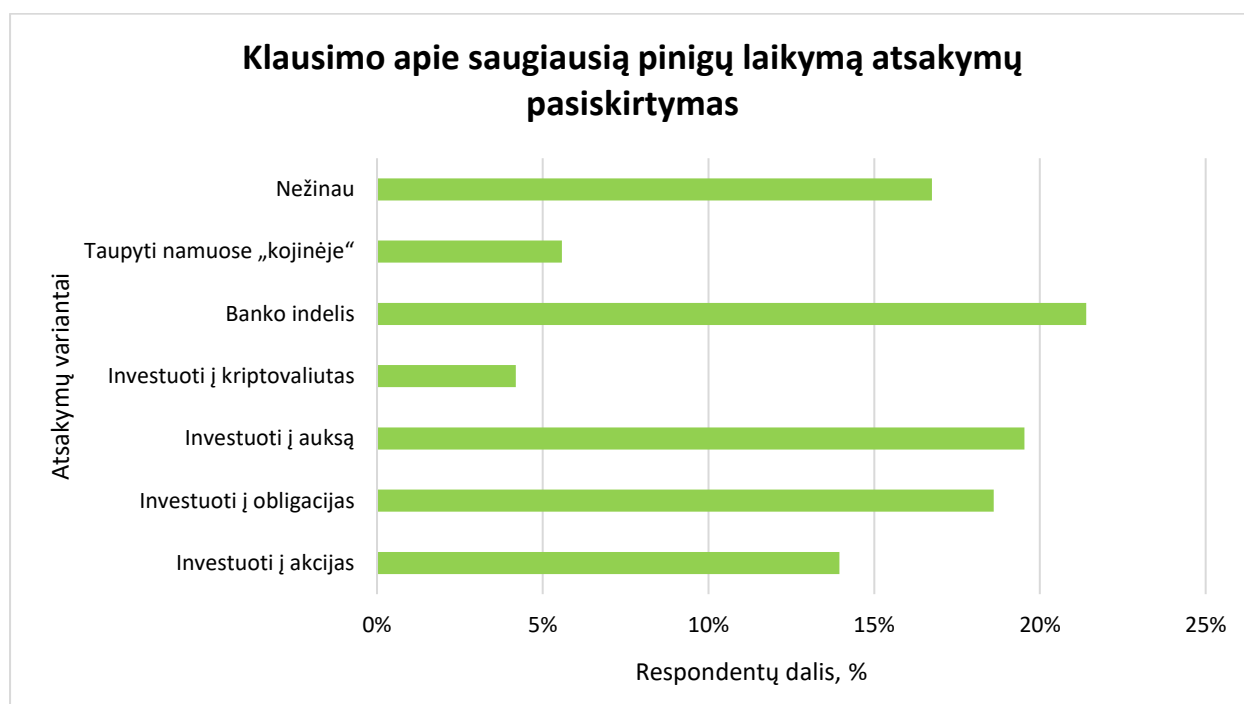

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Dešimtuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ar žino respondentai kur saugiausia būtų vienerius metus laikyti pinigus. Kaip atsakymo variantai buvo pateikti populiariausi investiciniai instrumentai, kaip akcijos, obligacijos, auksas, kriptovaliutos, taip pat buvo siūlomas atsakymų variantas taupyti namuose. Visgi, daugumą apklaustųjų atsakė teisingai (21 %), jog saugiausias pinigų laikymas vienerius metus būtų banko indėlyje (20 lentelė). Vos keturiais respondентаis mažiau, kaip teisingą atsakymo variantą rinkosi investavimą į auksą (20 % respondentų) bei 19 % respondentų, mano, jog saugiausia būtų investuoti į obligacijas. Net 14 % apklaustųjų, mano, jog vienerius metus saugiausia investuoti būtų į akcijas, 6 % pinigus laikytų tiesiog namuose, 4 % apklaustųjų kaip teisingą atsakymą pasirinko investavimą į kriptovaliutas. 17 % apklaustųjų nebandė atspėti atsakymo ir tiesiog pasirinko atsakymo variantą „nežinau“. Toks atsakymų pasiskirstymas parodo, jog visgi labai didelė apklaustųjų dalis nesupranta investicinių instrumentų kainų svyravimų, negeba įvertinti investavimo trukmės bei rizikos. Respondentai pasirinkdami kaip saugiausią pinigų laikymo būdą, juos laikyti namuose „kojinėje“, galimai, respondentai neįvertina galimų rizikų, kaip gaisras, vagystė ar kitos netikėtos nelaimės.

20 lentelė

Klausimo apie saugiausią pinigų laikymą atsakymų pasiskirtymas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

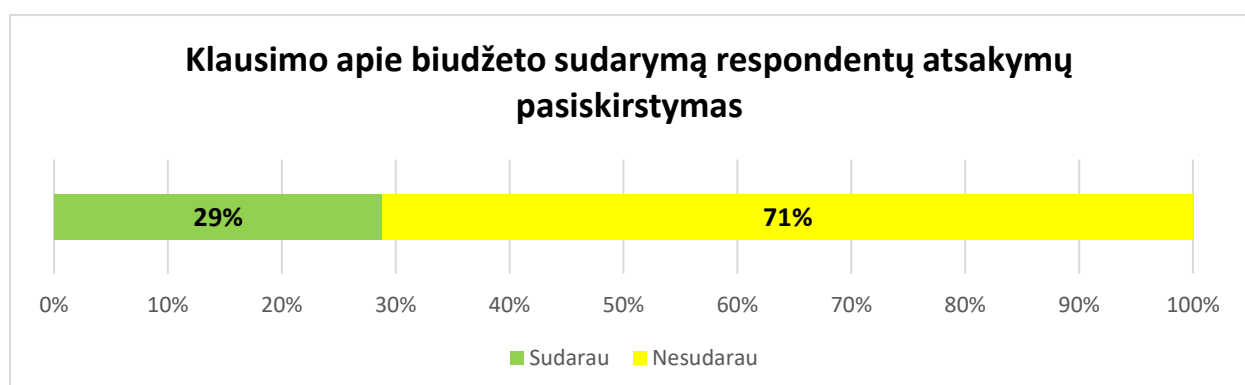
Analizuojant detaliau kokiomis charakteristikomis pasižymintys asmenys atsakė teisingai į aptarpus tris finansinius klausimus (aštuntą, devintą bei dešimtą anketos klausimus), galima pastebėti, jog vos 13 % respondentų atsakė į visus šiuos tris klausimus teisingai. Analizuojant teisingai atsakiusius respondentus lyties aspektu, matoma, jog teisingai atsakiusių vyrų 8 % daugiau nei moterų (3 priedas). Taip pat pastebima, jog teisingai atsakiusieji didesnė dalis apklaustųjų yra vyresnio amžiaus (4 priedas). 31 % teisingai atsakiusių respondentų buvo 30 – 35 metų amžiaus, 36 – 37 metų amžiaus teisingai atsakė 38 % respondentų, 38 - 40 metų amžiaus respondentų teisingai atsakė 69 %. Tokį rezultatą būtų galima paaiškinti, jog visgi vyresnio amžiaus asmenys, galimai turi daugiau finansinės patirties, tekę susidurti šiems su įvairesnėmis finansinėmis situacijomis, todėl jiems atsakyti į šiuos klausimus buvo lengviau. Analizuojant teisingai atsakiusių respondentų dalį gyvenamosios vietovės aspektu, matome, jog 85 % teisingai atsakiusių respondentų gyvenamoji vietovė didmiestis, likusioji respondentų dalis gyvenantys mieste, į visus tris klausimus teisingai neatsakė nei vienas kaime gyvenantis respondentas (5 priedas). Pastebima, jog išsilavinimo lygis taip pat lėmė teisingai atsakiusių respondentų skaičių (6 priedas). Su nebaigtu aukštuoju bei aukštuoju neuniversitetiniu lygiu teisingai atsakiusių į visus tris klausimus respondentų dalys lygios – po 8 %, tuo tarpu su aukštuoju universitetiniu bakalauro lygio išsilavinimu teisingai atsakė 15 % respondentų ir net 69 % teisingai atsakiusių respondentų

turi magistrinį išsilavinimą. Net 81 % (21 respondentas) teisingai atsakiusių respondentų įgiję socialinių mokslų studijų krypties išsilavinimą, 12 % (3 respondentai) technologijų, 8 % (2 respondentai) fizinių, tuo tarpu tyrimo dalyvių, baigusių kitas studijų kryptis, nebuvo teisingai atsakiusių į visus tris analizuojamus klausimus (7 priedas). Analizuojant kokias pajamas gaunantys asmenys dažniausiai atsakė teisingai į visus tris klausimus, galima matyti, jog 58 % respondentų uždirba 1500 – 2000 eurų per mėnesį, 23 % - 2000 – 2500 eurų per mėnesį, 12 % respondentų pajamos per mėnesį yra didesnės nei 2500 eurų, tuo tarpu mažiausia dalis teisingai atsakiusių – 8 % - uždirba nuo 1000 – 1500 eurų per mėnesį (8 priedas).

Sekančiais klausimais siekiama išsiaiškinti kokius taupymo, planavimo, skolinimosi įpročius turi tyrimo dalyviai. Siekiant finansinio stabilumo, gerovės, ar tam tikro tikslo, svarbu gebėti tinkamai numatyti savo pajamas, išlaidas, įvertinti rizikas, todėl biudžeto planavimas atsakingas ir reikšmingas įprotis, kuris padeda įsivertinti savo tikslus, lūkesčius ir galimybes. Visgi, analizuojant vienuolikto klausimo atsakymus, išsiaiškinome, jog 71 % apklaustųjų savo / šeimos pajamų biudžeto nesudaro (21 lentelė). Toks rezultatų pasiskirstymas gali signalizuoti, jog visgi didelė dalis apklaustųjų turi spragų siekiant efektyviai valdyti savo finansus. Analizuojant tyrimo duomenis, pastebima, jog moterys linkusios dažniau sudarinėti asmeninius ar šeimos biudžetus nei vyrai. Taip pat biudžeto sudarymas būdingas labiau aukštąjį universitetinį išsilavinimo lygį turinčiai respondentų daliai, kurių pajamos yra nuo 2000 iki 2500 eurų per mėnesį.

21 lentelė

Klausimo apie biudžeto sudarymą respondentų atsakymų pasiskirstymas

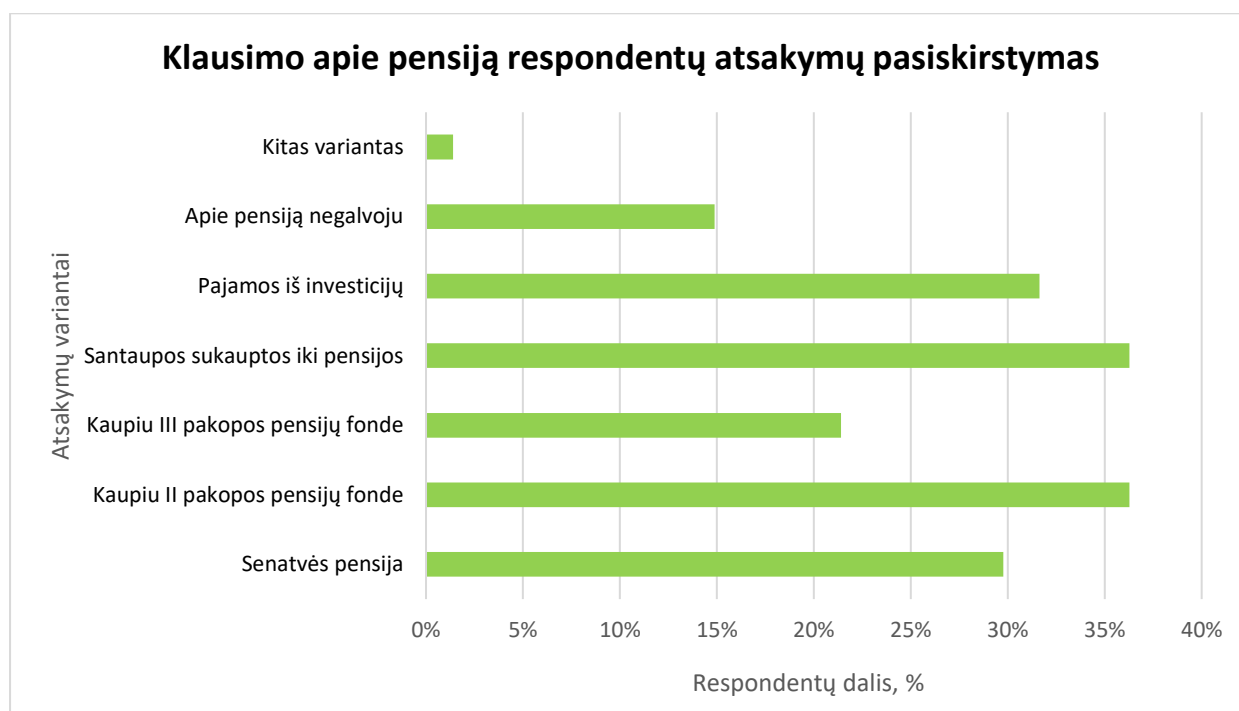
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Dvyliktu klausimu siekiama išsiaiškinti ar respondentas planuoja savo pajamas senatvėje. Pažymėtina, jog šiame klausime respondentai turėjo galimybę rinktis kelis atsakymų variantus. Atlikę surinktų duomenų analizę, matoma, jog 10 % apklaustųjų mano, jog jų pajamas sudaris tik

senatvės pensija ir jokių papildomų santaupų ar pajamų iš investicijų neplanuoja (22 lentelė). Dauguma manančių, jog jų pajamas senatvėje sudaris tik pensija yra moteriškos lyties, gyvenantys mieste respondentai. Taip pat didžioji dalis jų su nebaigtu aukštuoju, aukštuoju neuniversitetiniu ar viduriniu išsilavinimu, o jų pajamos siekia iki 1500 eurų per mėnesį. Kiti 20 % apklaustųjų, mano, jog jų pajamas sudaris ne tik senatvės pensija, bet ir pajamos iš investicijų bei sukauptos santaupos. 36 % respondentų kaupia II pakopos pensijų fonde, 21 % kaupia III pakopos pensijų fonde. Prie pasirinktų variantų, 3 respondentai (1,4 %) pasirinko kitą variantą nurodydami, jog senatvėje tikisi finansinės pagalbos iš vaikų bei turto paveldėjimo. Gana nemaža apklaustųjų dalis – 15 % - teigia, jog apie pensiją negalvoja ir jos neplanuoja. Analizuojant tyrimo duomenis, galima pastebėti, jog pensija neplanuojantiems asmenims būdingas profesinis ar nebaigtas aukštasis išsilavinimas, kurių pajamos siekia iki 1500 eurų per mėnesį.

22 lentelė

Klausimo apie pensiją respondentų atsakymų pasiskirstymas

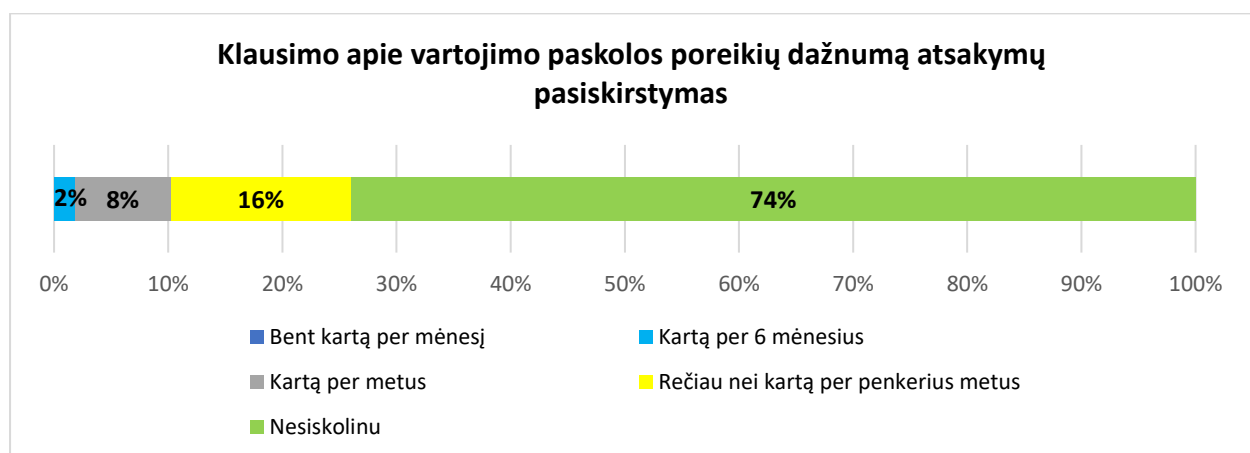
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Finansiškai raštingam asmeniui būdingas atsakingas skolinimasis, todėl keturioliktuoju ir penkioliktuoju klausimais siekiama išsiaiškinti kaip dažnai respondentai ima vartojimo paskolas bei kokiais tikslais. Iš 23 lentelės galima matyti, jog didžioji dauguma respondentų (74 %) vartojimo paskolų paslauga įpročio naudotis neturi, visgi, 16 % apklaustųjų yra tekę skolintis – rečiau nei kartą per penkerius metus. 8 % apklaustųjų skolinosi vieną kartą per metus, o taip pat

matoma, jog yra respondentų (2 %), kurie vartojimo paskolų paslaugomis naudojami kartą per 6 metus. Naudojantis vartojimo paskolų paslauga labai svarbu įvertinti šios paslaugos būtinumą, taip pat galimas rizikas bei visas sąlygas, suprantant, jog vartojimo paskolų palūkanų normos yra gana nemažos, kurias taip pat reikės gražinti bankui už suteiktą paslaugą. Kartą per metus ir dažniau imti vartojimo paskolas jaučia poreikį labiau vyrai nei moterys. Galima matyti, jog dažniausiai vartojimo paskolas ima profesinio, nebaigto aukštojo ir aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą įgiję asmenys – po 27 % respondentų visų trijų išsilavinimo lygių (9 priedas). Taip pat 18 % respondentų, kurie skolinasi kartą per metus ir dažniau turi aukštąjį universitetinį bakalauro išsilavinimą. Su magistro išsilavinimo lygiu respondentų, kurie skolinasi į metus kartą ar dažniau, šiame tyrime nedalyvavo. Taip pat galime pastebėti, jog vartojimo paskolomis dažnai linkę naudotis respondentai, kurių pajamos yra iki 1500 eurų per mėnesį. Tokie rezultatai leidžia teigti, jog dažnai vartojimo paskolomis naudojami asmenys neturintys pakankamai pajamų savo poreikiams tenkinti. Taip pat galima teigti, jog žemesnį išsilavinimą turintys asmenys, galimai neturi pakankamai žinių ir įgūdžių tinkamai įvertinti vartojimo paskolų palūkanų, sutarties sąlygų, galimų rizikų, todėl negebėjimas tinkamai įvertinti atsakomybės, kainos ir poreikių sukelia polinkį naudotis vartojimo paskolų paslaugomis.

23 lentelė

Klausimo apie vartojimo paskolos poreikio dažnumą respondentų atsakymų pasiskirstymas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

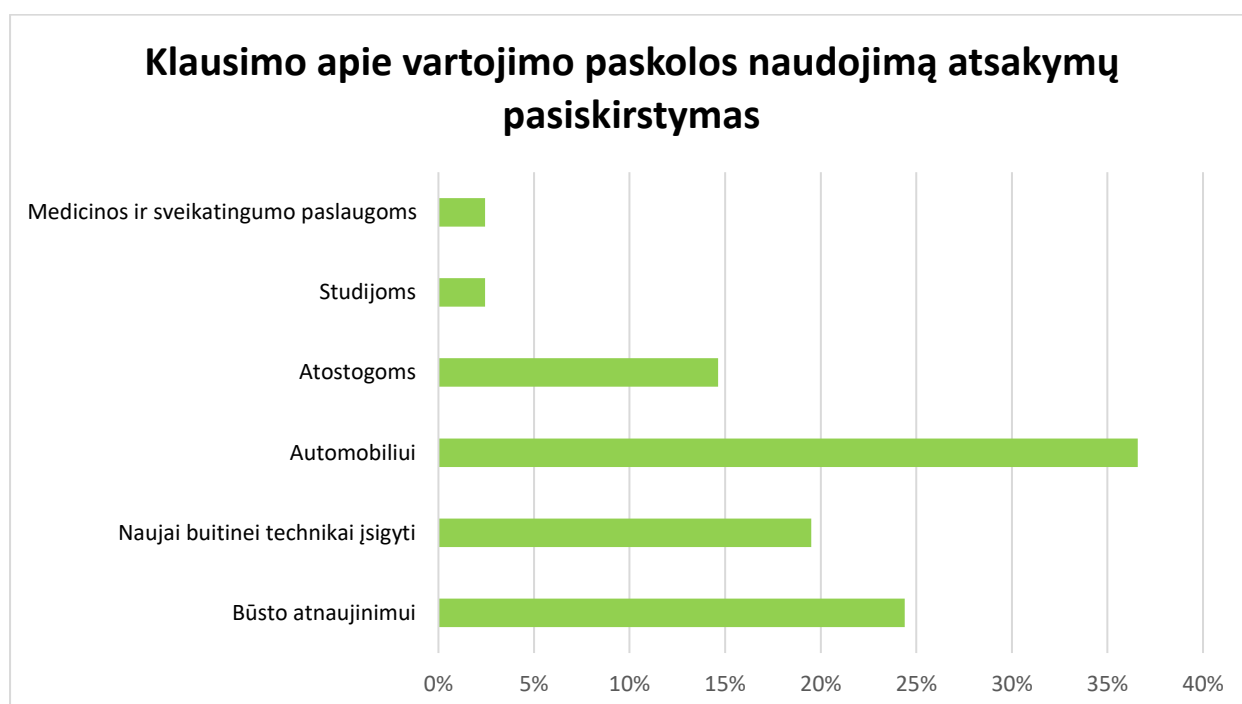
Analizuojant respondentų dalį, kuri naudojami vartojimo paskolomis, 24 lentelėje galima matyti, kokių tikslų respondentai ima vartojimo paskolas. Didžioji dauguma respondentų (23 %) vartojimo paskolos paslauga naudojami siekiant įsigyti naują automobilį. 24 % apklaustųjų vartojimo paskola buvo būtina siekiant atnaujinti būstą. 20 % respondentų paskolai poreikį turėjo dėl siekio įsigyti naują buitinę techniką. Tuo tarpu net 15 % apklaustųjų, kuriems teko naudotis

vartojimo paslauga, šiai poreikį jautė, kad galėtų išvykti atostogų. Na ir po 2 % apklaustųjų vartojimo paslaugą naudojo studijoms bei medicinos ir sveikatingumo paslaugoms. Įdomu atkreipti dėmesį į tai, jog, vartojimo paskolų poreikį atostogoms turėjo dažniausiai 30 – 33 metų respondentai, vyrai, kurių pajamos buvo iki 1000 eurų per mėnesį. Žvelgiant į jų išsilavinimą – tai asmenys įgiję profesinį, nebaigtą aukštąjį ar aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Atsižvelgiant į tai, jog dažniau poreikį paskolai atostogoms jaučia mažesnes pajamas gaunančių respondentų dalis, galima būtų teigti, jog žemesnį išsilavinimo lygį turintiems asmenims yra finansinių žinių ir įgūdžių stoka, dėl kurios tokiems asmenims stinga pinigų taupymo įgūdžių ir šie renkasi skolintis.

24 lentelė

Klausimo apie vartojimo paskolos naudojimą respondentų atsakymų pasiskirstymas

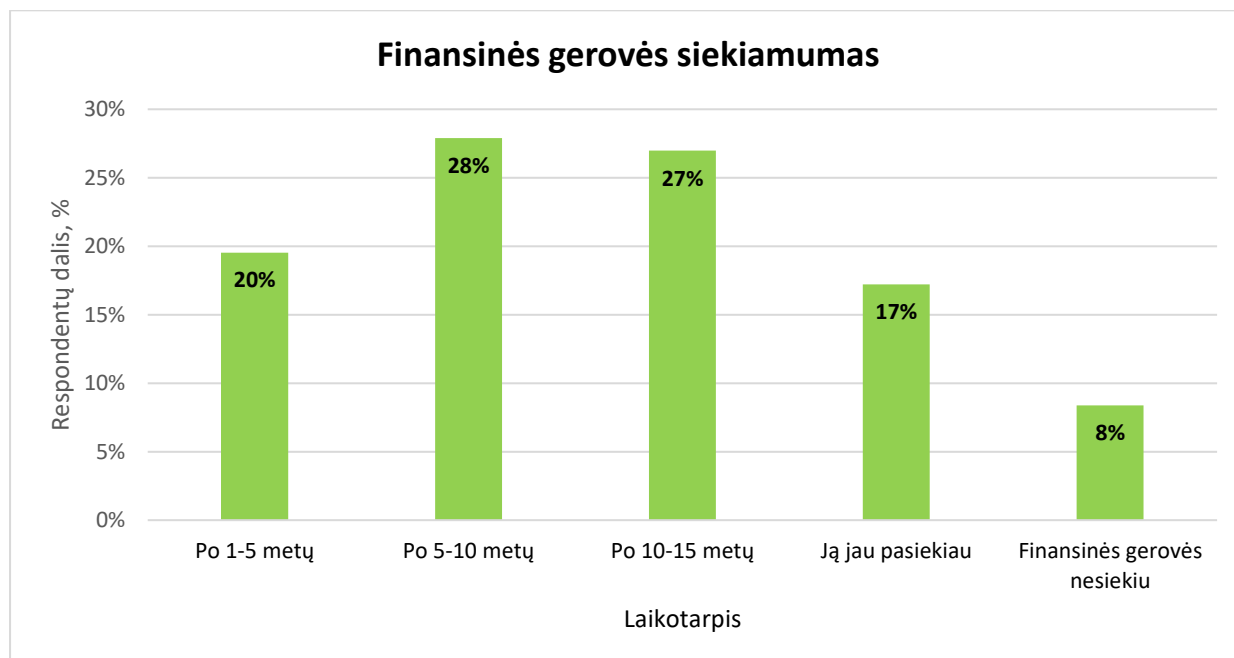
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Šešioliuku klausimu buvo klausama respondentų, kada šie tikisi pasiekti finansinę gerovę. 28 % respondentų nurodė, jog ją pasiekti planuoja per artimiausius 5 – 10 metų (25 lentelė). Vos vienu procentiniu punktu mažesnė respondentų dalis (27 %), teigia, jog finansinę gerovę pasieks po 10 – 15 metų. Taip pat penktadalis (20 %), teigia, jog finansinę laisvę pasieks per artimiausius 1 – 5 metus. Toks respondentų atsakymų pasidalijimas parodo, jog visgi dauguma respondentų galvoja apie savo ateitį, ją planuoja ir siekia artimiausiu metu nebeturėti finansinių rūpesčių ar įsiskolinimų. Džiugu, jog net 17 % respondentų, teigia, jog finansinę gerovę jau pasiekė. Tačiau

taip pat yra žmonių dalis (8 % apklaustųjų), kuri neplanuoja savo finansų, neturi lūkesčių gyventi be išiskolinimų ar dėl kitų priežasčių teigia, jog finansinės gerovės nesiekia.

25 lentelė

Finansinės gerovės siekiamumas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Septynioliktame klausime buvo klausiama respondentų jų nuomonės, ar išsilavinimas daro poveikį gyvenimo kokybei. 74 % respondentų teigia, jog taip, išsilavinimas turi įtakos jų gyvenimo kokybei (26 lentelė). Visgi, 26 % mano, jog išsilavinimas jų gyvenimo kokybei įtakos neturi. Pastebėtina, jog didžioji dalis neigiamai atsakiusi į šį klausimą yra iš miesto ir kaimo. Taip pat pastebima, jog neigiamai neatsakė nei vienas respondentas įgijęs aukštąjį universitetinį (magistro) išsilavinimą. Respondentų dalis, kuri teigia, jog išsilavinimas nedaro poveikio gyvenimo kokybei, dažnai kituose klausimuose atsakė, jog negalvoja apie pensiją bei nesiekia finansinės gerovės. Tai parodo, jog respondentų dalis, kuri mano, jog išsilavinimas neturi įtakos gyvenimo kokybei šie respondentai galimai turi skaudžių patirčių dėl kurių prarado ambicijas siekti tikslų, todėl nesirenka studijuoti aukščiau, neplanuoja savo ateities bei gerovės.

26 lentelė

Klausimo apie išsilavinimo poveikį gyvenimo kokybei atsakymų pasiskirstymas

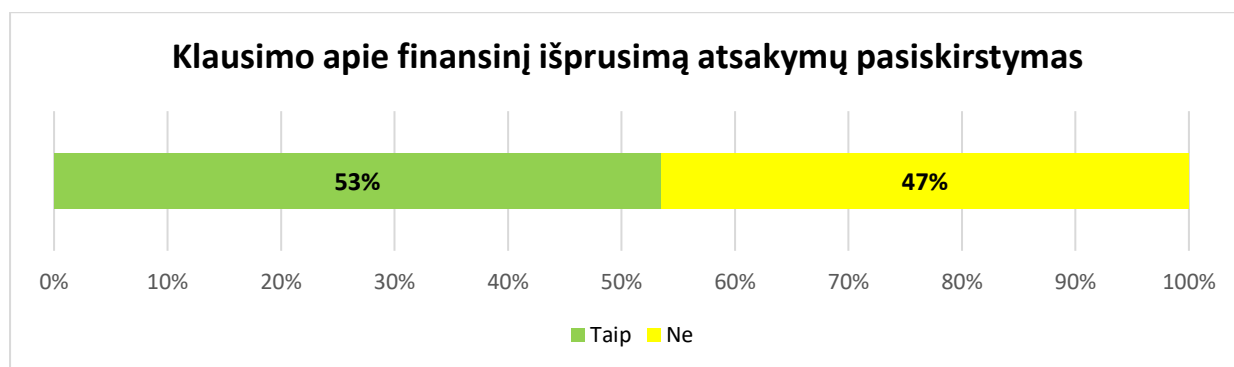

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Sekančiame klausime apklaustųjų buvo klausiama jų nuomonės, ar jie mano, jog yra finansiškai išprusę. Atsakymai pasiskirstė gana tolygiai, 53 % apklaustųjų jaučiasi finansiškai išprusę, 47 % respondentų nelaiko savęs finansiškai išprususiais (27 lentelė). Finansiškai save išprususiais laiko save respondentų dalis, kuri yra įgijusi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, didžioji dauguma jų baigę socialinių mokslų krypties studijas. Klausiant apie finansinę gerovę, didžioji respondentų dalis, kuri laiko save finansiškai išprususiais atsakė, jog finansinę gerovę jau pasiekė arba planuoja pasiekti artimiausiu metu. Taip pat didžioji dalis respondentų atsakiusių teigiamai į šį klausimą teigiamai vertino ir išsilavinimo poveikį gyvenimo kokybei. Atsižvelgiant į tai, jog 56,7 % apklaustųjų yra įgiję aukštąjį išsilavinimo lygį, 39,1 % jų įgiję socialinės studijų krypties išsilavinimą, galima teigti, kad įgytas išsilavinimas turi įtakos finansiniam išprusimui.

27 lentelė

Klausimo apie finansinį išprusimą atsakymų pasiskirstymas

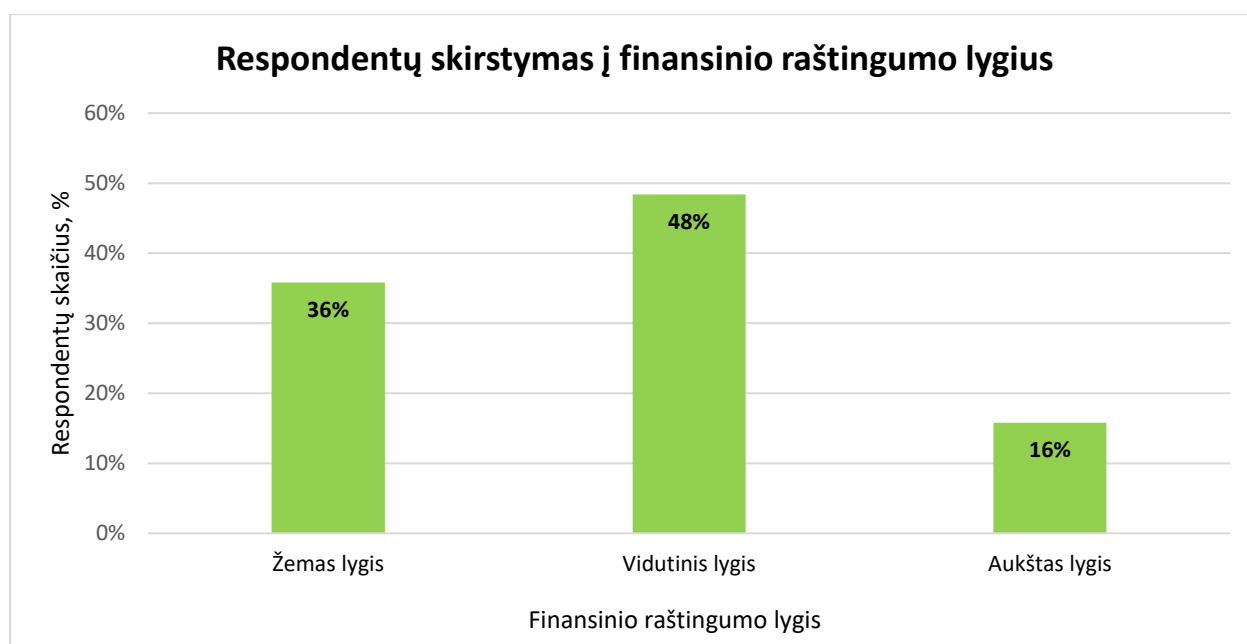

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Pagal atsakymų skaičius respondentai suskirstyti į žemo, vidutinio ir aukšto finansinio raštingumo lygius. 28 lentelėje galima matyti, jog didžiausia apklaustųjų dalis atsakė teisingai į 3 – 4 klausimus ir buvo priskirti vidutinio finansinio raštingumo lygiui. 5 – 6 taškus surinko mažiausioji respondentų dalis – 16 %, ši respondentų dalis priskirta aukšto finansinio raštingumo lygiui. Mažiausiai finansinių žinių ir teisingų finansinių įgūdžių turinti respondentų dalis (36 % apklaustųjų) priskirta žemo finansinio raštingumo lygiui.

28 lentelė

Respondentų skirstymas į finansinio raštingumo lygius

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Atlikus respondentų atsakymų analizę bei suskirsčius šiuos į finansinio raštingumo lygius, sekančiame etape skaičiuojami gyvenimo kokybės indeksai, stebima kaip keičiantis finansinio raštingumo lygiui keičiasi gyvenimo kokybės indeksas.

3.3. Finansinio raštingumo įtakos nustatymas gyvenimo kokybei

Sekančiame žingsnyje siekiant apskaičiuoti gyvenimo kokybės indeksus, pirmiausia yra skaičiuojami kiekvieno gyvenimo kokybei darančio įtaką veiksnio vidurkiai pagal suskirstytą raštingumo lygį. Iš 29 lentelėje pateiktų rezultatų galime matyti, jog visų analizuotų gyvenimo kokybei darančių veiksnių gyvenimo kokybės vidurkiai priklauso nuo finansinio raštingumo. Žvelgiant į visų vidurkių sumas, vidutinio finansinio raštingumo lygio gyvenimo kokybę

lemiančių veiksnių vidurkių suma 21 % didesnė nei žemo, tuo tarpu aukšto finansinio raštingumo lygio vidurkių suma net 49 % didesnė už žemo finansinio raštingumo lygio gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių vidurkių sumą. Analizuojant, kuriuos gyvenimo kokybės veiksnius finansinio raštingumo lygis lemia stipriausiai, remiantis gautais rezultatais, galime matyti, jog finansinės situacijos žemo ir vidutinio finansinio raštingumo lygių vidurkių skirtumai didžiausi, tuo tarpu mažiausiai veikia emocinį stabilumą bei saviraiškos galimybes. Analizuojant vidurkių skirtumus tarp vidutinio ir aukšto finansinio raštingumo, didžiausi skirtumai fiksuojami tarp saviraiškos galimybių ir finansinės situacijos, mažiausi – fizinės savijautos. Analizuojant išsamiau 29 lentelėje gautus rezultatus, žemam finansiniui raštingumui priklausantys asmenys finansinę situaciją vertino prasčiausiai, vidutiniškai – 39,7, tai parodo, jog šios respondentų grupės asmenims jų finansinė padėtis netenkina jų lūkesčių, jų turimų finansų neužtenka poreikiams patenkinti, dėlto bendra gyvenimo kokybė prastėja. Vidutinio finansinio raštingumo grupė vidutiniškai finansinę situaciją vertino šiek tiek geriau nei vidutiniškai – 58, tuo tarpu aukštam finansiniam raštingumui priskirta respondentų grupė finansinę situaciją vertino 78,23. Matoma aiški augimo tendencija, didėjant finansinio raštingumo lygiui respondentų finansinė situacija gerėja, visgi žvelgiant visų analizuotų veiksnių aspektu, būtent finansinė situacija vertinta silpniausiai lyginant su kitais veiksniais, tad galime teigti, jog net ir aukštą finansinį raštingumą turinčių asmenų finansinė situacija nevisada tenkina respondentų lūkesčius. Žemą išsilavinimą turinčių asmenų geriausiai vertinamas veiksnys – fizinė savijauta, vidutiniškai – 69,6. Visgi šis rodiklis, 10,21 vieneto žemesnis nei vidutinį finansinį raštingumą įgijusių asmenų, šie fizinę savijautą vertino vidutiniškai 79,81. Vidutinio finansinio raštingumo turinčių asmenų fizinė savijauta 11,37 vieneto mažesnė nei respondentų priskirtų aukšto finansinio raštingumo lygiui. Analizuojant kaip vertino gyvenamojo būsto kokybę žemą finansinį išsilavinimą turintys respondentai, matoma, kad gautas rezultatas siekia 55,32, toks vidutinis rezultatas leidžia teigti, jog respondentų gyvenamojo būsto kokybė vos vidutinė, šiems trūksta būtiniausių patogumų, tuo tarpu respondentų su aukštu finansiniu raštingumu gyvenamojo būsto kokybė 31,15 vieneto didesnis, matomas aiškus gyvenamojo būsto kokybės augimas. Analizuojant likusius veiksnius, emocinį stabilumą, saviraiškos galimybes, socialinius ryšius su šeima bei draugais, visų šių rezultatuose atsispinti didėjimo tendencija, didėjant finansinio raštingumo lygiui, gerėja analizuojamų gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių vidurkiai.

29 lentelė

Gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių rezultatų vidurkiai

Vertinami veiksniai	Žemas finansinis raštingumas	Vidutinis finansinis raštingumas	Aukštas finansinis raštingumas
Fizinė savijauta	69,6104	79,8077	91,1765
Emocinis stabilumas	63,1169	70,3846	85,8824
Saviraiškos galimybės	60,0000	68,6538	90,5882
Gyvenamojo būsto kokybė	55,3247	72,1154	86,4706
Socialiniais ryšiai su šeima ir draugais	68,5714	77,3077	89,4118
Finansinė situacija	39,7403	58,0769	78,2353
Bendra gyvenimo kokybė	51,9481	67,1154	87,6471
Visų veiksnių vidurkių suma	408,3117	493,4615	609,4118

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Sekančiu žingsniu, remiantis 2 formule, skaičiuojami kiekvieno veiksnio svorio koeficientai. Rezultatai pateikiami 30 lentelėje. Žemą finansinį raštingumą turintiems asmenims stipriausią įtaką turi fizinė savijauta (0,17) bei socialiniai ryšiai su šeima ir draugais (0,168). Mažiausias svoris fiksuojamas finansinės situacijos (0,0973). Vidutinio finansinio raštingumo didžiausios svoris fiksuotas fizinės savijautos (0,1617) parodo, jog šis veiksnys vidutinio raštingumo lygio respondentų grupei daro didžiausią įtaką vertinant gyvenimo kokybę. Analizuojant aukšto finansinio raštingumo lygio respondentų atsakymus, matoma, jog svoriai visų veiksnių svyruoja apie 0,14, išskyrus finansinę situaciją. Apytiksliai vienu vienetu mažesnė reikšmė (0,1284) parodo, jog finansinė situacija gyvenimo kokybę veikia šiek tiek silpniau nei likusieji veiksniai. Likę analizuojami veiksniai (fizinė savijauta, emocinis stabilumas, saviraiškos galimybės, gyvenamojo būsto kokybė, socialiniai ryšiai su šeima bei draugais) daro įtaką gyvenimo kokybei itin panašiai, reikšmė svyruoja apie 0,14.

30 lentelė

Gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių svorio koeficientai

Vertinami veiksniai	Žemas finansinis raštingumas	Vidutinis finansinis raštingumas	Aukštas finansinis raštingumas
Fizinė savijauta	0,1705	0,1617	0,1496
Emocinis stabilumas	0,1546	0,1426	0,1409
Saviraiškos galimybės	0,1469	0,1391	0,1486
Gyvenamojo būsto kokybė	0,1355	0,1461	0,1419
Socialiniais ryšiai su šeima ir draugais	0,1679	0,1567	0,1467
Finansinė situacija	0,0973	0,1177	0,1284
Bendra gyvenimo kokybė	0,1272	0,1360	0,1438

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Naudojant apskaičiuotus pagal finansinio raštingumo lygį gyvenimo kokybei darančių veiksnių vidurkius bei svorio koeficientus, remiantis 1 formule, skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas. Respondentų, kurie priskirti žemo finansinio raštingumo lygiui gyvenimo kokybės indeksas 59,93 (31 lentelė). Apklaustųjų su vidutiniu finansinio raštingumo lygiu gyvenimo kokybės indeksas 11 vienetų didesnis – 71,11. Tuo tarpu respondentų grupės priklausančios aukšto finansinio raštingumo lygiui gyvenimo kokybės indeksas didžiausias – 87,25. Remiantis šiais duomenimis, galima matyti, jog didėjant finansinio raštingumo lygiui didėja gyvenimo kokybės indeksas, tad galima daryti išvadą, jog aukštesnis finansinio raštingumo lygis lemia geresnę gyvenimo kokybę.

31 lentelė

Gyvenimo kokybės indeksai pagal finansinio raštingumo lygį

Žemas finansinis raštingumas	59,9299
Vidutinis finansinis raštingumas	71,1122
Aukštas finansinis raštingumas	87,2473

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Toliau magistriniame darbe, siekiant patikrinti tyrimo pradžioje išsikeltų hipotezių teisingumą yra skaičiuojamas gyvenimo kokybės indeksas respondentų turinčių universitetinį finansinį išsilavinimą ir nefinansinį universitetinį išsilavinimą. Iš 32 lentelės galime matyti, jog respondentų turinčių universitetinį finansinį išsilavinimą gyvenimo kokybės indeksas lygus 81,77, tuo tarpu baigusią nefinansų krypties universitetinį mokslą gyvenimo kokybės indeksas 5,37 vieneto mažesnis – 76,4. Analizuojant mažiausias ir didžiausias reikšmes, galime matyti, jog finansinį išsilavinimą įgijusių respondentų didžiausia gyvenimo kokybės indekso reikšmė fiksuota 100, mažiausia – 52,2, tuo tarpu respondentų baigusią ne finansų krypties universitetinį išsilavinimą didžiausias gyvenimo kokybės indeksas fiksuotas 92,5, mažiausias – 41,43. Remiantis šiais rezultatais, galima teigti, jog finansinis universitetinis išsilavinimas daro teigiamą įtaką gyvenimo kokybei.

32 lentelė

Finansinį ir kitos krypties išsilavinimą įgijusių asmenų duomenų statistinė analizė

Įgytas išsilavinimas	GKI vidurkis	Mažiausia reikšmė	Didžiausia reikšmė
Įgytas universitetinis finansinis išsilavinimas	81,77	52,2	100
Įgytas universitetinis ne finansų kryptis išsilavinimas	76,4	41,43	92,5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant gyvenimo kokybės indeksą respondent sudarančių savo / šeimos biudžetą ir nesudarančių, galime matyti, jog šis didesnis 8,53 punkto tų respondentų, kurie turi įprotį planuoti savo pajamas bei išlaidas (33 lentelė). Visgi, yra respondentų, kurie sudaro biudžetą, tačiau gyvenimo kokybės indeksas fiksuojamas ganėtinai žemas 44,34, tuo tarpu nesudarančių biudžeto mažiausias gyvenimo kokybės indeksas fiksuotas vos 2,91 vieneto mažesnis - 41,43. Visgi, yra respondentų, tiek sudarančių, tiek nesudarančių savo / šeimos biudžeto, kurių gyvenimo kokybės indeksas siekia 100, todėl vėliau bus atliekama koreliacinė analizė, siekiant išsiaiškinti, kaip stipriai biudžeto sudarymas turi įtakos gyvenimo kokybei.

33 lentelė

Sudarančių ir nesudarančių savo / šeimos biudžeto asmenų duomenų statistinė analizė

Finansinis įprotis	GKI vidurkis	Mažiausia reikšmė	Didžiausia reikšmė
Sudarantys biudžetą	80,08	44,34	100
Nesudarantys biudžeto	71,55	41,43	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Analizuojant respondentus, kurie ima vartojimo paskolas, galima matyti, jog šių gyvenimo kokybės indeksas 68,47, tuo tarpu tyrimo dalyvių, kurie nėra imę vartojimo paskolos gyvenimo kokybės indeksas 7,49 vieneto didesnis – 75,96 (34 lentelė). Remiantis šiuo skirtumu, galima teigti, jog naudojimas vartojimo paskolos neigiamai veikia gyvenimo kokybę. Žvelgiant į mažiausias fiksuotas gyvenimo kokybės indekso reikšmes, matoma, jog besinaudojančių

vartojimo paskolomis ir nesinaudojančių gyvenimo kokybės indeksas skiriasi 5,45 vieneto, nesinaudojančių vartojimo paskolomis gyvenimo kokybės indekso mažiausia reikšmė didesnė, siekia 45,45. Tuo tarpu didžiausia reikšmė abiejų tiriamų grupių siekia 100, todėl siekiant nustatyti, naudojimosi vartojimo paskolomis ryšio stiprumą su gyvenimo kokybe, sekančiame žingsnyje bus atliekama koreliacinė analizė.

34 lentelė

Besinaudojančių ir nesinaudojančių vartojimo paskolų paslaugomis asmenų duomenų statistinė analizė

Finansinis įprotis	GKI vidurkis	Mažiausia reikšmė	Didžiausia reikšmė
Naudotis vartojimo paskolų paslaugomis	68,47	40	100
Nesinaudoti vartojimo paskolų paslaugomis	75,96	45,45	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Siekiant nustatyti ryši tarp analizuojamų veiksnių šiame etape atliekama koreliacinė analizė. Atliekant koreliacinę analizę pagal nustatytą koreliacijos koeficientą galima matyti, koks ryšys yra tarp gyvenimo kokybės indekso ir išsilavinimo lygio, biudžeto planavimo bei skolinimosi įpročių. Pirmiausia šiai analizei atlikti siekiant apskaičiuoti kiekvieno apklausto respondento gyvenimo kokybės indeksą, išsilavinimo lygis kiekvieno respondento buvo prilygintas skaičiui atitinkamai nuo jo įgyto išsilavinimo lygio. Žemiausias išsilavinimo lygis prilygsta mažiausiai skaitinei reikšmei: 1 – vidurinis išsilavinimas, 2 – profesinis, 3 – nebaigtas aukštasis, 4 – aukštasis neuniversitetinis, 5 – aukštasis universitetinis (bakalauras), 6 – aukštasis universitetinis (magistras). Respondentams, kurie sudarinėja asmeninį ar šeimos biudžetą, suteikta skaitinė reikšmė lygi 1, asmenims, kurie nesudaro – 0. Ruošiant duomenis apie respondentus, kurie naudojami vartojimo paskolų paslaugomis, šiems suteikta skaitinė reikšmė lygi 0, kurie neturi vartojimo paskolų skolinimosi įpročių – 1. Naudojantis Microsoft excel programa atliekama koreliacinė analizė. Iš 35 lentelės galima matyti, jog gyvenimo kokybės indekso ir išsilavinimo lygio koreliacijos koeficientas lygus 0,718, šis patenka į intervalą [0,7; 0,9], todėl galime teigti, jog tarp išsilavinimo lygio ir gyvenimo kokybės yra stiprus ryšys. Biudžeto sudarymo ir gyvenimo kokybės indekso koreliacijos koeficientas lygus 0,258, šis priklauso intervalui [-0,3; 0,3], todėl

galime teigti, jog tarp biudžeto sudarymo ir gyvenimo kokybės yra labai silpnas ryšys. Naudojimosi vartojimo paskolų paslaugomis ir gyvenimo kokybės indekso koreliacijos koeficientas lygus 0,4186, šis patenka į intervalą [0,3; 0,5], todėl galime teigti, jog tarp respondentų, kurie naudojami vartojimo paskolomis ir jų gyvenimo kokybės yra silpnas ryšys.

35 lentelė

Koreliacinės analizės rezultatai

Analizuojami veiksniai	Koreliacijos koeficientas	Ryšys
Išsilavinimo lygis	0,7180	Stiprus
Biudžeto sudarymas	0,2580	Labai silpnas
Naudojimas vartojimo paskolų paslaugomis	0,4186	Silpnas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Atlikus tyrimą, remiantis gautais rezultatais galima priimti arba atmesti tyrimo pradžioje išsikeltas hipotezes:

H₀ nepasitvirtino: *įgytas universitetinis finansinis išsilavinimas nelemia aukštesnės gyvenimo kokybės.*

H₁: pasitvirtino: *įgytas universitetinis finansinis išsilavinimas lemia aukštesnę gyvenimo kokybę.*

Remiantis apskaičiuotais gyvenimo kokybės indeksais bei koreliacinės analizės rezultatais nulinė hipoteze H₀ yra atmetama, priimama alternatyvioji hipotezė, kadangi tarp išsilavinimo lygio ir gyvenimo kokybės nustatytas stiprus ryšys, darome išvadą, jog išsilavinimo lygis lemia gyvenimo kokybę. Apskaičiuotas gyvenimo kokybės indeksas parodė, jog iš ties finansinį universitetinį išsilavinimą turinčių asmenų gyvenimo kokybės indeksas 5,37 vieneto didesnis nei tų, kurių universitetinis išsilavinimas yra nefinansinės krypties.

H₀ nepasitvirtino: *asmenų, kurie sudaro savo / šeimos pajamų išlaidų biudžetą gyvenimo kokybė žemesnė nei tų, kurie nesudaro.*

H₂ pasitvirtino: *asmenų, kurie sudaro savo / šeimos pajamų išlaidų biudžetą gyvenimo kokybė aukštesnė nei tų, kurie nesudaro.*

Remiantis koreliacinės analizės rezultatais nulinė hipotezė atmetama, alternatyvioji priimama. Nustatytas gyvenimo kokybės indeksas respondentų sudarančių biudžetą 8,53 vieneto didesnis nei tų, kurie nesudaro, tačiau koreliacinė analizė parodė labai silpną ryšį tarp šio

finansinio įpročio ir gyvenimo kokybės indekso, tad darome išvadą, jog biudžeto sudarymas turi silpnos įtakos gyvenimo kokybei.

H₀ nepasitvirtino: *asmenų, kurie nesiskolina vartojimui gyvenimo kokybė žemesnė nei tų, kurie skolinasi.*

H₃ pasitvirtino: *asmenų, kurie nesiskolina vartojimui gyvenimo kokybė aukštesnė nei tų, kurie skolinasi.*

Remiantis koreliacinės analizės rezultatais nulinė hipotezė atmetama, alternatyvioji priimama, kadangi apskaičiuotas gyvenimo kokybės indeksas respondentų, kurie neturi skolinimosi įpročių 7,49 vieneto didesnis nei tų, kurie naudojami vartojimo paskolų paslaugomis. Taip pat atlikus koreliacinę analizę tarp skolinimosi ir gyvenimo kokybės nustatytas silpnas ryšys, tad darome išvadą, jog nesinaudojimas vartojimo paskolomis silpnai lemia aukštesnę gyvenimo kokybę. Taip pat šią išvadą patvirtina ir atlikta duomenų analizė, kuria remdamiesi teigėme, jog asmenų kuriems nebūdinga imti vartojimo paskolas jų didesnės pajamos, aukštesnis išsilavinimas, šių respondentų didelė dalis teigė, jog jau pasiekė finansinę laisvę ar ją pasieks artimiausiu metu, šie asmenys planuoja savo ateitį ir yra didesnė dalis labiau finansiškai išprusę, todėl tai tik patvirtiną mūsų priimtą išvadą, jog nesinaudojimas vartojimo paskolomis lemia aukštesnę gyvenimo kokybę.

Atlikto tyrimo rezultatai ganėtinai dėsningai atspindi teorinėje dalyje išnagrinėtus, tokių autorių kaip Dwiastanti, 2015; Kvieskienė, 2016; Hung, Parker ir Yoong, 2009; Yuneline ir Suryana, 2020 ir kitų analizuotų teorinėje dalyje autorių aspektus, jog išsilavinimas, įgūdžiai, žinios lemia finansinio raštingumo lygį. Kuo šis aukštesnis, tuo geresnė žmogaus fizinė savijauta, emocinis stabilumas, saviraiškos galimybės, gyvenamojo būsto kokybė, socialiniai ryšiai su šeima, draugais bei, žinoma, finansinė situacija. Atliktų užsienyje autorių Muller ir Weber tyrimų rezultatai, jog kylant asmens pajamoms finansinis raštingumas didėja, taip pat atspindi atlikto šiam darbe tyrimo rezultatus. Augant išsilavinimo lygiui, tyrimo rezultatuose fiksuojamas pajamų augimas, taip pat pastebima didesnė žmonių dalis, kurie domisi finansų valdymu, o kuo žmogus jaučiasi finansiškai ir emociškai saugesnis, tuo jo ir gyvenimo kokybė geresnė, tad galime daryti išvadą, jog teorinėje dalyje analizuotų autorių darbų rezultatai tiek užsienyje, tiek Lietuvoje neturi didelių išskirčių ir yra ganėtinai dėsningi šiame darbe atlikto tyrimo rezultatams.

IŠVADOS

1. Finansinio raštingumo sąvoka mokslinėje literatūroje neturi vieno bendro apibrėžimo. Vieni autoriai šią sąvoką traktuoja tik kaip finansines žinias, kiti teigia, jog finansinis raštingumas yra ne tik žinios, bet ir įgūdžiai taikyti sukauptas žinias. Dar kiti autoriai šią sąvoką traktuoja dar plačiau, įtraukdami ir pasitikėjimą savo turimomis žiniomis, vertybes, motyvaciją, požiūrį į finansus bei elgseną su jais priimant finansinius sprendimus. Visgi, visi autoriai vieningai teigia, jog didesnis finansinis raštingumas, gebėjimas priimti tinkamus finansinius sprendimus gali suteikti didesnę finansinę gerovę. Dažniausiai literatūroje finansinį raštingumą lemiantys veiksniai yra išsilavinimas, įgūdžiai, patirtis, medija, pajamos, supanti aplinka, priklausymas mažumoms. Finansinio raštingumo vertinimui dažniausiai naudojamas trijų tipų klausimų apklausos būdu metodas – palūkanų, infliacijos, diversifikavimo temomis. Surinktas teisingų atsakymų skaičius padeda suskirstyti respondentus į finansinio raštingumo lygius. Sudaromi klausimai turi remtis paprastumo, aktualumo (tiriamai grupei), klausimų kiekio ribotumo bei klausimų išdėstymo (sunkėjimo tvarka) principais.

2. Kiekvienas žmogus gyvenimo kokybę supranta ir vertina skirtingai, remiantis savo vertybėmis, nuostatomis, įsitikinimais, tradicijomis, visuomenei būdingais standartais, todėl gyvenimo kokybė - daugialypė, kompleksinė sąvoka, apimanti įvairius žmogaus gyvenimui darančius įtaką fizinius, emocinius, socialinius, materialinius, kultūrinius veiksnius. Išanalizavus mokslinę literatūrą dažniausiai išskiriami gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai: sveikata, materialinė gerovė, emocinė būseną, artimųjų pasisekimai ir gerovė bei gyvenamoji aplinka. Dėl gyvenimo kokybės sąvokos daugialypiškumo, jos vertinimas yra gana sudėtingas procesas. Gyvenimo kokybė gali būti vertinama trimis lygmenimis – makrolygmeniu, municipaliniu arba individo. Taip pat vertinti galima remiantis objektyviais arba subjektyviais kriterijais. Visgi priimta, jog tikslingiausia gyvenimo kokybę vertinti remiantis subjektyvia pačių respondentų nuomone apklausos metodu, taip pat naudojantis surinktais duomenimis autoriai dažnai siūlo skaičiuoti gyvenimo kokybės indeksą, kuris dažniausiai apima ekonominius, socialinius, sveikatos, politinius, emocinius, dvasinius bei švietimo sritis.

3. Atlikus apklausos metu surinktų duomenų analizę, nustatyta, jog beveik pusę respondentų (48 %) yra vidutinio raštingumo lygio, 36 % apklaustųjų priskirti žemo raštingumo lygiui, aukštą finansinio raštingumo lygį turinti respondentų dalis mažiausia – 16 %. Toks respondentų pasiskirstymas leidžia daryti išvadą, jog didžiajai respondentų daliai trūksta

finansinių žinių bei teisingų įpročių finansiniais klausimais siekiant efektyvaus savo finansų valdymo.

4. Atlikus tyrimą nustatyta, jog respondentų priskirtų žemo finansinio raštingumo lygiui gyvenimo kokybės indeksas lygus 59,93, vidutinio raštingumo lygio apklaustųjų gyvenimo kokybės indeksas lygus 71,11, aukšto finansinio raštingumo lygio – 87,25. Taip pat aiški gyvenimo kokybės augimo tendencija matoma ir tarp kiekvieno analizuoto gyvenimo kokymę lemiančio veiksnio. Kylant raštingumo lygiui didėjantis gyvenimo kokybės indeksas bei didėjantys visų analizuotų veiksnių rezultatai leidžia daryti išvadą, jog didėjant finansinio raštingumo lygiui gerėja gyvenimo kokybė.

5. Atlikus koreliacinę analizę nustatytas stiprus ryšys tarp išsilavinimo lygio ir gyvenimo kokybės patvirtina, jog išsilavinimo lygis daro stiprią įtaką gyvenimo kokybei. Taip pat išsiaiškinta, jog finansinis universitetinis išsilavinimas lemia geresnę gyvenimo kokybę nei įgytas kitas, ne finansų krypties išsilavinimas. Asmenų, kurie yra įgiję finansinį universitetinį išsilavinimą gyvenimo kokybės indeksas 6,57 vieneto mažesnis nei asmenų įgijusių ne finansų krypties universitetinį išsilavinimą. Tarp biudžeto sudarymo ir gyvenimo kokybės nustatytas labai silpnas ryšys, tačiau respondentų, kurie sudaro savo / šeimos biudžetą gyvenimo kokybės indeksas 8,53 vieneto didesnis, nei tų, kurie šio įpročio neturi, todėl galima daryti išvadą, jog biudžeto sudarymas turi, tačiau labai silpnos įtakos gyvenimo kokybei. Trečiajai hipotezei patvirtinti buvo analizuotas ryšys tarp gyvenimo kokybės ir įpročio naudotis vartojimo paskolomis, remiantis koreliacijos koeficientu nustatytas silpnas ryšys, tačiau respondentų, kurie nesinaudoja vartojimo paskolomis gyvenimo kokybės indeksas 7,49 vieneto didesnis nei tų, kurie skolinasi, šie rezultatai leidžia daryti išvadą, jog naudojimasis vartojimo paskolų paslaugomis daro, tačiau silpną įtaką gyvenimo kokybei. Taigi, apibendrinant išsikeltų hipotezių rezultatus, išsilavinimo lygis turi stipriausią įtaką gyvenimo kokybei, tuo tarpu tokie įpročiai kaip biudžeto sudarymas ar naudojimasis vartojimo paskolomis daro labai silpną įtaką gyvenimo kokybei.

PASIŪLYMAI

Atlikus tyrimą buvo nustatyta, jog didžioji dalis respondentų (48 %) priklauso vidutinio finansinio raštingumo lygiui ir net 36 % žemo finansinio raštingumo lygiui. Atliktas tyrimas parodė, jog išsilavinimas turi didelę įtaką finansiniam raštingumui bei gyvenimo kokybei, tad siūlymas būtų visose mokyklose įvesti finansinio raštingumo pamokas privalomas visiems mokiniams. Taip pat finansinio raštingumo kursas turėtų būti privalomas visuose aukštojo mokslo fakultetuose, nepriklausomai nuo studijuojamos mokslo krypties, net ir meno, kultūros ar dailės krypties institucijose turėtų būti dėstomas finansinio raštingumo kursas. Tai skatintų bendraamžius diskutuoti, domėtis bei anksčiau įgauti reikiamų žinių finansų valdymo klausimais, jauni asmenys gebėtų tikslingiau planuoti savo pajamas, išlaidas, finansinius lūkesčius bei priimti sprendimus, kurie galėtų padėti užtikrinti ir geresnę gyvenimo kokybę.

Siekiant skatinti visą visuomenę domėtis daugiau finansiniais klausimais, šiam tikslui pasiekti, būtų siūlymas rengti seminarus miesteliuose ir miestuose finansinėmis temomis bei įvairius konkursus, olimpiadas. Siekis konkuruoti, pasirodyti geriau, skatintų dalyvauti asmenis seminaruose, diskutuoti, domėtis finansiniais klausimais, tad taip būtų didinamas visuomenės finansinis raštingumas.

Finansinis raštingumas turėtų būti vertinamas kiekvienais metais. Vertinant finansinį raštingumą turėtų įsitraukti visos mokslo įstaigos bei finansų ministerija, tai padėtų pasiekti, jog rezultatai atspindėtų didesnę visuomenės dalį. Rezultatai ir pokytis turėtų būti plačiai viešinami, kad visuomenė matytų pokytį bei suprastų naudą jų gerėjančiai gyvenimo kokybei. Plati rezultatų sklaida bei nauda skatintų žmones domėtis šia tema, prisidėti ir siekti kartu geresnių rezultatų.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Balkytė G., Budrienė L., Liniauskaitė R., Meškeliene A. (2017). *Personal finances management aspects of youth from socially excluded groups*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: https://www.kvk.lt/wp-content/uploads/2020/12/Studijos-verslas-visuomene_2017.pdf#page=22
- Cicek G. (2018). *Quality of life and physical activity among university students*. Žiūrėta 2022-01-03. Prieiga internetu: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1181187.pdf?fbclid=IwAR0MCgITpo59m70EatVrlJD P5p_XiwAm4ppD2PgCPXakYMHdF3Uc-VAJAAAY
- Dumbliauskienė M., Jarmalavičienė S. (2012). *Gyvenimo kokybės kompleksinio vertinimo metodologinės problemos*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: https://gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11715_c8835ce73c12b6b9d5be280c2d4de0ed.pdf
- Dwiastanti A. (2015). *Financial Literacy as the Foundation for Individual Financial Behavior*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: <https://www.semanticscholar.org/paper/Financial-Literacy-as-the-Foundation-for-Individual-Dwiastanti/5c43161e5d2d920fc32843a77cb272035804d9cc>
- Furmonavičius T. (2001). *Gyvenimo kokybės tyrimai medicinoje*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: http://www.elibrary.lt/resursai/Ziniasklaida/Medicine/Biomedicina/2001/BM_2001_01_1246.pdf
- Gaigalienė A., Leckė G., Legenzova R. (2019). *Z kartos finansinės socializacijos formavimąsi lemiantys agentai*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/93115/1/ISSN2351-5597_2019_V_13_N_1.PG_1-11.pdf
- Glinevičius Ž., Ulbinaitė A. (2016). *Pensijų fondų dalyvių finansinis raštingumas ir investicijų bei rizikos valdymas planuojant pensiją*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:16242580/>
- Gruževskis B., Orlova U. L. (2012). *Sąvokos „gyvenimo kokybė“ raidos tendencijos*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11448/502-869-2-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Guimaraes J., Severo E., Costa W., Salmaria F. (2020). *Governance and quality of life in smart cities: Towards sustainable development goals*. Žiūrėta 2022-01-02. Prieiga internetu: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652619347961?casa_token=UW8St5d6yzoAAAAA:NPR0rcUo57XI91KyhbyroE-41hXz50c0d3_qaCIL77PZ-kEZtH7Ms61vqWpx1-vVtfV5b9MEHg
- Hung A., Parker A. ir Yoong J. (2009). *Defining and measuring financial literacy*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674

- Yasarturk F., Akyuz H., Gonulates S. (2019). *The investigation of the relationship between university students' levels of Life Quality and leisure satisfaction*. Žiūrėta 2022-01-02. Prieiga internetu: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1207712.pdf> 2022-01-02
- Yuneline M. H., Suryana U. (2020). *Financial literacy and its impact on funding source's decision-making*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <http://www.onlineacademicpress.com/index.php/IJAEFA/article/view/194/175>
- Janor. H., Yakob R., Hashim N. A., Zanariah, Wel C. A. (2016). *Financial literacy and investment decisions in Malaysia and United Kingdom: a comparative analysis*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <http://journalarticle.ukm.my/9817/1/10x.geografija-si-feb16-hawati-edam.pdf>
- Janušauskaitė G. (2008). Gyvenimo kokybės tyrimai: problemos ir galimybės. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163079817/J.04~2008~1367163079817.pdf>
- Jurgelėnas A., Juozulynas A., Butikis M., Greičiūtė K. (2007). *Senėjimas ir gyvenimo kokybė*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: http://www.gerontologija.lt/files/edit_files/File/pdf/2007/nr_2/2007_92_96.pdf
- Kimura M., Silva J. (2009). *Ferrans and powers quality of life index*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: <https://www.scielo.br/j/reusp/a/kWYKzG3C5ZG4zhfpRxyqK6t/?format=pdf&lang=en>
- Kreivinienė B. (2007). Šeimos, auginančios neįgalų vaiką, gyvenimo kokybės palaikymas socialiniame tinkle. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367163260756/J.04~2007~1367163260756.pdf>
- Kreivinienė B., Vaičiulienė J. (2015). *Neįgalių žmonių gyvenimo kokybė: tarp subjektyvaus ir objektyvaus vertinimo*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.priedas1/VS%20priedas%202015%20Nr1%20ORIG%20Neigalus%20zmones.pdf>
- Kvieskienė G. (2016). *Finansinio raštingumo samprata ir paradoksai*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2016~1497363291639/J.04~2016~1497363291639.pdf>
- Lietuvos bankas. (2015). *Visuomenės finansinio švietimo 2017-2021 m. planas*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: [https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Visuomen%C4%97s%20finansinio%20%C5%A1vietimo%202017%E2%80%932021%20m_%20planas\(1\).pdf](https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Visuomen%C4%97s%20finansinio%20%C5%A1vietimo%202017%E2%80%932021%20m_%20planas(1).pdf)
- Lietuvos bankas. Vartojimo paskola. Žiūrėta 2022-04-11. Prieiga internetu: <https://www.lb.lt/lt/ketinate-imti-vartojimo-paskola#ex-1-4>
- Liutvinavičius M., Sakalauskas V. (2011). *Veiksnių, turinčių įtakos kaupimo privačiuose pensijų fonduose efektyvumui, tyrimas*. Žiūrėta 2021-11-15. Prieiga internetu: <https://ojs.mruni.eu/ojs/social-technologies/article/download/456/419>
- Lusardi A., Mitchell O. (2014). *The economic Importance of financial literacy: theory and evidence*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <https://gflec.org/wp-content/uploads/2014/12/economic-importance-financial-literacy-theory-evidence.pdf>

- Lusardi A., Mitchell O. S. (2005). *Financial Literacy and planning: implications for retirement wellbeing*. Žiūrėta 2022-01-02. Prieiga internetu: <http://www.econ.yale.edu/~shiller/behmacro/2005-11/lusardi.pdf>
- Lusardi A., Mitchell O. S. (2013). *The economic importance of financial literacy: theory and evidence*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18952/w18952.pdf
- Mahdzan N. S., Tabiani S. (2013). *The impact of financial literacy on individual saving: an exploratory study in the malaysian context*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/profile/Nurul-Mahdzan/publication/275056695_The_Impact_of_Financial_Literacy_on_Individual_Saving_An_Exploratory_Study_in_the_Malaysian_Context/links/553202fd0cf27acb0deaaf9/The-Impact-of-Financial-Literacy-on-Individual-Saving-An-Exploratory-Study-in-the-Malaysian-Context.pdf
- Merkys G., Brazienė R., Kondrotaitė G. (2008). *Subjektyvi gyvenimo kokybė kaip socialinis indikatorius: viešojo sektoriaus kontekstas*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12680/2009-4222-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Muller S., Weber M. (2010). *Financial literacy and mutual fund investments: who buys actively managed funds?* Žiūrėta 2021-11-15. Prieiga internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1093305
- Nababan D., Sadalia I. (2013). *Analisis personal financial literacy dan financial behavior mahasiswa strata i fakultas ekonomi universitas sumatera utara*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <https://pdfcoffee.com/nababan-dan-sadalia-2013-pdf-free.html>
- Navickas M., Gudaitis T., Krajnakova E. (2014). *Influence of financial literacy on management of personal finances in a young household*. Žiūrėta 2021-11-13. Prieiga internetu: <https://journals.vgtu.lt/index.php/BTP/article/view/8402/7285>
- Novakova B., Šoltes V. (2016). *Quality of life research: material living conditions in the visegrad group countries*. Žiūrėta 2022-01-02. Prieiga internetu: https://economics-sociology.eu/files/24_244_Novakova_Soltes.pdf
- Novianti L. E., Wungu E., Purba F. D. (2020). *Quality of Life as a predictor of happiness and Life satisfaction*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: <https://jurnal.ugm.ac.id/jpsi/article/download/47634/pdf>
- OECD/INFE (2020). *International Survey of Adult Financial Literacy*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>
- OECD (2018). *Effective financial education for sustainable and inclusive growth*. Žiūrėta 2022.12.20. Prieiga internetu: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/FinLit-Paris-2018-Proceedings.pdf>
- Oficialiosios statistikos portalas. *Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje*. Žiūrėta 2022-04-08. Prieiga internetu: [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5b7fa09d-7ace-4909-89d9-b8a8897da5ba#/#](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5b7fa09d-7ace-4909-89d9-b8a8897da5ba#/)

- Pasaulinė sveikatos organizacija. (2012). *The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL)*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-HSI-Rev.2012.03>
- Prapiestis J., Juozulynas A., Jurgelėnas A. (2003). *Gyvenimo kokybės tyrimai ir teisiniai aspektai*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: http://elibrary.lt/resursai/Ziniasklaida/SAM/Sveikatos%20mokslai/sm_2003_04.pdf#page=48
- Rakauskienė E., Skučas K. (2009). *Paraplegikų gyvenimo kokybė lyties, amžiaus, fizinio aktyvumo, negalios aspektais*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169564321/J.04~2009~1367169564321.pdf>
- Servetkienė V. (2012). *Gyvenimo kokybė Lietuvoje: subjektyvus situacijos vertinimas ir realybė*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:6093077/MAIN>
- Servetkienė V., Puškorius S. (2015). *Gyvenimo kokybės matavimo rodiklių sistema ir vertinimo modelis*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1591874142035/J.04~2015~1591874142035.pdf>
- Stepukonis F., Svensson T. (2007). *Gyvenimo kokybė vyresniame amžiuje*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: http://www.gerontologija.lt/files/edit_files/File/pdf/2007/nr_1/2007_55_65.pdf
- Stiglitz J. E., Sen A., Fitoussi J. P. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Žiūrėta 2021-11-18. Prieiga internetu: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>
- Šneiderienė A., Zonienė A., Nutautienė R. (2020). *Namų ūkių finansinių įpročių tyrimas COVID – 19 karantino laikotarpiu*. Žiūrėta 2021-11-15. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/profile/Aurelija-Zoniene/publication/342451729_Namu_ukiu_finansiniu_iprociu_tyrimas_Covid-19_karantino_laikotarpiu/links/6027c8a892851c4ed56b33e9/Namu-ukiu-finansiniu-iprociu-tyrimas-Covid-19-karantino-laikotarpiu.pdf
- Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2020). *Finansinio raštingumo ugdymas Lietuvoje: koks jis? Ką reiktų tobulinti?* Žiūrėta 2021-11-15. Prieiga internetu: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Finansinis-rastingumas.pdf>
- Tamušauskaitė J., Vasyliūtė I., Drungilienė D., Mockienė V. (2015). *Depresija sergančių asmenų gyvenimo kokybė*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.priedas1/VS%20priedas%202015%20Nr1%20ORIG%20Depresija%20sergantys%20asmenys.pdf>
- Tamušauskaitė J., Vasyliūtė I., Drungilienė D., Mockienė V. (2015). *Depresija sergančių asmenų gyvenimo kokybė*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: <https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.priedas1/VS%20priedas%202015%20Nr1%20ORIG%20Depresija%20sergantys%20asmenys.pdf>
- The Economist Intelligence Unit. (2005). *Quality-of-life index*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: https://www.economist.com/media/pdf/quality_of_life.pdf

- Tserfus D. N, Karagacheva M. V., Inavova T. V., Akindinova I. A. (2019). *Interrelation between life quality assessment and the functional status indicators of the organism basic systems of students of higher education institution of emercom of Russia*. Žiūrėta 2022-01-04. Prieiga internetu: <https://www.atlantis-press.com/article/125909648.pdf>
- Vaitkus R., Vasiliauskaitė A. (2018). *Finansinio saugumo koncencijos vertybinis aspektas*. Žiūrėta 2021-11-14. Prieiga internetu: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/download/5598/4794>
- Valantinaitė I., Dačiulytė R. (2009). *Gyvenimo kokybės samprata ir jos sąsajos su vartojimo kultūros ugdymu technologijų programose*. Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/127859/2/ISSN1648-8776_2009_Nr_19%2822%29.PG_200-206.pdf
- World Economic Forum (2018). *The Global Financial and Monetary System in 2030*. Žiūrėta 2022-12-20. Prieiga internetu: https://www3.weforum.org/docs//WEF_Global_Future_Financial_Monetary_Systems_report_2018.pdf

THE IMPACT OF FINANCIAL LITERACY ON QUALITY OF LIFE

Greta Bužaitė

Master thesis

Finance and banking master study programme

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration

Supervisor - Doc. Dr. Egidijus Bikas

Vilnius, 2023

SUMMARY

75 pages, 35 tables, 49 references

The main purpose of this master's thesis is to reveal the theoretical aspects of financial literacy and quality of life, to create a research methodology and to analyze the impact of financial literacy on quality of life.

In the course of this master's thesis, the tasks such as identifying the concept of financial literacy, determining factors and evaluation methods after examining the scientific literature were set. Also, on the basis of scientific literature, reveal the concept of quality of life, the determining factors and evaluation methods. The next step is to create a research methodology. After conducting the survey and identifying the level of financial literacy of the respondents, using the quality of life index, determine the influence of the level of financial literacy on the quality of life and verify the accuracy of the proposed hypotheses by performing a correlational analysis.

Application of master's work methods: analysis and synthesis of scientific literature, data collection, systematization, analysis of statistical data and interpretation of the obtained results.

Financial literacy is a set of knowledge and skills that help a person make financially beneficial decisions for greater financial well-being. Quality of life is a multifaceted concept that includes various physical, emotional, social, material, and cultural factors influencing human life.

After analyzing the data collected during the survey, it was found that almost half of the respondents (48%) have an average level of literacy, 36% of the respondents are classified as low literacy, and the share of respondents with a high level of financial literacy is the smallest - 16%. This distribution of respondents allows us to conclude that the majority of respondents lack financial knowledge and correct habits in financial matters in order to effectively manage their finances.

As a result of the research, it was determined that the quality of life index of the respondents assigned to the low financial literacy level is 59.93, the quality of life index of the medium literacy level respondents is 71.11, and the high financial literacy level is 87.25. Also, a clear trend of growth in the quality of life can be seen among each analyzed factor determining the quality of life. As the level of literacy increases, the quality of life index increases and the results of all analyzed factors lead to the conclusion that the quality of life also improves as the level of financial literacy increases.

PRIEDAI

1 priedas

Anketa

Sveiki, esu Vilniaus universiteto, Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto, finansų ir bankininkystės programos, magistrantūros pirmo kurso studentė Greta Bužaitė. Šiuo metu atlieku magistro baigiamojo darbo tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti 30 - 40-ties amžiaus žmonių finansinio raštingumo įtaką gyvenimo kokybei. Kviečiu Jūs atsakyti į šioje apklausoje pateiktus klausimus, Jūsų atsakymai yra labai reikšmingi tyrimo rezultatams.

Anketos pildymas užtruks iki 10 minučių. Anketa yra anoniminė ir konfidenciali. Tyrimo duomenys bus panaudoti moksliniam darbui rengti. Kilus klausimams galite kreiptis el. paštu: buzaitegreta354@gmail.com.

Iš anksto dėkoju už Jūsų atsakymus!

1. Jūsų lytis?

- Moteris
- Vyras

2. Jūsų amžius (įrašykite) _____

3. Jūsų gyvenamoji vietovė

- Didmiestis (daugiau nei 100 tūkst. gyventojų)
- Miestas (mažiau nei 100 tūkst. gyventojų)
- Kaimas

4. Jūsų išsilavinimas:

- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Nebaigtas aukštasis
- Aukštasis neuniversitetinis
- Aukštasis universitetinis (bakalauras)
- Aukštasis universitetinis (magistras)
- Mokslų daktaras

5. Jūsų turimo(-ų) išsilavinimo(ų) kryptis(-ys)

- Humanitarinių mokslų studijų kryptis (filosofija, filologija, istorija, teologija, archeologija ir pan.)
- Meno studijų kryptis (muzika, dailė, teatras, architektūra ir pan.)
- Socialinių mokslų studijų kryptis (teisė, politiniai mokslai, vadyba, ekonomika ir pan.)
- Fizinių mokslų studijų kryptis (matematika, statistika, fizika, chemija, geologija, informatika ir pan.)
- Biomedicinos mokslų studijų kryptis (biologija, ekologija, medicina, gyvulininkystė, miškininkystė ir pan.)

- Technologijos mokslų studijų kryptis (elektros, statybos, transporto, pramonės, mechanikos inžinerija ir pan.)
  - Kita (įrašykite) _____
- 6. Jūsų mėnesinės pajamos (netto):**
- iki 1000 Eur
  - Nuo 1000 Eur iki 1500 Eur
  - Nuo 1500 Eur iki 2000 Eur
  - Nuo 2000 Eur iki 2500 Eur
  - Daugiau nei 2500 Eur
- 7. Įsivaizduokite, jog turite 100 eurų banko taupomojoje sąskaitoje. Jūsų sudėtinių palūkanų norma siekia 2%. Neskaičiuojant mokesčių, kiek turėsite pinigų sąskaitoje praėjus dvejiems metams?**
- Daugiau nei 104 eurai
  - Mažiau nei 104 eurai
  - 104 eurai
  - Nežinau
- 8. Įsivaizduokite, jog metinė infliacija yra 3%, metinės palūkanos už Jūsų indėlį yra 1,5%. Lyginant su šiandiena, kiek prekių galėtumėte įsigyti, jei atsiimtumėte indelį po metų?**
- Tiek pat
  - Daugiau
  - Mažiau
  - Nežinau
- 9. Įsivaizduokite, jog laimite 10 000 Eur, kaip manote, siekiant apsisaugoti nuo infliacijos, kur saugiausia vienerius metus būtų laikyti pinigus?**
- Investuoti į akcijas
  - Investuoti į obligacijas
  - Investuoti į auksą
  - Investuoti į kriptovaliutas
  - Banko indelis
  - Taupyti namuose „kojinėje“
  - Nežinau
- 10. Ar sudarote savo/šeimos pajamų ir išlaidų biudžetą?**
- Sudarau
  - Nesudarau
- 11. Kaip manote, kas sudarys Jūsų pajamas senatvėje? (Galimi keli pasirinkimo variantai)**
- Senatvės pensija
  - Kaupiu II pakopos pensijų fonde
  - Kaupiu III pakopos pensijų fonde
  - Santaupos sukauptos iki pensijos
  - Pajamos iš investicijų
  - Apie pensiją negalvoju
  - Kitą (įrašykite) _____
- 12. Kaip dažnai skolinatės vartojimui?**
- Bent kartą per mėnesį
  - Kartą per 6 mėnesius
  - Kartą per metus
  - Rečiau nei kartą per penkerius metus

- Nesiskolinu

13. Kokių tikslų ėmėte vartojimo paskolą? (jei 12 klausime žymėjote, jog nesiskolinote, pereikite prie 14 klausimo)

- Būsto atnaujinimui (renovacijai, naujiems baldams)
- Naujai buitinei technikai įsigyti
- Automobiliui
- Atostogoms
- Studijoms
- Medicinos ir sveikatingumo paslaugoms
- Kita (įrašykite) _____

14. Finansinė gerovė pasiekama, kai žmogus jaučiasi finansiškai laisvas, finansiškai laimingas, neturi finansinių rūpesčių, jaučiasi patenkintas savo finansine padėtimi. Kaip manote, kada pasieksite savo finansinę gerovę?

- Po 1-5 metų;
- Po 5-10 metų;
- Po 10-15 metų;
- Finansinės gerovės nesiekiu
- Ją jau pasiekiau

15. Kaip manote, ar Jūsų išsilavinimas daro poveikį Jūsų gyvenimo kokybei?

- Taip
- Ne

16. Kaip manote, ar esate finansiškai išprusęs?

- Taip
- Ne

17. Įvertinkite žemiau pateiktus teiginius:

Vertinami teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku / nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Esate patenkintas savo fizine savijauta					
Jaučiatės emociškai stabiliai (laimės, vidinės ramybės aspektu)					
Jaučiatės patenkintas savo saviraiškos galimybėmis (gebėjimų, gabumų realizavimas, poreikių patenkinimas, tikslų siekimas)					
Jaučiatės puikiai savo gyvenamajame būste (būsto kokybė, būtinausi patogumai, erdvė)					

Esate patenkintas socialiniais ryšiais su šeima ir draugais					
Esate patenkintas dabartine savo finansine situacija					
Esate patenkintas dabartine savo gyvenimo kokybe					

2 priedas

Reprezentatyvios imties dydžio apskaičiavimas

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,07^2 + \frac{1}{424557}} = 203,984$$

3 priedas

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal lytį

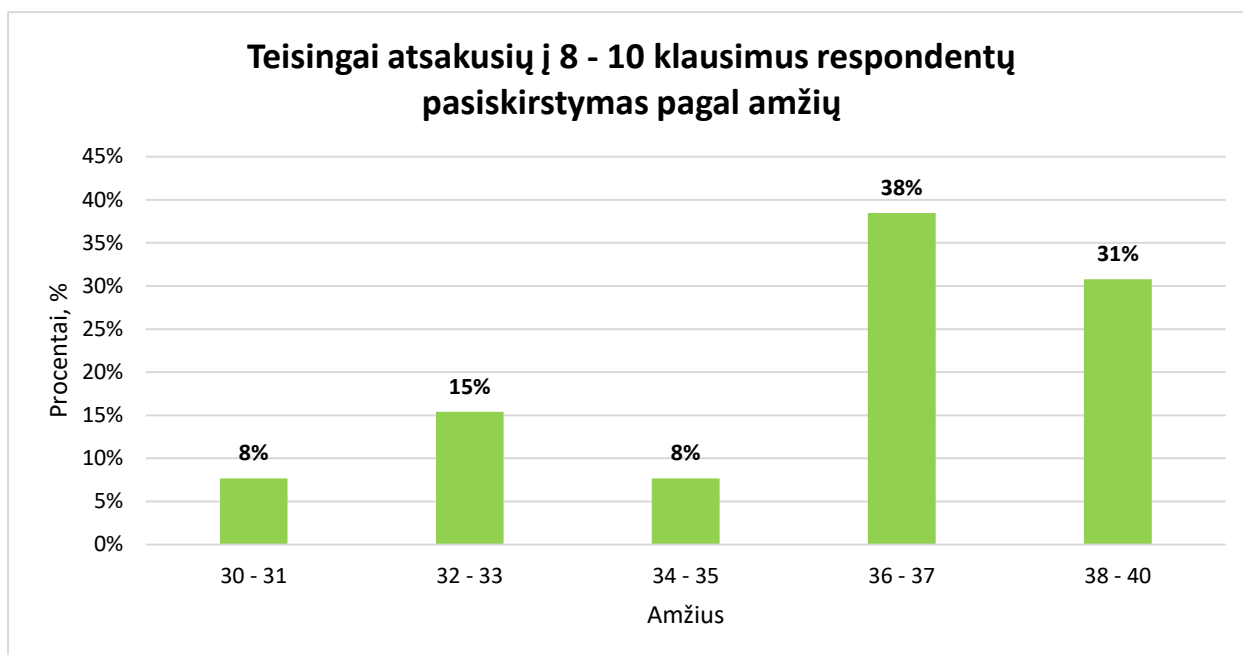

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

4 priedas

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

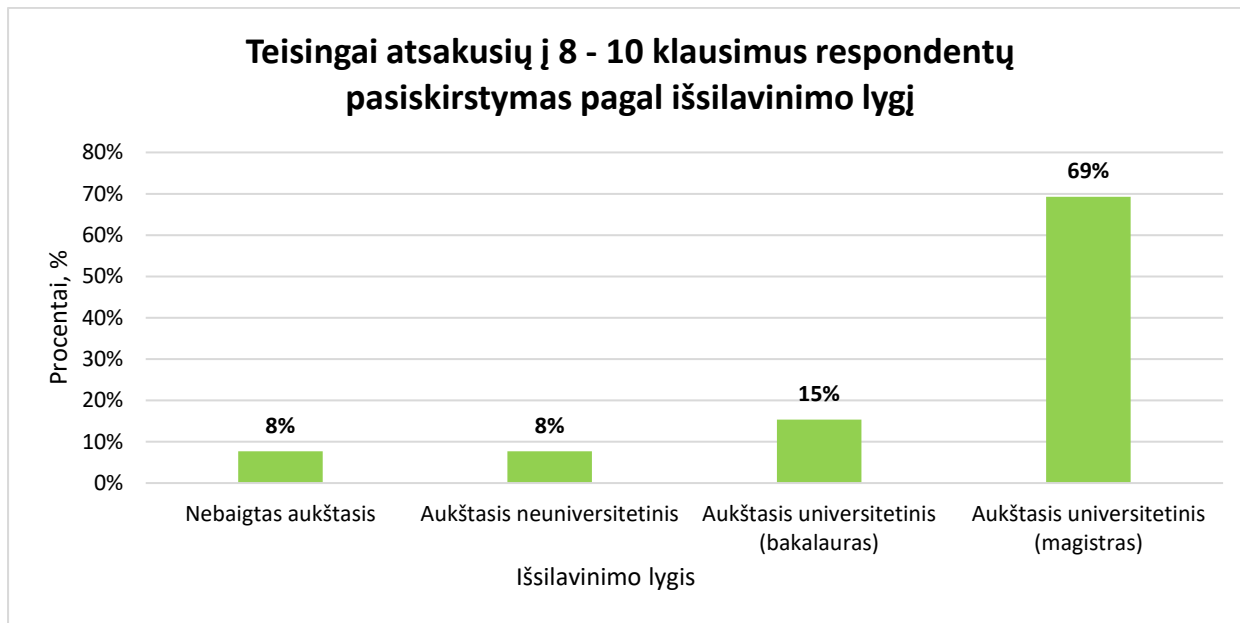
5 priedas

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę

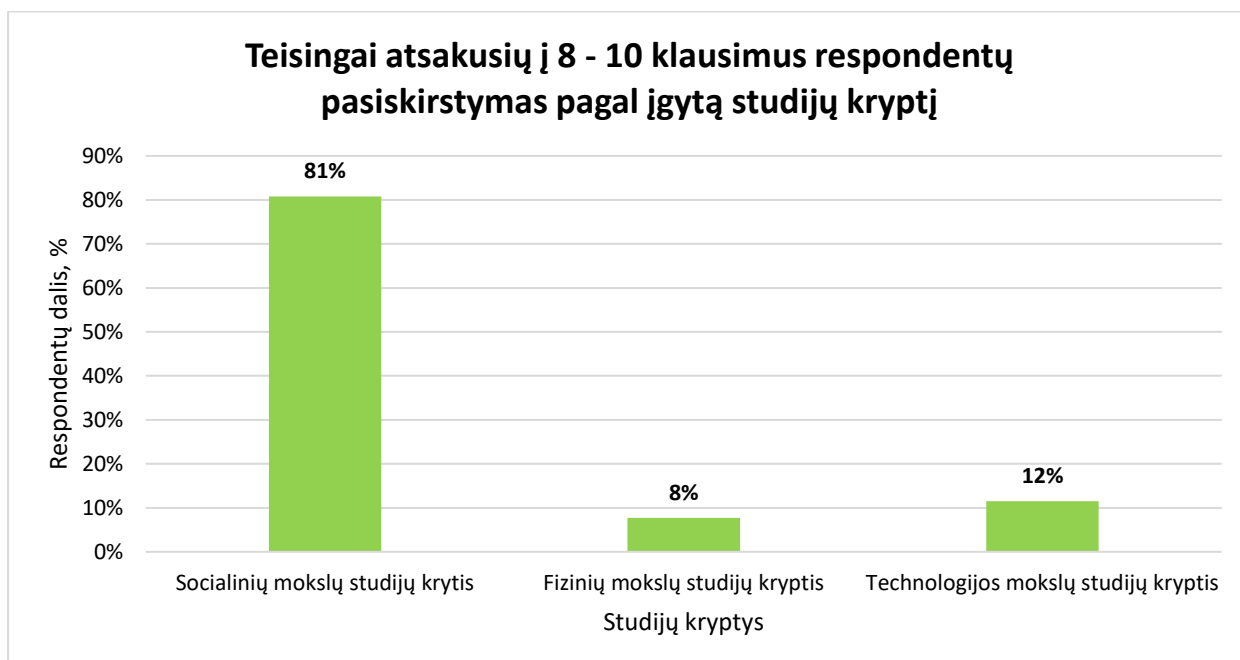
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimo lygį

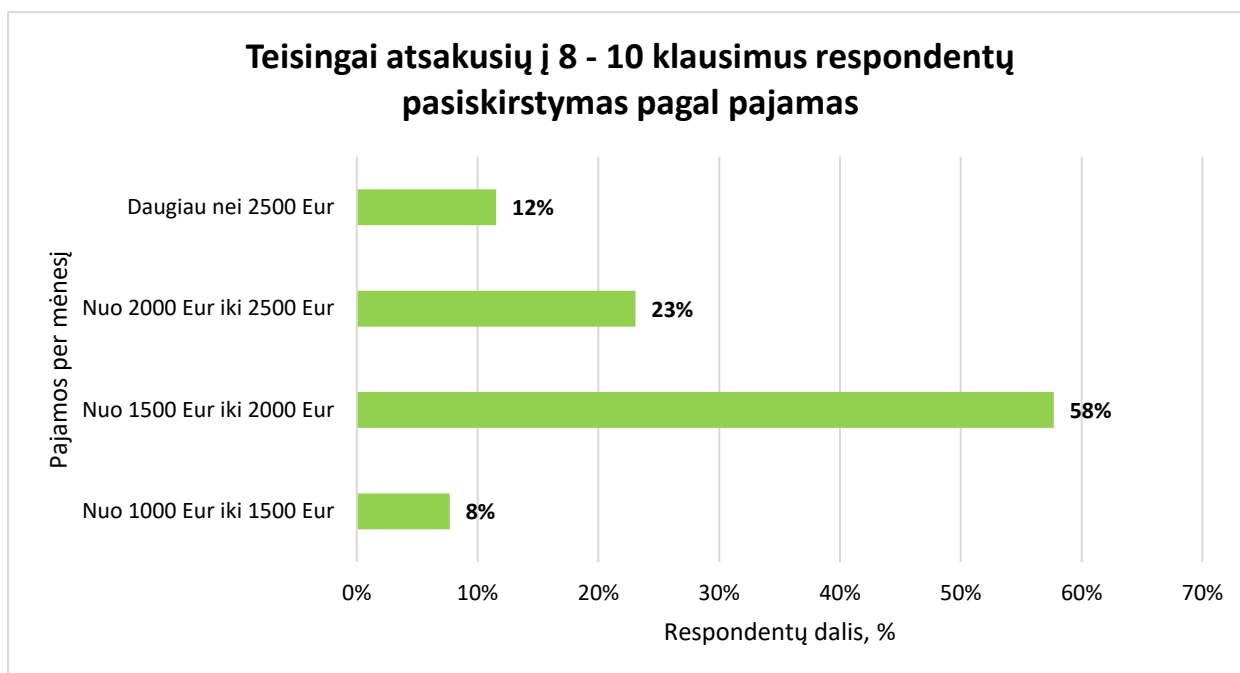
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal įgytą studijų kryptį

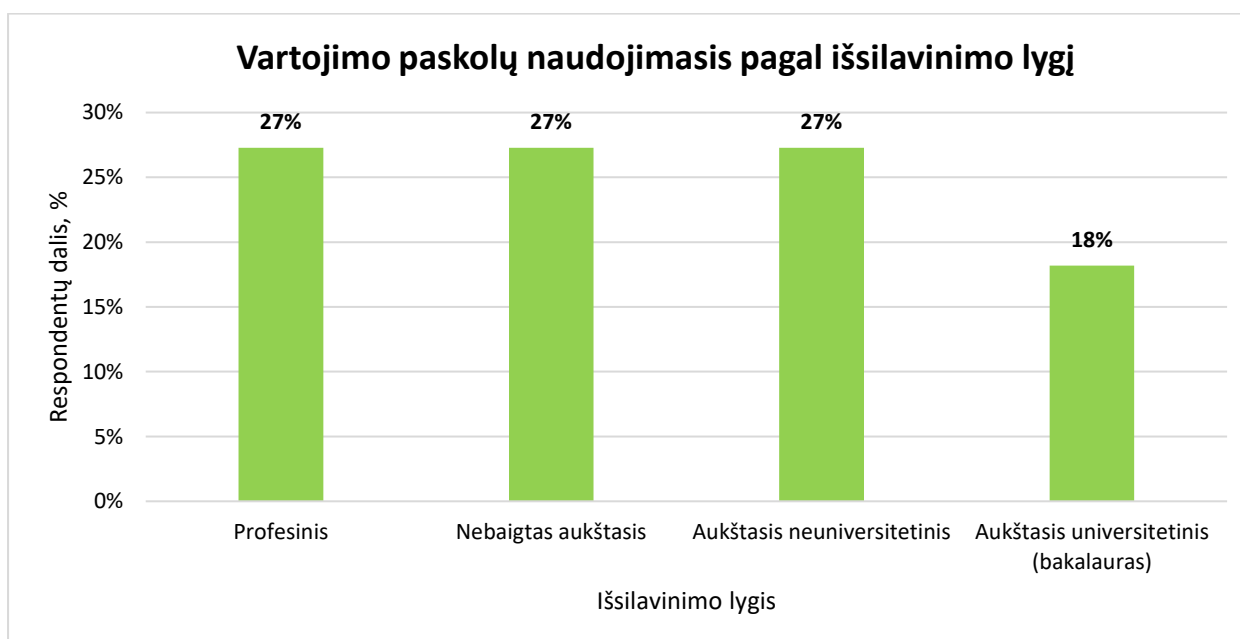
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Teisingai atsakusių į 8 - 10 klausimus respondentų pasiskirstymas pagal pajamas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.

Vartojimo paskolų naudojimas pagal išsilavinimo lygį

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais.